

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ТАЙЛАН 2012

Улаанбаатар хот
2013 он

Хаяг:	Засгийн газрын III байр, Улаанбаатар-20 а, Монгол Улс
Утас:	322424, 326414, 261523, 265543
Факс:	(976-11) - 324518
Цахим хаяг:	nso@magicnet.mn, information@nso.mn
Веб хаяг:	http://www.nso.mn , www.1212.mn

ГАРЧИГ

БҮЛЭГ I. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ХАМРАХ ХҮРЭЭ, АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ	1
1.1 Нийтлэг зүйл	2
1.2 Судалгааны зорилго	3
1.3 Судалгааны хамрах хүрээ	3
1.4 Судалгааны түүвэрлэлт	3
1.5 Судалгааны зохион байгуулалт.....	5
1.5.1 Судалгааны асуулгын хуудас	5
1.5.2 Мэдээлэл цуглуулалт	6
1.5.3 Мэдээлэл боловсруулалт	6
1.6 Ойлголт, тодорхойлолт.....	7
БҮЛЭГ II. ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	13
2.1. Нийтлэг зүйл	14
2.2. Өрх хүн амын тоо, байршил, бүс нутгаар	14
2.3. Хүн амын нас, хүйсийн бүтэц	17
2.4. Хүн ам зүйн ачаалал	17
2.5. Гэрлэлтийн байдал	18
2.6. Боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэг	18
БҮЛЭГ III. ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИ	23
3.1 Нийтлэг зүйл.....	24
3.2 Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал	24
3.3 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин	26
3.3.1 Насны бүлэг дэх оролцооны түвшин	26
3.4 Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	28
БҮЛЭГ IV. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	31
4.1. Тухайн үеийн ажиллагчид.....	32
4.2. Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар	34
4.3. Ажиллагчдын тоо, ажил мэргэжлийн ангиллаар.....	36
4.4. Ажиллагчдын тоо, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар	37
4.5. Ажиллагчдын тоо, байгууллагын хариуцлагын хэлбэрээр	38
4.6. Давхар хөдөлмөр эрхлэлт	40
4.7. Бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт.....	41
4.7.1. Тухайн үед бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлсэн 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн ам	41
4.7.2. Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан шалтгаан.....	45

БҮЛЭГ V. АЖИЛГҮЙДЭЛ	47
5.1. Нийтлэг зүйл	48
5.2. Ажилгүй иргэдийн тоо.....	48
5.3. Ажилгүйдлийн түвшин.....	49
5.4. Ажилгүй иргэдийн боловсролын түвшин	50
5.5. Ажилгүй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа шалтгаан	52
БҮЛЭГ VI. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ.....	55
6.1. Нийтлэг зүйл	56
6.2. Ойлголт, тодорхойлолт, арга зүй	56
6.3. ХАА болон ХАА-н бус салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлт	58
6.4. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо	59
6.5. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар	62
6.6. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар.....	64
БҮЛЭГ VII. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЫ УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ.....	67
7.1. Нийтлэг зүйл	68
7.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхи	68
7.3. Ажиллагчдын тоо	69
7.4. Ажилгүй иргэдийн тоо	72
БҮЛЭГ VIII. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ 2010, 2011, 2012 ОНЫ СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ҮР ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ	75
8.1. Нийтлэг зүйл	76
8.2. Хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдал	76
8.3. Ажиллагчид	77
8.4. Ажилгүй иргэд	80
БҮЛЭГ IX. ТҮҮВРИЙН АЛДАА	81
9.1 Нийтлэг зүйл	82
9.2 Түүвэрлэлт	82
9.3 Түүврийн алдаа	85

Хүснэгт, зургийн жагсаалт

Хүснэгт 1.1.	Ажиллах хүчний судалгааны түүвэр, сонгогдсон түүврийн анхан шатны нэгж (ТАШН), өрхийн тоо, судалгааны бүлэг тус бүрээр	4
Хүснэгт 2.1.	Өрх, хүн ам, өрхөөс гадуур байгаа хүн амын тоо, бүсээр	14
Хүснэгт 2.2.	6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур байгаа гишүүдтэй өрхийн тоо, хот, хөдөө, бүсээр.....	15
Хүснэгт 2.3.	Өрхийн бүтэц, ам бүлийн тоо, байршил, бүсээр, хувиар.....	16
Хүснэгт 2.4.	Нийт өрхөд эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь, ам бүлийн тоо, хот, хөдөөгөөр	16
Хүснэгт 2.5.	Хүн ам зүйн ачаалал, хот, хөдөө, бүсээр	17
Хүснэгт 2.6.	18 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, хот, хөдөө, бүсээр	18
Хүснэгт 2.7.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр	19
Хүснэгт 2.8.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөө, хүйсээр	19
Хүснэгт 2.9.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо, боловсролын түвшин, хот, хөдөө, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	20
Хүснэгт 3.1.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хот, хөдөө, хүйсээр	25
Хүснэгт 3.2.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөө, хүйсээр	27
Хүснэгт 3.3.	15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, идэвхгүй байгаа шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар, хүйс, байршлаар	29
Хүснэгт 4.1.	Ажиллагчдын тоо, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр	32
Хүснэгт 4.2.	Ажиллагчдын тоо, хүйс, аймаг, нийслэлээр	33
Хүснэгт 4.3.	Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйсээр	34
Хүснэгт 4.4.	Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, хот, хөдөөгөөр	39
Хүснэгт 4.5.	Сүүлийн 7 хоногт давхар хөдөлмөр эрхэлсэн хүн ам, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр	41
Хүснэгт 4.6.	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүний тоо, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр	42
Хүснэгт 4.7.	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн, ажил хайсан хэлбэр, байршлаар	44
Хүснэгт 4.8.	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн амын бүтэц, боломжтой байсан хугацаа, хот, хөдөө, бүсээр	44

Хүснэгт 4.9.	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан ажиллагчид, шалтгаанаар	46
Хүснэгт 5.1.	Ажилгүй иргэдийн тоо, ажилгүйдлийн түвшин, хот, хөдөө, бүс нутаг, хүйсээр	48
Хүснэгт 5.2.	Ажилгүй иргэдийн боловсролын түвшин, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	51
Хүснэгт 6.1.	ХАА болон ХАА-н бус салбарт тухайн үед ажилласан, 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр	58
Хүснэгт 6.2.	Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, хүйс, хот, хөдөө, бүсээр	59
Хүснэгт 6.3.	Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, аймаг, нийслэл, бүс, хүйсээр	61
Хүснэгт 6.4.	Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хүйсээр	62
Хүснэгт 6.5.	Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар	63
Хүснэгт 6.6.	Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, хүйсээр, ажил мэргэжлийн ангиллаар	64
Хүснэгт 7.1.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхи, улирлаар, 2012 оны байдлаар	68
Хүснэгт 7.2.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын ажил эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, 2012 оны байдлаар	70
Хүснэгт 7.3.	15 ба түүнээс дээш насны ажилгүй иргэдийн тоо, хүйс, байршил, улирлаар, 2012 оны байдлаар	73
Хүснэгт 8.1.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхи, судалгааны оноор	76
Хүснэгт 8.2.	15 ба түүнээс дээш насны ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтээр	78
Зураг 2.1.	Хүн амын насны бүтэц, АХС-ны сүүлийн 3 жилийн дүнгээр	17
Зураг 2.2.	15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, боловсролын түвшингээр, хувиар	20
Зураг 3.1.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хот, хөдөө, хүйсээр	26
Зураг 3.2.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр	27
Зураг 3.3.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөөгөөр	28

Зураг 3.4.	15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын бүтэц, шалтгаанаар, хувиар	30
Зураг 4.1.	Ажиллагчдын тоо, хүйс, хот, хөдөөгөөр	33
Зураг 4.2.	Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, дүнд эзлэх хувиар	35
Зураг 4.3.	Ажиллагчдын бүтэц, ажил мэргэжлийн ангиллаар, хувиар	36
Зураг 4.4.	Ажиллагчдын тоо, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр, хувиар	37
Зураг 4.5.	Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын бүтэц, хувиар	37
Зураг 4.6.	Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хүйсээр	38
Зураг 4.7.	Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, бүсээр, хувиар	40
Зураг 4.8.	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой ч эрхлээгүй шалтгаан, хувиар	43
Зураг 4.9.	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан 15 ба түүнээс дээш насны ажиллагчдын тоо, хүйс, хот, хөдөө, бүсээр	45
Зураг 5.1.	Ажилгүй иргэдийн насны бүтэц, хүйсээр, хувиар	49
Зураг 5.2.	Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр, хувиар	50
Зураг 5.3.	Ажилгүй иргэдийн боловсролын түвшин, хүйсээр, хувиар	51
Зураг 5.4.	Ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр, хувиар	52
Зураг 5.5.	Ажилгүй иргэд, хөдөлмөр эрхлээгүй шалтгаанаар, хувиар	53
Зураг 6.1.	Албан бус сектор дахь ажиллагчид, хот, хөдөө, бүсээр, хувиар	60
Зураг 6.2.	Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, хувиар	63
Зураг 6.3.	Албан бус секторт ажиллагчдын сэтгэл ханамжийн байдал	65
Зураг 7.1.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, улирлаар, хувиар ...	69
Зураг 7.2.	Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, улирлаар	71
Зураг 7.3.	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хот, хөдөөгөөр, улирлаар, хувиар	71
Зураг 7.4.	Ажилгүйдлийн түвшин, хүйс, улирлаар, хувиар	72
Зураг 8.1.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр, хувиар, судалгааны оноор	77
Зураг 8.2.	Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчдын бүтэц, хувиар, судалгааны оноор	79
Зураг 8.3.	Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын бүтэц, 2011, 2012 оны байдлаар	79
Зураг 8.4.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хот, хөдөөгөөр	80
Зураг 8.5.	Ажилгүйдлийн түвшин, хүйсээр, хувиар, судалгааны оноор	80

БҮЛЭГ I

СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО,
ХАМРАХ ХҮРЭЭ, АРГА ЗҮЙ,
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

1.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсын “Статистикийн тухай” хуулийн дагуу тус хорооноос Ажиллах хүчний судалгааг улирлаар явуулан нэгтгэж үндсэн үр дүнг танилцуулж байна.

Ажиллах хүчний судалгаа нь олон улсад мөрдөж буй нийтлэг тодорхойлолт, арга зүйн дагуу хүн амын эдийн засгийн идэвхийг сүүлийн 7 хоногийн буюу тухайн үеийн, сүүлийн 12 сарын буюу байнгын идэвхийн аргачлалаар тооцох замаар хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн статусыг тодорхойлон, хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний шалгуур үзүүлэлтүүдийг үндэсний хэмжээнд, бүс нутаг, хот, хөдөө, аймаг, нийслэл, дүүрэг, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, ажил мэргэжлийн ангилал, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар улирлын нөлөөллийг тусган тооцож гаргагдгаараа чухал ач холбогдолтой юм.

Ажиллах хүчний судалгааны 2012 оны тайлан нь дараах 9 бүлгээс бүрдэнэ.

Үүнд:

- 1-р бүлэгт судалгааны зорилго, хамрах хүрээ, арга зүй, зохион байгуулалтын талаар,
- 2-р бүлэгт хүн ам зүйн болон өрхийн үзүүлэлтийн талаар,
- 3-р бүлэгт ажиллах хүч, ажиллах хүчний оролцооны түвшин, эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй хүн амын талаар,
- 4-р бүлэгт тухайн үед хөдөлмөр эрхэлж буй 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам болон давхар, нэмэлт ажлын талаар,
- 5-р бүлэгт ажилгүй иргэд, ажилгүйдлийн түвшин, ажилгүй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа шалтгааны талаар,
- 6-р бүлэгт 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар,
- 7-р бүлэгт ажиллах хүчний улирлын хэлбэлзлийн талаар,
- 8-р бүлэгт сүүлийн 3 удаагийн буюу 2009, 2010, 2011 онд явуулсан судалгааны үндсэн үр дүнгийн харьцуулалтын талаар,
- 9-р бүлэгт түүврийн алдааны талаар тус тус дурдсан болно.

1.2 СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

Монгол Улсын “Статистикийн тухай” хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэх, хөдөлмөрийн статистикийн суурь мэдээллийг баяжуулж, хөдөлмөр эрхлэлтийн хэв шинжийг бүрэн хамруулсан дүн шинжилгээ хийх, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулахад чиглэгдсэн Засгийн газрын бодлого, хөтөлбөр боловсруулах, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд хяналт, шинжилгээ хийх, үнэлэлт дүгнэлт өгөх, хөдөлмөрийн зах зээлийг зөв төлөвшүүлэн хөгжүүлэхэд бодлого боловсруулагчид, шийдвэр гаргагчид, бизнес эрхлэгчид, шинжлэн судлаачид, төр захиргааны ажилтан хэн бүхэнд гарын авлага, тогтмол мэдээллийн эх сурвалжийг бий болгоход судалгааны зорилго оршино.

1.3 СУДАЛГААНЫ ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Ажиллах хүчний судалгаагаар хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх бодит тоон мэдээллийг улсын хэмжээнд болон бүс нутаг, аймаг, нийслэл, дүүргийн түвшинд тооцож, тодорхойлно. Иймд судалгааг байршлын хувьд Монгол Улсыг бүхэлд нь хамруулан өргөн цар хүрээнд явуулж, улсын хэмжээнд 5 бүс нутаг (Төв, Баруун, Зүүн, Хангай, Улаанбаатар), нийт 12816 өрхийг хамрууллаа. Энэ нь хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтийг бодитой тооцоход хангалттай төлөөлөл болно гэж үзлээ. Жилийн хугацаанд судалгаанд 12816 өрх хамрагдаж, эдгээр өрхийн дөрөвний нэгийг тухайн улирлын судалгаанд хамруулсан болно. Судалгааны мэдээллийг сар бүр цуглуулан, үр дүнг улирлаар нэгтгэж, боловсруулалт хийсэн. Судалгаа нь өрхөд суурилан явагдаж байгаа тул цэргийн хуаран, дотуур байр, засан хүмүүжүүлэх газар, сүм хийд болон нийтийн байранд түр амьдрагчид, байнгын орон гэргүй хүн амыг хамруулаагүй болно.

1.4 СУДАЛГААНЫ ТҮҮВЭРЛЭЛТ

Судалгааны түүвэрлэлтийн нэгж нь өрх бөгөөд нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын хэрэгцээгээ хамтран хангадаг хэсэг бүлэг хүмүүсийг “өрх” гэж ойлгоно. Өрхийн гишүүд нь хоорондоо гэр бүл, ураг төрөл болон хамаатан садны холбоотой хүмүүс, зарим гишүүд нь огт хамааралгүй байж болно. Өрхийн ам бүлийн тоонд тухайн өрхөд 6 сараас дээш хугацаагаар эзгүй байгаа (хугацаат цэргийн албан хаагч, оюутан сурагчид, гадаадад ажиллаж амьдарч байгаа болон цагдан хоригдож байгаа) иргэдийг оруулаагүй болно.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид үндэслэн судалгааны түүврийн үндсэн нэгжийг тогтоосон. Бүлэг тус бүрт ногдох түүврийн хэмжээг *Хүснэгт 1.1*-д харуулав.

Хүснэгт 1.1. Ажиллах хүчний судалгааны түүвэр, сонгогдсон түүврийн анхан шатны нэгж (ТАШН), өрхийн тоо, судалгааны бүлэг тус бүрээр

Бүлгийн дугаар	Аймгийн нэр	Нийт хүн ам	Түүврийн нэгжийн тоо	Судалгаанд хамрагдсан нийт өрхийн тоо	Судалгаанд улиралд хамрагдсан өрхийн тоо	Судалгаанд сард хамрагдсан өрхийн тоо
1	Архангай	91 469	40	480	120	40
2	Баян-Өлгий	89 374	40	480	120	40
3	Баянхонгор	81 508	36	432	108	36
4	Булган	58 483	36	432	108	36
5	Говь-Алтай	55 490	36	432	108	36
6	Дорноговь	60 450	36	432	108	36
7	Дорнод	75 036	36	432	108	36
8	Дундговь	45 048	40	480	120	40
9	Завхан	70 845	36	432	108	36
10	Өвөрхангай	112 224	36	432	108	36
11	Өмнөговь	53 891	36	432	108	36
12	Сүхбаатар	55 128	36	432	108	36
13	Сэлэнгэ	103 698	40	480	120	40
14	Төв	88 277	40	480	120	40
15	Увс	74 448	40	480	120	40
16	Ховд	82 333	36	432	108	36
17	Хөвсгөл	126 515	36	432	108	36
18	Хэнтий	70 800	36	432	108	36
19	Дархан-Уул	95 282	36	432	108	36
20	Орхон	89 270	36	432	108	36
21	Говьсүмбэр	15 056	20	240	60	20
Аймгийн дүн		1 594 625	764	9 168	2 292	764
Улаанбаатар						
22	Хан-Уул	118 344	40	480	120	40
23	Багануур, Багахангай	29 611	24	288	72	24
24	Баянзүрх	282 597	44	528	132	44
25	Налайх	31 194	24	288	72	24
26	Баянгол	185 307	44	528	132	44
27	Сүхбаатар	129 431	40	480	120	40
28	Чингэлтэй	145 605	44	528	132	44
29	Сонгинохайрхан	257 109	44	528	132	44
Улаанбаатарын дүн		1 179 198	304	3 648	912	304
Улсын дүн		2 773 823	1 068	12 816	3 204	1 068

Судалгаанд 21 аймаг тус бүрийг нэг бүлэг, Улаанбаатар хотын 9 дүүргийг 8 бүлэгт (хамгийн цөөн өрхтэй 2 дүүргийг нэг бүлэгт хамруулсан) хувааж нийт 29 бүлэг болгон хамруулсан. Судалгааны ТАШН нь Улаанбаатар хотын хувьд дүүргийн хорооны хэсэг, харин аймгийн хувьд багууд болно. Энэ түүвэр судалгаанд Улаанбаатар хотоос түүврийн анхан шатны 304, аймгаас 764, нийт 1068 нэгжийг, тухайн нэгж тус бүрээс 12 өрхийг сонгон хамруулснаар судалгааны үр дүнг аймаг, нийслэл, дүүргийн түвшинд тооцох боломжтой болж байна.

1.5 СУДАЛГААНЫ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

1.5.1 Судалгааны асуулгын хуудас

Судалгааны асуулга нь 8 бүлэг 142 асуултаас бүрдэж байна. Судалгааны зорилго, зорилтууд, хамрах хүрээг харгалзан, эдийн засгийн тухайн үеийн болон байнгын идэвхийн тодорхойлолт, тооцох аргачлалыг ашиглан судалгааны асуулгыг дараах мэдээллийг боловсруулан гаргахад чиглүүлж боловсруулсан. Үүнд:

1. Өрхийн гишүүдийн байдал (өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох, хүйс, төрсөн он, сар, өдөр, хөгжлийн бэрхшээлтэй эсэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй болсон шалтгаан, гэрлэлтийн байдал, шилжих хөдөлгөөнд оролцсон эсэх);
2. Боловсрол ба сургалт (сургуульд суралцсан, суралцаж байгаа эсэх, сургуулиас завсардсан шалтгаан, боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэг, мэргэжил олгох болон үр чадвар олгох сургалтанд хамрагдсан эсэх);
3. Сүүлийн 7 хоног буюу тухайн үеийн идэвх (эдийн засгийн болон эдийн засгийн бус үйл ажиллагаа, түүнд зарцуулсан цаг, эдийн засгийн идэвхтэй, идэвхгүй байдал, үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэлт, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байгууллагын төрөл, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, ажил мэргэжлийн ангилал, үндсэн ажлынхаа цалин хөлсийг ямар хугацааны давтамжтай авдаг, авч буй цалин, хөлс, орлого);
4. Нэмэлт ажил хийх боломж (нэмэлт ажил хийх боломжтой эсэх, нэмэлт ажил хийх боломжгүй байсан шалтгаан, нэмэлт ажил хэрхэн хайсан);
5. Ажилгүй иргэн (ажил хийхэд бэлэн байсан эсэх, эдийн засгийн идэвхгүй байсан шалтгаан, ажил хайсан хугацаа, ямар төрлийн/ажил мэргэжлийн ажил хийх хүсэлтэй байгаа, хичнээн төгрөгний цалин хөлс (өдрийн, сарын) авах бодолтой байгаа, хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний хэлтэст бүртгүүлсэн эсэх, хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний хэлтэст бүртгүүлсэн хугацаа, сүүлийн 30 хоногт ажил хайсан эсэх, ажил хайсан хэлбэр, ажил хайгаагүй шалтгаан, ажилгүй байсан хугацаа);
6. Эдийн засгийн байнгын идэвх (сүүлийн 12 сарын буюу эдийн засгийн байнгын идэвх, сүүлийн 12 сарын хугацааны үндсэн болон давхар хөдөлмөр

- эрхлэлт, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, ажил мэргэжил, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байгууллагын төрөл, ажилгүй байсан хугацаа, ажил хайсан хэлбэр, сүүлийн 12 сард үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэлтээс авсан дундаж цалин хөлс, орлого);
7. Өмнөх үеийн хөдөлмөр эрхлэлт (өмнөх үеийн хөдөлмөр эрхлэлт, ажил мэргэжил, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байгууллагын төрөл, хамгийн сүүлийн ажлыг гүйцэтгэсэн хугацаа, хамгийн сүүлийн ажлаа хийхээ больсон шалтгаан, ажилгүй байх хугацаан дахь амьжиргааны эх үүсвэр);
 8. Цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээ (өрхийн гишүүд цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээнд оролцсон эсэх, түүнд зарцуулсан цаг);

1.5.2 Мэдээлэл цуглуулалт

Судалгааны ажилтан болох судлаач нь сонгогдсон өрхөд очиж 15 ба түүнээс дээш насны гишүүн бүртэй нэг бүрчлэн уулзаж, ярилцлага хийх замаар мэдээллээ цуглуулсан. Сонгогдсон өрхөө судалгаанд бүрэн хамруулахын тулд судалгаа авах үеэр өрх эзгүй байх тохиолдолд тухайн өрхөд эргэж 2-3 удаа очиж, судалгааны хамралтыг нэмэгдүүлдэг. Судалгаанд өрхийг бүрэн хамруулах ажилд судалгааны багийн ахлагч, аймаг, нийслэлийн статистикийн газар, хэлтсээс хяналт тавьж мөн ҮСХ-ны тухайн судалгааг хариуцсан нэгжээс бүрдсэн хяналтын баг АХС-ны ажлын явцыг хянаж шалган, гарсан ололт, дутагдлыг тухай бүр нь танилцуулж, шаардлагатай арга хэмжээг авч ажилласан.

1.5.3 Мэдээлэл боловсруулалт

Судалгааны мэдээлэл боловсруулах ажлыг 2 үе шаттайгаар явуулсан. Судалгааны асуулга боловсруулах болон мэдээллийг шивэх программыг бэлтгэх, компьютерт шивэгдсэн мэдээллийн бүрдэлтийг шалган хүлээн авах, хянах, боловсруулах, нэгдсэн үр дүнг гарган авах ажлуудыг ҮСХ-нд, харин мэдээлэл цуглуулалтыг өрхөөс ярилцлага авч, цуглуулсан мэдээллийг зааврын дагуу шалгаж, кодлон компьютерт шивж оруулах, ҮСХ-нд дамжуулах ажлыг нийслэл, аймгийн статистикийн газар, хэлтсийн ажиллах хүчний судалгаа хариуцсан багийн ажилтнууд хийж гүйцэтгэсэн.

АХС-ны мэдээллийг компьютерт шивж оруулах, шалгах, засварлахад тооллого, судалгааны мэдээлэл боловсруулдаг CSPro 3.1 багц программыг, бэлэн болсон мэдээллийн үр дүнг нэгтгэж боловсруулах, холбогдох хүснэгтүүдийг тооцож гаргах ажлыг SPSS13.0 програмыг тус тус ашиглан, улмаар статистикийн дүн шинжилгээ хийж, судалгааны боловсруулалтын үр дүнг хянан, илэрсэн алдааг засварласны үндсэн дээр судалгааны үр дүнг боловсруулсан.

1.6 ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Судалгааны асуулгын хуудсанд тусгагдсан зарим үзүүлэлтүүдийн ойлголт, тодорхойлолтыг 2009 оны 6 дугаар сард шинэчлэгдэн батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал”, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага болон ОУХБ-аас санал болгосон олон улсын нийтлэг стандарт бүхий ойлголт, тодорхойлолттой нийцүүлэн тусгасан. Ингэснээр энэ судалгааны үр дүнг ҮСХ-ноос явуулсан болон явуулж байгаа бусад судалгаа, олон улсын зарим судалгааны үр дүнтэй зэрэгцүүлэн дүн шинжилгээ хийх боломжийг олгож байна.

Өрх

Нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын хэрэгцээгээ хамтран хангадаг хэсэг бүлэг хүмүүсийг “өрх” гэж ойлгоно. Өрх нь гэр бүл гэдэг ойлголтоос ялгаатай. Нэг өрхөд нэг болон хэд хэдэн гэр бүл амьдардаг байж болно.

Өрхийн тэргүүлэгч

Өрхийн тэргүүлэгч гэдэг нь бусад гишүүд нь өрхийн тэргүүн хэмээн хүлээн зөвшөөрсөн өрхийн гишүүн бөгөөд насанд хүрсэн хүн байна. Хэрвээ тухайн сууцанд нэгээс олон өрх амьдран сууж байвал төдий тооны өрхийн тэргүүн байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа

Зах зээлд болон хувийн хэрэглээнд зориулж үйлдвэрлэсэн бараа, үйлчилгээг хамруулна. Үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бараа, үйлчилгээнд худалдах, солилцох, өөрийн аж ахуйд хэрэглэх зорилгоор боловсруулсан түүхий эд материал, зах зээлд нийлүүлж байгаа бүхий л бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, зах зээлд худалдах, өөртөө хэрэглэх зорилгоор өрхөд үйлдвэрлэж байгаа бараа, үйлчилгээг хамруулна. Энэ нь цалин хөлстэй болон цалин хөлсгүй, албан болон албан бус хэлбэртэй байж болно. Жишээлбэл, өөрийн өрхийн аж ахуйн бизнест цалин хөлсгүй оролцож буй хүнийг эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож байна гэж ойлгоно.

Эдийн засгийн бус үйл ажиллагаа

Хүүхэд, өндөр настан асрах, гэр цэвэрлэх, хоол унд бэлтгэх зэрэг цалин хөлс, орлого олохгүй үйл ажиллагааг хамруулна. Үүнд:

- Гэр орон цэвэрлэх, хувцас бусад нэхмэл, сүлжмэл эдлэл оёх, арчлах;
- Хувцас угаах, индүүдэх, гэр байшин, эд хогшил сэргээн засах;
- Хоол унд хийх, аяга таваг угаах;

- Хүүхэд асрах;
- Өвчтэй хүн, өндөр настан асрах;
- Гэрийнхээ хэрэгцээт зүйлийг худалдаж авах, дэлгүүр явах гэх мэт.

Ажиллагч

Ажиллагч гэдэг нь цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож, хөдөлмөр эрхлэлтийн аль нэг статуст хамрагдаж буй иргэнийг хэлнэ. Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд сүүлийн долоо хоногт нэгээс дээш цагаар оролцсон бол ажиллагч гэж үзнэ.

Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч

Дангаараа буюу бусадтай хамтран өөрийн багаж, тоног төхөөрөмж, бусад материалыг ашиглан эдийн засгийн үйл ажиллагааг хараат бусаар явуулж, урт хугацаагаар ажилтан авч ажиллуулдаггүй (харин богино хугацаагаар түр авч ажиллуулж болно), бизнесийнхээ үйл ажиллагаанд нөлөөлөх шийдвэрийг бие даан гаргадаг иргэнийг хэлнэ.

Мал аж ахуй эрхлэгч

Жилийн дөрвөн улирлын туршид өөрийн мал аж ахуйг эрхэлж, түүний бүтээгдэхүүн, ашиг шимээр орлого олж, амьжиргааны эх үүсвэрээ хангаж буй иргэнийг хэлнэ.

Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч

Мал аж ахуйгаас бусад өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаанд цалин хөлсгүй оролцон, хувийн хэрэглээгээ хангаж буй тухайн өрхийн гишүүн болон тухайн өрхөд хамт амьдрахгүйгээр аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаанд нь оролцож байгаа иргэнийг хэлнэ.

Ажилгүй иргэн

Тухайн хугацаанд ажилгүй байсан, ажил хийхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайж байгаа хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнийг хэлнэ.

- а/ “ажилгүй байсан” гэж сүүлийн долоо хоногт Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр болон ажил гүйцэтгэх гэрээгээр ямар нэг ажил гүйцэтгээгүй, хувиараа ажил, үйлчилгээ эрхэлж орлого олоогүй байхыг;
- б/ “ажил хийхэд бэлэн” гэж Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах болон ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулахаас татгалзахгүй байхыг;

в/ “ажил идэвхтэй хайж байгаа” гэж ажилд зуучлах төрийн болон хувийн байгууллагад бүртгүүлж, нэгээс доошгүй удаа ажлын байрны талаар мэдээлэл авсан эсхүл ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандах, нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих зэрэг ажил олох оролдлого идэвхтэй хийснийг тус тус ойлгоно.

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам (ажиллах хүч)

Үндэсний тооцооны системийн хүрээнд, тухайн цаг хугацаанд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд ажиллах хүчээ нийлүүлж байгаа ажиллагч, нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй иргэдийг хамруулна. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам (ажиллах хүч)-ыг эдийн засгийн байнгын идэвхтэй хүн ам, эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам гэж хоёр ангилна.

Хөдөлмөрийн насны, эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож, ажиллах хүчээ нийлүүлж байгаа ажиллагч, нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй иргэн, хөдөлмөрийн насанд хүрээгүй болон хөдөлмөрийн наснаас дээш насны эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож байгаа хүн амын тооны нийлбэрээр тооцно.

Эдийн засгийн байнгын идэвхтэй хүн ам

Урт хугацаагаар буюу сүүлийн арван хоёр сарын хугацаанд үндсэн үйл ажиллагааны шинж байдлаараа ажиллаж байсан болон ажилгүй байсан хөдөлмөрийн насны хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам

Сүүлийн долоо хоногт эрхэлсэн үндсэн үйл ажиллагааны шинж байдлаараа ажиллаж байсан болон ажилгүй байсан нь тодорхойлогдох ажиллагч болон ажилгүй иргэдийг хамруулна.

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хамаарагдахгүй хөдөлмөрийн насны нийт хүн ам болон хөдөлмөрийн насанд хүрээгүй хүн ам, хөдөлмөрийн наснаас дээш насны хүн амыг хамруулна. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амд хөдөлмөрийн нөхцөл, онцлогоос шалтгаалан тэтгэврийн наснаас өмнө тэтгэвэр, тэтгэмж тогтоолгосон хүн ам, хөдөлмөрийн чадвараа зургаан сараас дээш хугацаагаар түр болон бүрэн алдсан иргэн, хөдөлмөрийн насны өдрөөр суралцагч, хүндэтгэх ба хүндэтгэх бус шалтгаанаар хөдөлмөр эрхлээгүй болон хөдөлмөрийн насанд хүрээгүй хүн амыг хамруулна. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг эдийн засгийн байнгын идэвхгүй хүн ам, эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам гэж хоёр ангилна.

Эдийн засгийн байнгын идэвхгүй хүн ам

Урт хугацаагаар буюу сүүлийн арван хоёр сарын хугацаанд эрхэлсэн үндсэн үйл ажиллагаагаараа эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд тооцогдохгүй (ажиллагч болон ажилгүй иргэнд хамаарахгүй) хүн амыг, тухайлбал оюутан, сурагч, гэрийн ажилтай болон өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам

Сүүлийн долоо хоногт сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон болон өндөр настай, хөгжлийн бэрхшээлтэй зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллагч болон ажилгүй иргэдийн алинд ч хамаарахгүй хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар

Тухайн хүний ажиллаж байгаа ажлын байр, үйлдвэрийн газар, байгууллагын үйлдвэрлэдэг үндсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний төрлөөр тодорхойлогдоно. Олон Улсын Стандарт Ангилал 4-т нийцүүлэн боловсруулсан “Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал”-ыг ашиглана.

Ажил мэргэжил

Цалин, хөлс, орлого олох зорилгоор тухайн хүний хийж гүйцэтгэж буй эдийн засгийн үйл ажиллагааны ажил, мэргэжлийн төрлийг ажил, мэргэжил гэнэ. Хэрвээ тухайн хүн ажилгүй байгаа бол эрхлэхэд бэлэн байгаа ажил, мэргэжлийн төрлийг тухайн хүний ажил, мэргэжил гэж үзнэ.

Үндсэн үйл ажиллагаа

Тухайн хүн хоёр болон түүнээс дээш төрлийн ажлыг хөлсөөр болон хувиараа эрхэлж байгаа бол тухайн хугацаанд хамгийн их цаг зарцуулсан эсхүл хамгийн их орлого олсон ажлыг хэлнэ.

Үндсэн ажил

Тухайн хугацаанд (сүүлийн долоо хоног, сүүлийн 12 сард) нэгээс олон ажил цалинтай болон хувиараа эрхэлж байгаа бол ач холбогдол болон цалин хөлсний хэмжээ, ажиллаж байгаа цагаас нь хамааруулан үндсэн ажлыг тодорхойлно. Хэрвээ тухайн хүн зөвхөн нэг л ажил эрхэлдэг бол түүнийг үндсэн ажилд тооцно.

Давхар ажил

Тухайн хугацаанд (сүүлийн долоо хоног, сүүлийн 12 сард) нэгээс олон ажил цалинтай болон хувиараа эрхэлж байгаа бол ач холбогдол болон цалин хөлсний хэмжээ, ажиллаж байгаа цагаас нь хамааруулан үндсэн ажлаас бусад ажлыг давхар ажил гэж ойлгоно.

Бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт

Тухайн хугацааны үндсэн үйл ажиллагаандаа ажлын цагийн тогтоосон доод хязгаараас бага цагаар ажилладаг, эсхүл нэмэлт цагаар ажиллах хүсэлтэй бөгөөд ажиллахад бэлэн байгаа, түүнчлэн тухайн хүний эзэмшсэн мэргэжил ур чадварыг бүрэн ашиглахгүй, бүтээмж доогуур байхыг хэлнэ.

Ажил олгогч

Эдийн засгийн үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг бие даан гаргаж, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнээс олсон ашиг буюу ашиг олох боломжоос шууд хамаарах бизнестээ урт хугацаагаар нэг буюу түүнээс дээш ажилтныг хөдөлмөрийн болон бусад гэрээ, тохиролцооны үндсэн дээр авч ажиллуулж буй эзэн, байгууллагын удирдлагыг хэлнэ.

Цалин хөлс

Мөнгөн болон биет хэлбэрээр авч байгаа хөлс, урамшуулал, гарын мөнгө, ашиг орлогын хувь, илүү цаг ажилласны мөнгө, ажил олгогчоос хангаж байгаа хоол хүнс, байрыг цалин хөлсөд хамааруулна.

Бичиг үсгийн мэдлэг

Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) өдөр тутмын амьдралын тухай хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаг, энэ чадвар нь тодорхой хугацаа өнгөрсөн ч хадгалагдаж үлдсэн хүнийг бичиг үсэг мэддэг гэж үзнэ. Харин аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаггүй, түүнчлэн унших, бичих чадвараа тодорхой хугацааны дараа алдсан хүнийг бичиг үсэг мэддэггүй гэж үзнэ. Мөн уншдаг боловч бичиж чаддаггүй, өөрөөр хэлбэл унших, ойлгох, бичих чадварын аль нэгийг эзэмшээгүй тохиолдолд бичиг үсэг мэддэггүй гэж ойлгоно.

БҮЛЭГ II

ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН
ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

2.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Энэ бүлэгт 2012 оны дөрвөн улирлын турш (2012 оны 1 дүгээр сараас 12 дугаар сарыг дуустал) нийт 1068 нэгжийн 12816 өрхөөс цуглуулсан АХС-ны мэдээлэл, түүн дээр үндэслэн тооцсон өрх, хүн амын талаарх үндсэн үзүүлэлтийг танилцуулж байна. Түүвэрлэлтийн загварын дагуу анхан шатны нэгж бүрээс 12 өрх, нийт 12816 өрх сонгогдон хамрагдаж, хамралтын түвшин 100.0 хувь байна.

ҮСХ-ноос энэхүү судалгааны тоо мэдээ, үр дүнг улирал тус бүрээр болон бүтэн жилээр нэгтгэн боловсруулдаг. Өөрөөр хэлбэл, энэ тайлан нь улирал бүрээр, дөрвөн улирлаар нэгтгэн боловсруулсан тоо мэдээ, үр дүнд үндэслэсэн бөгөөд тайланд зөвхөн үндсэн үр дүнг харуулсан хүснэгтүүдийг оруулсан болно.

2.2. ӨРХ ХҮН АМЫН ТОО, БАЙРШИЛ, БҮС НУТГААР

Манай улсын нийт хүн амын тоо 2 сая 867.7 мянга, харин нийт өрхийн тоо 768.3 мянга байна. Нийт хүн амын 250.0 мянга буюу 8.7 хувь нь 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур амьдарч байна. Эдгээр хүмүүс нь 102.7 мянган өрхийн гишүүд байна.

Хүснэгт 2.1. Өрх, хүн ам, өрхөөс гадуур байгаа хүн амын тоо, бүсээр

Бүс	Өрх		Нийт хүн ам		Үүнээс:	
	Тоо	%	Тоо	%	Өрхөд байгаа хүн амын тоо	Өрхөөс гадуур байгаа хүн амын тоо
Төв	135904	17.6	467034	16.2	418 779	48 255
Зүүн	59631	7.8	191387	6.7	182 370	9 017
Баруун	95743	12.5	361000	12.6	298 042	62 958
Хангай	159854	20.8	530193	18.5	456 109	74 084
Улаанбаатар	317131	41.3	1318130	46.0	1 262 455	55 675
Дүн	768 263	100.0	2 867 744	100.0	2 617 755	249 989

Манай улсын нийт өрхийн 63.7 хувь нь хот, суурин газарт, 36.3 хувь нь хөдөө орон нутагт байгаа бөгөөд нийт өрхийн 41.3 хувь нь нийслэл Улаанбаатар хотод байна. Харин хүн амын тоог бүс нутгаар авч үзвэл нийт хүн амын 46.0 хувь нь нийслэл хотод, 18.5 хувь нь хангайн бүсэд, 16.2 хувь нь төвийн бүсэд, 12.6 хувь нь баруун бүсэд, 6.7 хувь нь зүүн бүсэд амьдарч байна (Хүснэгт 2.1).

6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур байгаа гишүүдийн тоог хот, хөдөөгөөр болон бүс нутгаар тооцож Хүснэгт 2.2-т үзүүлээ.

Хүснэгт 2.2. 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур байгаа гишүүдтэй өрхийн тоо, хот, хөдөө, бүсээр

Хот, хөдөө/ Бүс	Өрхийн тоо	Өрхийн гишүүдийн тоо	Өрхөөс гадуур амьдарч байгаа хүний тоо	Үүнээс:		
				Суралцаж байгаа	Ажиллаж байгаа	Бусад
Хот	46 325	150 196	109 229	54 351	41 016	13 862
Хөдөө	56 405	184 932	140 760	104 932	24 084	11 744
Төв	21 408	68 774	48 255	32 401	10 609	5 245
Зүүн	5 810	19 205	9 017	5 992	1 963	1 062
Баруун	24 430	85 479	62 958	48 362	9 700	4 896
Хангай	30 182	94 232	74 084	55 027	13 401	5 656
Улаанбаатар	20 900	67 438	55 675	17 501	29 427	8 747
Дүн	102 730	335 128	249 989	159 283	65 100	25 606

Тухайн өрхийн гишүүн боловч 6 сараас дээш хугацаагаар эзгүй байгаа нийт 250.0 мянган хүн байна. Эдгээр гишүүдийн 29.6 хувь нь хангайн бүсэд, 25.2 хувь нь баруун бүсэд, 19.3 хувь нь төвийн бүсэд, 3.6 хувь нь зүүн бүсэд, 22.3 хувь нь нийслэл хотын өрхөд харьяалалтай байгаа ба тэдгээрийн 159.3 мянга буюу 63.7 хувь нь сургууль, курст суралцаж, 65.1 мянга буюу 26.0 хувь нь ажил эрхэлж байна. 25.6 мянган хүн буюу 10.3 хувь нь дээрх хоёроос өөр шалтгааны улмаас өөрийн өрхөөс гадуур амьдарч байна.

Өмнө дурьдсаны дагуу судалгааны үр дүнд нийтийн байранд амьдрагчид, байнгын орон гэргүй хүмүүс болон 6 сараас дээш хугацаагаар эзгүй байгаа өрхийн гишүүдийг хамруулаагүй болно.

Судалгаанд хамрагдсан өрхийн ам бүлийн тоонд өрхийн түр эзгүй байсан гишүүдийг оруулаагүйгээс шалтгаалж өрхийн ам бүлийн дундаж тоо нь доогуур гарсан байна. Нийт өрхийн 10.1 хувийг нэг ам бүлтэй, 3.3 хувийг долоо ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх эзэлж байна. 3-4 ам бүлтэй өрх нийт өрхийн 23.2-25.9 хувь буюу нийтдээ 49.1 хувийг эзэлж байна. Баруун бүсийн өрхийн ам бүлийн дундаж тоо 3.9 байгаа нь улсын дундаж болон бусад бүс нутгаас өндөр байгаагийн зэрэгцээ энэ бүсийн нийт өрхийн 6.7 хувийг долоо ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх эзэлж байна. Түр эзгүй байгаа гишүүдийг оруулахгүй тооцсон өрхийн ам бүлийн дундаж тоо Улаанбаатар хотод 3.5 байхад баруун бүсэд 3.9 (Хүснэгт 2.3-г үзнэ үү) байна.

Хүснэгт 2.3. Өрхийн бүтэц, ам бүлийн тоо, байршил, бүсээр, хувиар

Өрхийн ам бүлийн тоо	Улсын дүн	Хот	Хөдөө	Төв	Зүүн	Баруун	Хангай	УБ
1	10.1	8.9	11.5	13.0	9.2	7.5	11.6	8.7
2	16.8	16.5	17.3	19.7	16.3	14.2	18.4	15.8
3	23.2	24.2	21.8	23.9	23.2	18.0	24.4	24.1
4	25.9	26.6	24.9	23.7	25.4	25.6	25.0	27.7
5	14.7	14.2	15.6	12.6	16.8	17.6	14.7	14.3
6	6.0	6.0	5.9	4.8	5.9	10.4	4.4	5.8
7	2.1	2.1	2.1	1.8	2.2	4.5	1.1	1.9
8+	1.2	1.5	0.9	0.5	1.0	2.2	0.4	1.7
Дүн	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Түр эзгүй байгаа хүнийг оруулаагүй өрхийн ам бүлийн дундаж тоо	3.5	3.5	3.5	3.3	3.6	3.9	3.3	3.5

Судалгаагаар нийт өрхийн 21.8 хувь, хотын өрхийн 25.0 хувь, хөдөөгийн өрхийн 17.1 хувь нь эмэгтэй тэргүүлэгчтэй байна. Эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувийн жинг ам бүлийн тоо болон хот, хөдөөгөөр Хүснэгт 2.4-т харуулав.

Хүснэгт 2.4 Нийт өрхөд эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь, ам бүлийн тоо, хот, хөдөөгөөр

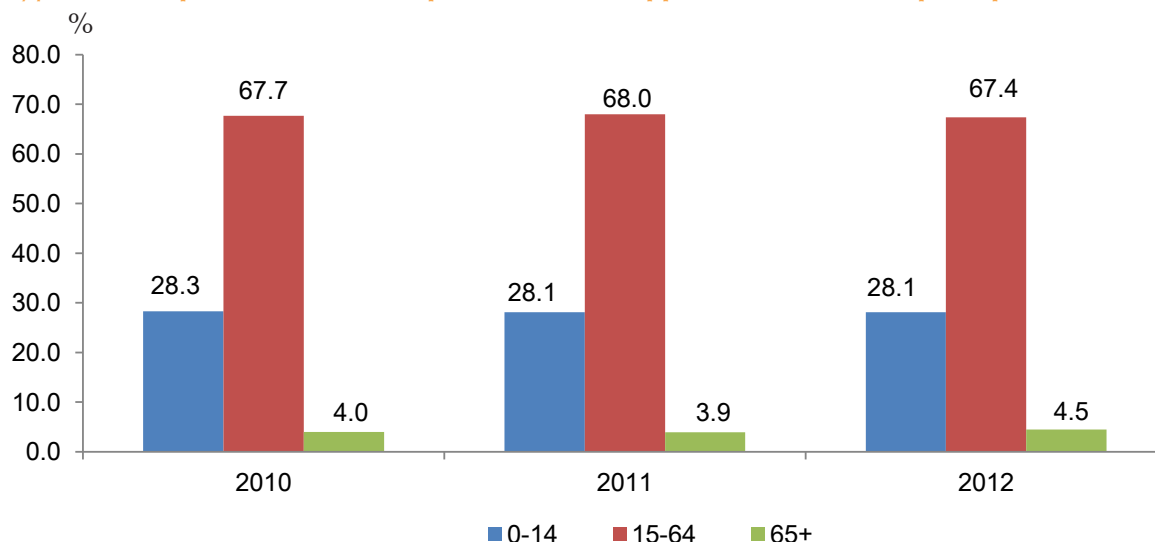
Өрхийн ам бүлийн тоо	Эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх		
	Бүгд	Хот	Хөдөө
1	49.9	51.1	48.6
2	34.5	39.6	27.5
3	21.3	25.7	14.3
4	12.3	15.0	8.1
5	11.7	15.3	6.9
6	11.3	14.3	6.8
7	12.8	19.7	2.5
8+	15.2	17.3	10.1
Улсын дундаж	21.8	25.0	17.1

Эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхүүд гол төлөв цөөхөн ам бүлтэй байгаагаас өрхийн ам бүлийн тоо нэмэгдэх тусам эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь хэмжээ багасч байна. Тухайлбал, нэг ам бүлтэй өрхийн 49.9 хувийг эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх эзэлж байхад, 2-3 ам бүлтэй өрхийн 55.8 хувь, 4-6 ам бүлтэй өрхийн 35.3 хувь, 7 ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрхийн 28.0 хувийг эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх эзэлж байна. Хот, суурин газарт 1-2 ам бүлтэй эмэгтэй өрхийн тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь нилээд өндөр байна.

2.3. ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Хүн амын насны бүтцийг *Зураг 2.1*-д харуулав. Нийт хүн амын дотор 0-14 насны хүүхэд 28.1 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд хүйсээр нь авч үзэхэд эрэгтэйчүүдийн 29.7 хувь, эмэгтэйчүүдийн 26.4 хувь нь энэ насны бүлэгт хамрагдаж байна.

Зураг 2.1. Хүн амын насны бүтэц, АХС-ны сүүлийн 3 жилийн дүнгээр

Судалгаагаар нийт хүн амын 67.4 хувийг 15-64 насны хүн ам, 4.5 хувийг 65 ба түүнээс дээш насны хүн ам тус тус эзэлж байна.

0-14 насны хүүхдийн эзлэх хувийн жин тогтвортой хадгалагдаж байна.

2.4. ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ

Хөдөлмөрийн насны бус хүн амын нийгэмд үзүүлэх ачааллыг хүн ам зүйн ачаалал гэж үздэг. Хүн ам зүйн ачааллыг 15 хүртэлх насны хүүхэд болон 65 ба түүнээс дээш насны хүн амын тооны нийлбэрийг 15-64 насны хүн амын тоонд харьцуулж тодорхойлох бөгөөд судалгааны дүнгээр хөдөлмөрийн насны 100 хүн тутамд хөдөлмөрийн насны бус 48 хүн ногдож байгаа нь 2011 оны түвшнээс 1 хүнээр их байна.

Хүснэгт 2.5. Хүн ам зүйн ачаалал, хот, хөдөө, бүсээр

Хүн ам зүйн ачаалал	Бүгд	Хот	Хөдөө	Төв	Зүүн	Баруун	Хангай	УБ
Хүүхэд (0-14)	41.7	38.8	46.2	39.4	46.3	51.6	42.2	37.9
Хөгшид (65+)	6.6	6.9	6.2	7.6	6.2	5.2	6.1	7.0
Улсын дундаж	48.3	45.7	52.3	47.0	52.5	56.8	48.3	44.9

Хүснэгт 2.5-д хүн ам зүйн ачааллыг байршил, бүс нутгаар харуулсан бөгөөд хөдөлмөрийн насны хүн амд ногдох ачаалал улсын дунджаас Улаанбаатар хотод 3 хүнээр цөөн, төв болон хангайн бүсэд улсын дундажтай ойролцоо, харин хөдөөд 4 хүнээр олон байгаа бол баруун бүсэд хамгийн олон буюу 9 хүнээр их байна. Эндээс харахад баруун бүсэд хүн ам зүйн ачаалал хамгийн өндөр гарчээ. Дээр дурьдсанчлан энэхүү тооцоонд сургууль, курст суралцах, ажил хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур амьдарч байгаа хүн амыг хамруулаагүй болно.

2.5. ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Олон улсын аргачлалын дагуу 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг авч үздэг ч манай улсын хуульд нийцрүүлэн 18 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг гэрлэсэн/батлуулсан, батлуулаагүй/, огт гэрлээгүй, тусгаарласан, цуцалсан, бэлбэсэн гэсэн 6 бүлгээр авч үзэв. Монгол Улсын 18 ба түүнээс дээш насны нийт хүн амын 64.5 хувь нь гэрлэсэн, 23.3 хувь нь огт гэрлээгүй, 8.5 хувь нь бэлбэсэн байна.

Хүснэгт 2.6. 18 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, хот, хөдөө, бүсээр

Гэрлэлтийн байдал	Бүгд			Хот		Хөдөө	
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Огт гэрлээгүй	23.3	26.9	20.1	27.9	22.1	25.4	16.7
Гэрлэсэн - батлуулсан	59.6	62.0	57.4	59.0	52.7	66.5	65.1
Гэрлэсэн - батлуулаагүй	4.9	4.8	5.1	6.0	6.2	2.9	3.2
Тусгаарласан	1.4	1.0	1.8	1.3	2.4	0.5	0.8
Цуцалсан	2.2	1.4	2.9	1.5	3.7	1.3	1.7
Бэлбэсэн	8.5	3.9	12.8	4.3	12.9	3.4	12.6
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
18, түүнээс дээш насны хүн амын тоо	1 667 133	797 459	869 674	480 087	544 069	317 372	325 605
Гэрлэсэн хүний тоо	1 076 801	532 946	543 855	312 372	321 113	220 574	222 741

2.6. БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Судалгаагаар хүн амын эзэмшсэн боловсролын түвшин, сургуульд хамрагдалт, бичиг үсгийн мэдлэгийн талаарх мэдээллийг цуглуулсан.

Судалгаанд хамрагдсан 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэгт

тайлагдалтыг тодорхойлохын тулд “энгийн захиа уншиж, бичиж чадах уу” гэж асууж, энгийн бичиг захиаг уншиж, бичиж чадаж байвал бичиг үсэгт тайлагдсанд тооцсон болно. Харин зөвхөн өөрийнхөө нэрийг унших эсвэл тоо уншиж чаддаг боловч бичиж чаддаггүй бол тэр хүнийг бичиг үсэгт тайлагдсанд тооцоогүй. Насанд хүрэгчдийн бичиг үсэгт тайлагдалтын хувийг 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн амын дунд энгийн бичиг, захиа уншиж, бичиж чаддаг хүний эзлэх хувиар тодорхойлов. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор хүн амын бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин 98.3 хувь байсан бол энэ удаагийн судалгаагаар хүн амын бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин 0.8 пунктээр дээгүүр буюу 99.1 хувьтай байна.

Хүн амын бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин хөдөөд 95.7 хувь байхад хотод үүнээс 1.7 пунктээр дээгүүр байна (Хүснэгт 2.7).

Хүснэгт 2.7. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр

Хот, хөдөө/бүс	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Хот	97.4	96.9	99.7
Хөдөө	95.7	95.4	96.0
Төв	99.1	99.0	99.2
Зүүн	98.3	98.4	98.3
Баруун	98.9	99.1	98.7
Хангай	99.3	99.5	99.1
Улаанбаатар	99.7	99.7	99.7
Улсын дүн	99.1	99.1	99.0

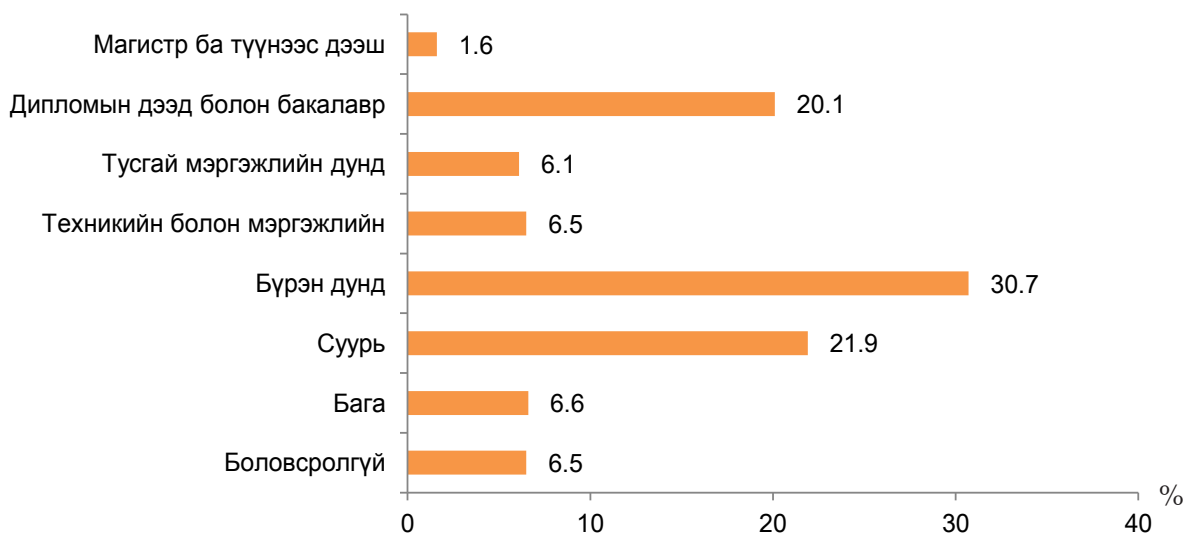
Хүснэгт 2.8-аас харахад 64 хүртэлх насны эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин 99.0 хувиас дээш хувьтай байна.

Хүснэгт 2.8. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөө, хүйсээр

Насны бүлэг	Улсын дундаж			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
15 – 24	99.7	99.2	99.8	98.9	98.8	99.0	98.3	98.2	98.4
25 – 34	99.0	99.4	99.4	98.8	98.6	99.0	98.2	98.0	98.4
35 – 44	99.6	99.4	99.7	99.2	99.2	99.1	98.8	98.9	98.7
45 – 54	99.8	99.7	99.9	99.2	99.0	99.3	98.7	98.5	98.9
55 – 64	99.9	100.0	99.7	99.1	99.1	99.2	98.5	98.5	98.6
65+	99.1	99.8	98.6	97.6	99.2	96.3	95.8	98.7	93.6
Дүн	99.6	99.6	99.5	98.8	99.0	98.7	98.1	98.5	97.8

Нийт хүн амын боловсролын түвшинг Зураг 2.2-т харуулаа.

Зураг 2.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, боловсролын түвшингээр, хувиар

15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эзэмшсэн боловсролын түвшинг Хүснэгт 2.9-д харуулав. Хүснэгтээс харахад хот, хөдөөгийн алинд ч эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн эзэмшсэн боловсролын түвшин бараг ойролцоо, гэхдээ эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс арай дээгүүр байна.

Хүснэгт 2.9. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо, боловсролын түвшин, хот, хөдөө, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

Боловсролын түвшин	Бүгд			Хот		Хөдөө	
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	2.3	2.6	2.1	1.8	1.6	7.9	5.4
Бага	2.5	2.7	2.3	2.3	2.4	5.5	1.7
Суурь	10.7	12.2	9.3	10.3	8.2	24.6	16.4
Бүрэн дунд	34.8	37.1	32.8	37.0	31.6	38.1	39.8
Техникийн болон мэргэжлийн	6.0	5.6	6.3	5.6	6.4	5.0	5.8
Тусгай мэргэжлийн дунд	5.0	4.4	5.6	4.7	5.7	2.4	4.9
Дипломын дээд болон бакалавр	35.2	32.1	37.9	34.8	39.9	14.4	25.6
Магистр ба түүнээс дээш	3.5	3.3	3.7	3.5	4.2	2.1	0.4
Дүн	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
15 ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо	1 812 118	869 868	942 250	521 128	584 892	348 740	357 358

Эрэгтэйчүүдийн 2.6 хувь, эмэгтэйчүүдийн 2.1 хувь нь боловсролгүй, эрэгтэйчүүдийн 2.7 хувь, эмэгтэйчүүдийн 2.3 хувь нь бага боловсролтой байна. Хөдөөгийн хүн амын 5.0-8.0 орчим хувь нь боловсролгүй, 2.0-6.0 хувь нь бага боловсрол эзэмшсэн байна. Хотын хүн амын 23.9-30.9 хувь нь, хөдөөгийн хүн амын 7.2-12.8 хувь нь бакалаврын болон магистрийн зэрэг эзэмшсэн байна. Хүн амын боловсролын түвшинг хот, хөдөөгөөр харьцуулж үзэхэд хөдөөд доогуур байна. Өмнөх онуудтай харьцуулахад бакалаврын болон магистрийн зэрэг эзэмшсэн хүний тоо харьцангуй нэмэгдсэн байна.

БҮЛЭГ III

ХҮН АМЫН ЭДИЙН
ЗАСГИЙН ИДЭВХИ

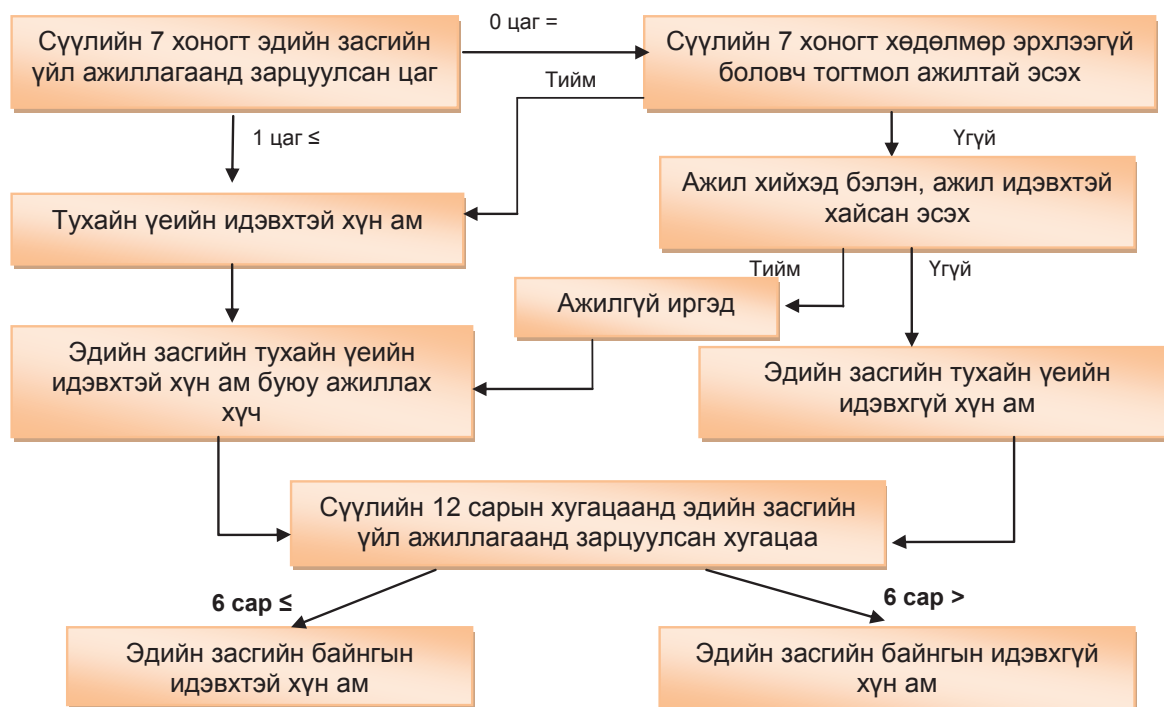
3.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Хөдөлмөрийн статистикт нийт хүн амыг хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар нь эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй гэж ангилдаг.

Эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам буюу ажиллах хүчийг сүүлийн 7 хоногт ажил эрхэлж байсан болон ажил эрхлээгүй боловч ажил эрхлэхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайсан, ажилгүй байсан хүн ам бүрдүүлдэг.

Эдийн засгийн байнгын идэвхтэй хүн амд урт хугацаагаар буюу сүүлийн арван хоёр сарын хугацаанд үндсэн үйл ажиллагааны шинж байдлаараа ажиллаж байсан болон ажилгүй байсан хөдөлмөрийн насны хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн идэвхтэй, идэвхгүй хүн амыг тодорхойлох схем

Хэдийгээр Монгол Улсад мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжоор хөдөлмөр эрхлэх насыг 16-59 нас гэж заасан боловч ажиллах хүчний судалгаанд хүн амын эдийн засгийн идэвхийг 15 ба түүнээс дээш насаар тооцсон нь олон улсын аргачлалд нийцрүүлж, бусад улс орны мэдээлэлтэй харьцуулах боломжийг бүрдүүлж өгч байгаа юм.

3.2 ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Судалгааны дүнгээр 15 ба түүнээс дээш насны 1812.1 мянган хүн байгаагийн 869.9 мянга буюу 48.0 хувь нь эрэгтэй, 942.2 мянга буюу 52.0 хувь нь эмэгтэйчүүд

байна. 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн амын 1151.1 мянга буюу 63.5 хувь нь эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй байна.

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 1056.4 мянга буюу 91.8 хувь нь ажиллагчид, харин 94.7 мянга буюу 8.2 хувь нь ажилгүй иргэд байна. Нийт эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 52.9 хувь нь хот, суурин газарт, 47.1 хувь нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна.

Хүснэгт 3.1. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хот, хөдөө, хүйсээр

Байршил/ Тухайн үеийн байдал	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Улсын хэмжээнд						
Тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам	1 151 146	63.5	600 623	69.0	550 523	58.4
Ажиллагчид	1 056 441	58.3	550 310	63.3	506 131	53.7
Ажилгүй иргэд	94 705	5.2	50 313	5.8	44 392	4.7
Тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам	660 972	36.5	269 245	31.0	391 727	41.6
15, түүнээс дээш насны хүн ам	1 812 118	100.0	869 868	100.0	942 250	100.0
Хот						
Тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам	609 462	55.1	317 707	61.0	291 755	49.9
Ажиллагчид	550 077	49.7	286 195	54.9	263 882	45.1
Ажилгүй иргэд	59 385	5.4	31 512	6.0	27 873	4.8
Тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам	496 558	44.9	203 421	39.0	293 137	50.1
15, түүнээс дээш насны хүн ам	1 106 020	100.0	521 128	100.0	584 892	100.0
Хөдөө						
Тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам	541 684	76.7	282 916	81.1	258 768	72.4
Ажиллагчид	506 364	71.7	264 115	75.7	242 249	67.8
Ажилгүй иргэд	35 320	5.0	18 801	5.4	16 519	4.6
Тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам	164 414	23.3	65 824	18.9	98 590	27.6
15, түүнээс дээш насны хүн ам	706 098	100.0	348 740	100.0	357 358	100.0
Улсын хэмжээнд						
АХОТ*		63.5		69.0		58.4
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		58.3		63.3		53.7
Ажилгүйдлийн түвшин		8.2		8.4		8.1
Хот						
АХОТ*		55.1		61.0		49.9
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		49.7		54.9		45.1
Ажилгүйдлийн түвшин		9.7		9.9		9.6
Хөдөө						
АХОТ*		76.7		81.1		72.4
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		71.7		75.7		67.8
Ажилгүйдлийн түвшин		6.5		6.6		6.4

*АХОТ = Ажиллах хүчний оролцооны түвшин

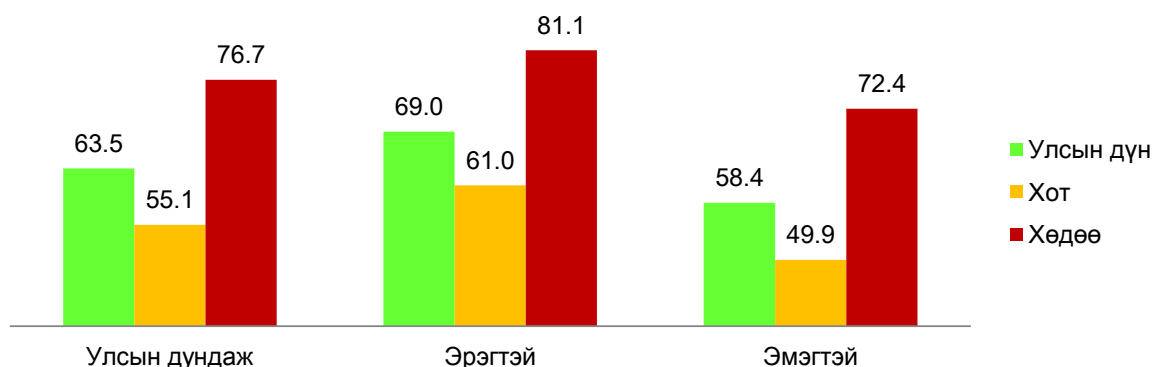
2012 оны байдлаар ажилгүйдлийн түвшин 8.2 хувьтай гарсан нь өмнөх оныхоос (2011 онд 7.7%) 0.5 пунктээр өссөн байна. Ер нь хот, суурин газрын ажилгүйдлийн түвшин улсын дунджаас өндөр, харин хөдөөд улсын дунджаас доогуур байдаг байна.

3.3 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН

Ажиллагчид болон ажилгүй иргэдийн нийлбэр нь эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам буюу ажиллах хүчийг бүрдүүлдэг бөгөөд эдгээр хүн амыг хөдөлмөрийн насны хүн амд харьцуулж ажиллах хүчний оролцооны түвшин (АХОТ)-г тодорхойлдог.

Ажиллах хүчний 2012 оны судалгаагаар ажиллах хүчний оролцооны түвшин /АХОТ/ улсын хэмжээнд 63.5 хувь байна. Байршлаар авч үзэхэд хот, суурин газарт 55.1 хувь, хөдөөд үүнээс харьцангуй өндөр 76.7 хувьтай байгаа нь хот, суурин газарт сургуульд хамрагдалтын түвшин хөдөө орон нутгийнхнаас өндөр байгаатай холбоотой юм. Иймээс хотод АХОТ хөдөөгийнхөөс 21.6 пунктээр доогуур (эрэгтэйчүүдийнх 20.1 пунктээр, эмэгтэйчүүдийнх 22.5 пунктээр) байна.

Зураг 3.1. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хот, хөдөө, хүйсээр

3.3.1 Насны бүлэг дэх оролцооны түвшин

Насны бүлэг дэх ажиллах хүчний оролцооны түвшний ялгааг харуулах зорилгоор насны бүлэг тус бүр дэх оролцооны түвшинг тооцож гаргадаг. Хүснэгт 3.2-т 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын АХОТ-г насны бүлэг, хот, хөдөө, хүйсээр харуулав.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин 15-19 насанд 27.9 хувь байсан бол 20-24 насанд даруй өсч 53.7 хувьд хүрч, 25-29 насанд 77.3 хувь, 30-44 насны бүлэгт 81.4-86.0 хувь болж өссөн байна. Харин 45-49 насны бүлгээс эхлэн аажмаар буурч, 55-59 насанд 49.2, 60-64 насанд 25.7 хувь болсон байна. Насны бүлэг дэх АХОТ нь 40-44 насанд хамгийн өндөр буюу 86.0 хувьтай байна.

Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин ерөнхийдөө өндөр байгаа нь улсын хэмжээний түвшинд нөлөөлжээ. Бүх насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийн

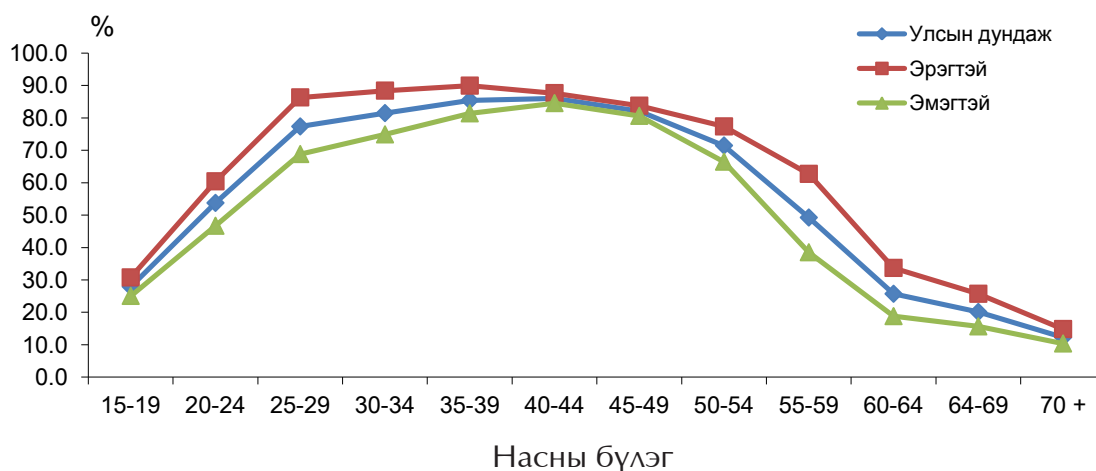
ажиллах хүчний оролцооны түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байгаа бөгөөд хөдөө орон нутагт эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин хот, суурин газрынхаас өндөр байна.

Хүснэгт 3.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөө, хүйсээр

Насны бүлэг	Улсын дундаж			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
15-19	27.9	30.7	25.0	12.2	14.7	9.5	50.0	53.6	46.4
20-24	53.7	60.4	46.7	44.6	50.5	38.7	71.1	77.7	63.3
25-29	77.3	86.3	68.8	71.9	82.9	61.6	86.2	91.7	80.8
30-34	81.4	88.4	74.9	75.6	84.9	67.3	89.9	93.0	86.7
35-39	85.4	89.9	81.4	79.0	85.2	73.8	94.7	96.3	93.1
40-44	86.0	87.6	84.5	81.1	83.7	78.8	93.0	92.7	93.2
45-49	82.1	83.7	80.6	76.7	77.4	76.2	90.7	93.2	88.1
50-54	71.4	77.3	66.5	65.0	72.4	58.9	81.5	84.9	78.6
55-59	49.2	62.7	38.5	39.0	53.6	27.4	65.3	76.8	56.1
60-64	25.7	33.7	18.8	12.4	18.5	7.6	51.4	60.1	42.8
64-69	20.1	25.7	15.6	8.7	13.3	5.3	41.7	46.8	37.1
70 +	12.2	14.8	10.4	3.6	4.5	2.9	26.6	33.2	22.1
Улсын дундаж	63.5	69.0	58.4	55.1	61.0	49.9	76.7	81.1	72.4

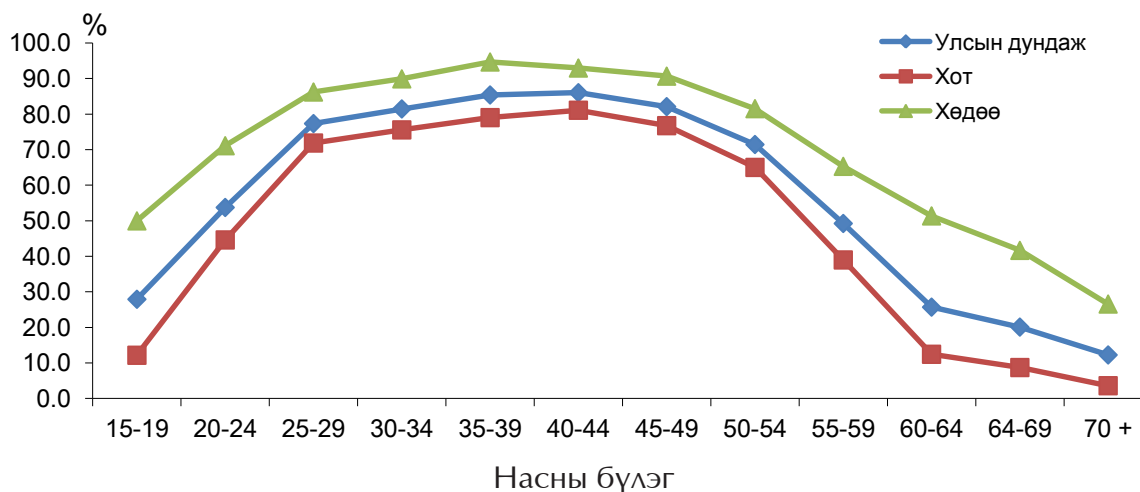
Судалгаагаар улсын хэмжээнд насны бүлэг дэх АХОТ-ний өсөлт, бууралтын хандлага хүйсээр мөн хадгалагдаж 15 наснаас 44 нас хүртэл өссөн бол 45 наснаас аажмаар буурсан байна. АХОТ хотын эмэгтэйчүүдийн хувьд 40-44 насанд хамгийн өндөр буюу 78.8 хувьтай байхад хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин мөн энэ насны бүлэгт хамгийн өндөр буюу 93.2 хувьтай байна. Энэ нь Монголын эмэгтэйчүүд залуу насандаа сурч боловсрох, хүүхэд төрүүлж, өсгөх, харин 40 наснаас дээш насандаа ажиллах хүчний эгнээ рүү шилждэгтэй холбоотой байж болох юм (Зураг 3.2, 3.3-ыг үзнэ үү).

Зураг 3.2. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

Зураг 3.2-т насны бүлэг дэх АХОТ-г хүйсээр харуулав. Зургаас харахад 30-49 насанд ажиллах хүчний оролцооны түвшин эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүст адилхан өндөр буюу 70.0 хувиас дээш байна. Мөн эдгээр насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн оролцооны түвшин ерөнхийдөө өндөр боловч эрэгтэйчүүдийнхтэй харьцуулбал бага зэрэг доогуур байна. Харин 40-49 насанд АХОТ эрэгтэйчүүд болон эмэгтэйчүүдийн хувьд нилээд ойролцоо байна.

Зураг 3.3. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөөгөөр

Хөдөө орон нутагт АХОТ өндөр байгаа нь тухайн үед хөдөөгийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо хот, суурин газрын эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тооноос доогуур, түүний тэн хагаст ч хүрэхгүй байгаатай холбоотой. Түүнчлэн хөдөө орон нутагт АХОТ хотынхоос өндөр байгаа нь өрхийн аж ахуйд суурилсан нүүдлийн мал аж ахуй эрхлэлт давамгайлж, мөн сургууль, боловсролын үйлчилгээний хүртээмж харьцангуй бага байдагтай холбоотой байж болох юм.

3.4 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМ

Судалгаагаар 15 ба түүнээс дээш насны нийт 1812.1 мянган хүний 661.0 мянга буюу 36.5 хувь нь эдийн засгийн идэвхгүй бүлэглэлд багтаж байгаагийн 269.3 мянга нь эрэгтэйчүүд, 391.7 мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын 496.6 мянга буюу 75.1 хувь нь хот, суурин газарт, 164.4 мянга буюу 24.9 хувь нь хөдөө орон нутагт байна. Хөдөө орон нутагт ажиллах хүчний оролцооны түвшин өндөр байгаа нь тухайн үеийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоог бууруулахад нөлөөлжээ. Тухайн үеийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг гэрийн ажилтай, сургуульд суралцдаг, тэтгэврийнхэн болон өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй, ажил хийхийг хүсээгүй, хүүхэд асардаг, өвчтэй байсан, өвчтөн, өндөр настан асарсан, бусад гэсэн шалтгаанаар ангилан харуулав.

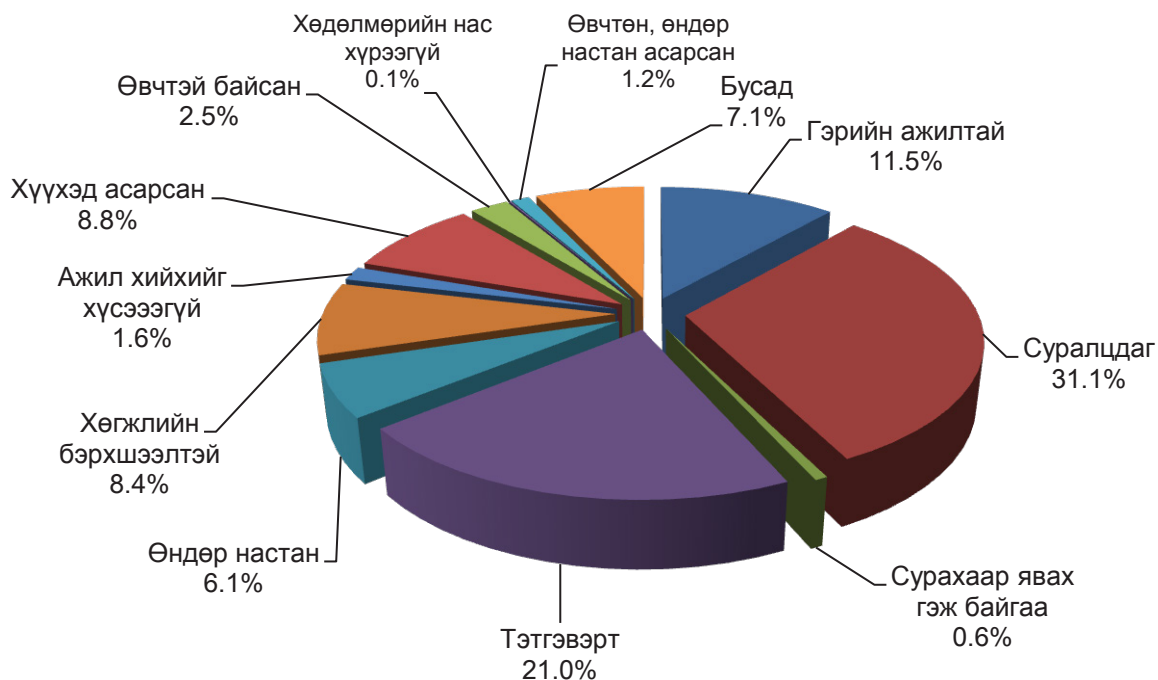
Хүснэгт 3.3. 15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, идэвхгүй байгаа шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар, хүйс, байршлаар

Шалтгаан	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Гэрийн ажилтай	11.5	8.5	13.5	11.9	9.0	13.9	10.2	7.2	12.3
Суралцдаг	31.1	36.4	27.5	31.2	36.7	27.4	30.8	35.5	27.7
Сурахаар явах гэж байгаа	0.6	0.7	0.5	0.5	0.6	0.4	0.8	1.0	0.7
Тэтгэвэрт	21.0	18.6	22.6	21.4	19.3	22.8	19.8	16.5	21.9
Өндөр настан	6.1	5.3	6.7	5.2	4.6	5.7	8.9	7.4	9.8
Хөгжлийн бэрхшээлтэй	8.4	11.3	6.4	7.7	10.6	5.6	10.5	13.3	8.6
Ажил хийхийг хүсээгүй	1.6	2.8	0.8	1.7	2.7	0.9	1.5	3.0	0.5
Хүүхэд асарсан	8.8	1.4	13.9	9.3	1.3	14.8	7.4	1.7	11.1
Өвчтэй байсан	2.5	3.2	2.1	2.6	3.2	2.1	2.4	3.3	1.8
Хөдөлмөрийн нас хүрээгүй	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1
Өвчтөн, өндөр настан асарсан	1.2	1.0	1.3	1.2	1.1	1.3	1.0	0.8	1.2
Бусад	7.1	10.7	4.6	7.2	10.8	5.0	6.6	10.1	4.3
Дүн, (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(Тоо)	660 972	269 245	391 727	496 558	203 421	293 137	164 414	65 824	98 590

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг шалтгаанаар нь авч үзэхэд суралцагчид 209.5 мянга, өндөр настан, тэтгэврийнхэн 179.1 мянга, гэрийн ажилтай 75.8 мянга, хүүхэд асарсан 58.1 мянга, хөгжлийн бэрхшээлтэй 55.3 мянган иргэд, өвчтэй 16.7 мянга, хөдөлмөр эрхлэхийг хүсээгүй 10.7 мянга, өвчтөн, өндөр настан асарсан 7.8 мянга, бусад шалтгаантай 48.0 мянган хүн байна.

Нийт эрэгтэйчүүдийн 36.4 хувь, эмэгтэйчүүдийн 27.5 хувь нь сургуульд суралцаж байгаа гэж хариулсан нь эдийн засгийн идэвхгүй байгаагийн үндсэн шалтгаан болж байна. Эрэгтэйчүүдийн 23.9 хувь, эмэгтэйчүүдийн 29.3 хувь нь өндөр настан, тэтгэвэрт гарсан, 8.5 болон 13.5 хувь нь гэрийн ажилтай тул эдийн засгийн идэвхгүй байна. Энэ хандлага хот, хөдөөд хүйсээр мөн хадгалагдаж байна.

Зураг 3.4. 15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын бүтэц, шалтгаанаар, хувиар

Хүн амын эдийн засгийн идэвхгүй байгаагийн гол шалтгаан нь суралцдаг болон сургуульд явах гэж байгаа, өндөр настан, тэтгэвэрт гарсантай холбоотой байгаа бөгөөд энэ нь 58.8 хувийг эзэлж байна.

БҮЛЭГ IV

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

4.1. ТУХАЙН ҮЕИЙН АЖИЛЛАГЧИД

Ажиллах хүчний судалгаа нь Монгол Улсын хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг цуглуулах зорилготой билээ. Судалгаанд хамрагдсан өрхийн гишүүдээс сүүлийн 7 хоногт эрхэлсэн эдийн засгийн үйл ажиллагаа болон түүнд зарцуулсан цагийн талаар судалсан. Өвчтэй, амралттай, чөлөөтэй байсан, цаг агаарын бэрхшээл, ажил хаялт, хөдөлмөрийн маргаан болон бусад шалтгааны улмаас ажлын байртай боловч сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй хүн амыг энэ асуултад хамруулахын зэрэгцээ сүүлийн 7 хоногт наад зах нь нэг цаг ажилласан, эсхүл сүүлийн долоо хоногт ажлын байртай боловч ямар нэг шалтгаанаар ажлаа түр хийгээгүй хүн амыг тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн гэж үзсэн.

Судалгааны дүнгээр улсын хэмжээнд нийт 1056.4 мянган хүн хөдөлмөр эрхэлсний 550.3 мянга буюу 52.1 хувь нь эрэгтэйчүүд, 506.1 мянга буюу 47.9 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

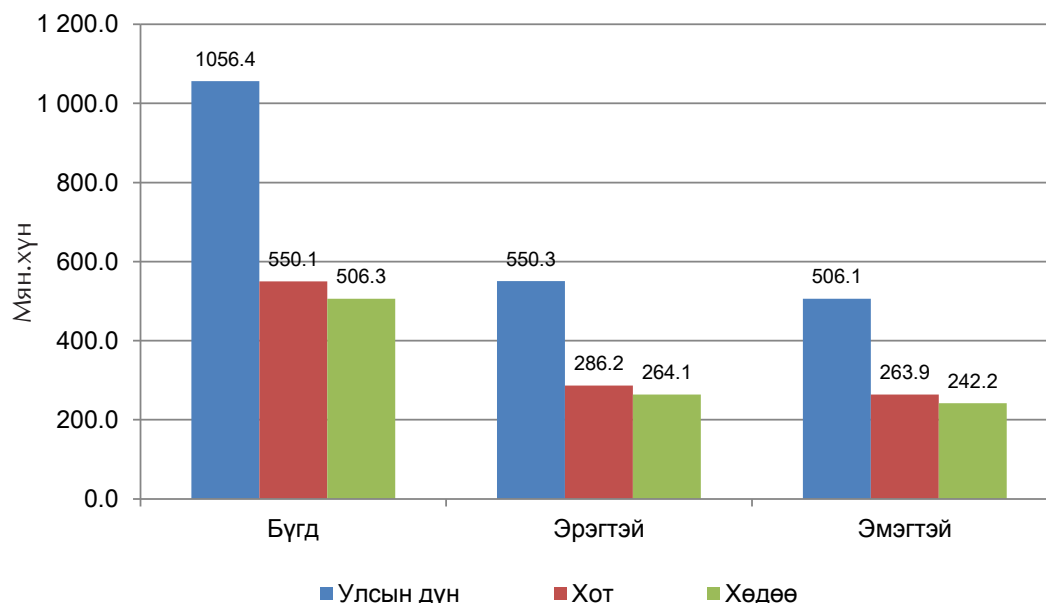
Нийт ажиллагчдын 365.3 мянга буюу 34.5 хувь нь Улаанбаатар хотод, 251.1 мянга буюу 23.8 хувь нь Хангайн бүсэд, 80.2 мянга буюу 7.6 хувь нь Зүүн бүсэд байгаагаас харахад хөдөлмөр эрхэлсэн хүний тоо бүс нутгаар ихээхэн ялгаатай байна.

Хүснэгт 4.1. Ажиллагчдын тоо, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр

Бүсээр	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	550 076	52.1	286 195	52.0	263 882	52.1
Хөдөө	506 365	47.9	264 115	48.0	242 249	47.9
Баруун	177 596	16.8	93 041	16.9	84 555	16.7
Хангайн	251 102	23.8	130 206	23.7	120 896	23.9
Төвийн	182 252	17.3	97 167	17.7	85 085	16.8
Зүүн	80 204	7.6	39 718	7.2	40 486	8.0
Улаанбаатар	365 287	34.5	190 178	34.5	175 109	34.6
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1 056 441		550 310		506 131	

Тухайн үеийн ажиллагчдын 550.1 мянга буюу 52.1 хувь нь хот, суурин газарт, 506.3 мянга буюу 47.9 хувь нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна.

Зураг 4.1 Ажиллагчдын тоо, хүйс, хот, хөдөөгөөр

Тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн нийт хүн амын 34.6 хувь нь нийслэл хотод, харин 46.4 хувь нь дараах 12 аймагт (Өвөрхангай - 5.0 хувь, Хөвсгөл - 4.8 хувь, Архангай - 4.5 хувь, Баян-Өлгий - 4.3 хувь, Төв - 4.2 хувь, Сэлэнгэ - 3.7 хувь, Завхан - 3.5 хувь, Баянхонгор - 3.5 хувь, Орхон - 3.4 хувь, Увс - 3.3 хувь, Ховд - 3.2 хувь, Дархан-Уул - 3.0 хувь) байна.

Хүснэгт 4.2. Ажиллагчдын тоо, хүйс, аймаг, нийслэлээр

Аймаг, нийслэл	Бүгд		Хүйсээр	
	Тоо	%	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Архангай	47 965	4.5	24 089	23 876
Баян-Өлгий	45 068	4.3	23 713	21 355
Баянхонгор	37 245	3.5	19 459	17 786
Булган	26 902	2.5	13 823	13 079
Говь-Алтай	26 258	2.5	13 703	12 555
Дорноговь	22 735	2.2	12 725	10 010
Дорнод	25 397	2.4	12 432	12 965
Дундговь	21 435	2.0	10 767	10 668
Завхан	37 347	3.5	19 514	17 833
Өвөрхангай	52 429	5.0	28 527	23 902
Өмнөговь	20 045	1.9	10 398	9 647
Сүхбаатар	26 756	2.5	13 479	13 277
Сэлэнгэ	38 587	3.7	20 858	17 729
Төв	44 148	4.2	23 652	20 496
Увс	34 723	3.3	17 573	17 150
Ховд	34 200	3.2	18 538	15 662
Хөвсгөл	50 833	4.8	26 196	24 637
Хэнтий	28 051	2.7	13 808	14 243
Дархан-Уул	32 079	3.0	17 045	15 034
Улаанбаатар	365 287	34.6	190 178	175 109
Орхон	35 728	3.4	18 112	17 616
Говьсүмбэр	3 223	0.3	1 721	1 502
Дүн, %		100.0		
Улсын дүн	1 056 441		550 310	506 131

4.2. АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

Тухайн үеийн ажиллагчдын тоог, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар гаргаж Хүснэгт 4.3-т үзүүлэв.

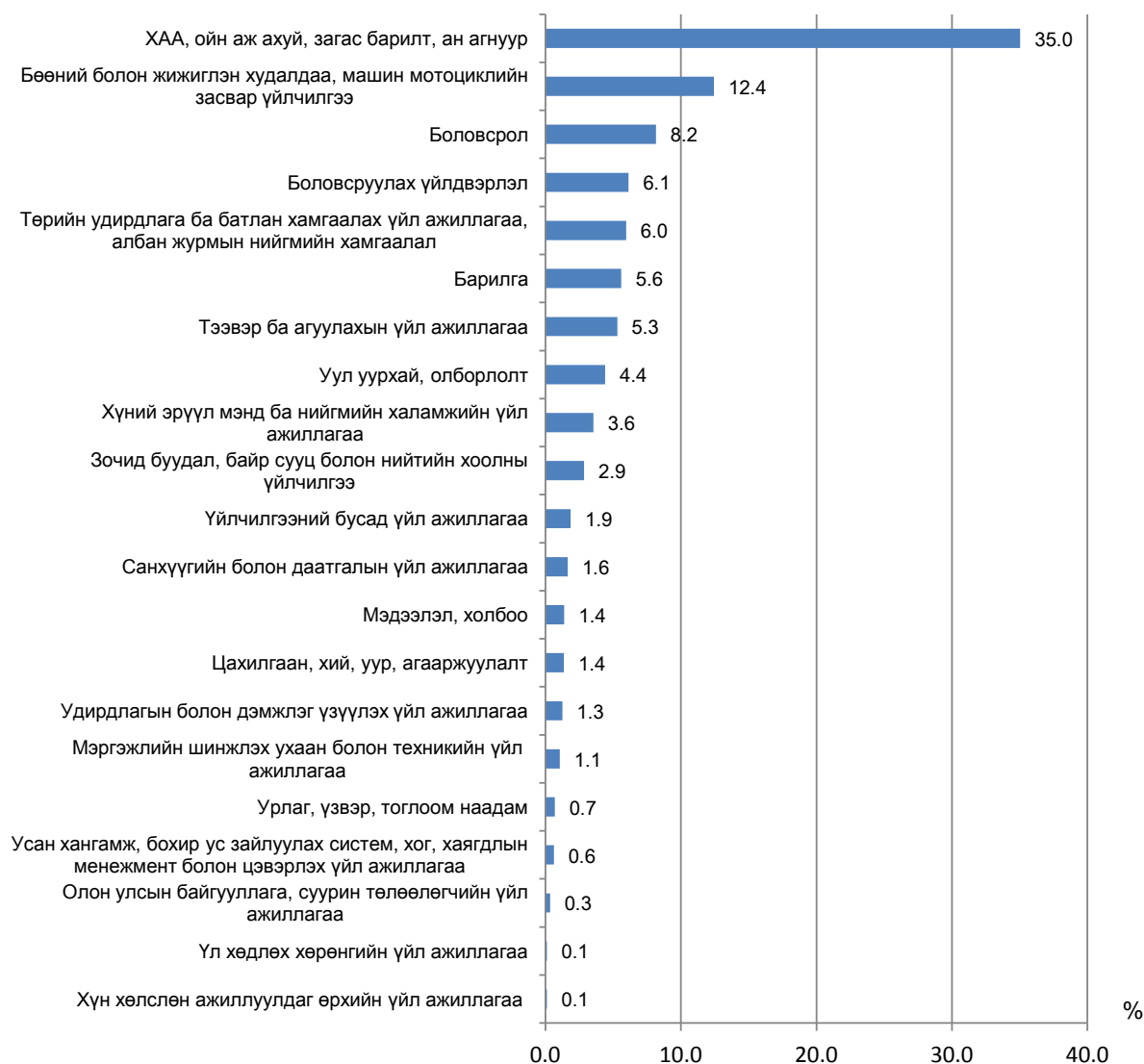
Ажиллагчдын хамгийн их буюу 35.0 хувь (370.0 мянга) нь хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт, хамгийн бага буюу 0.1 хувь (1.2 мянга болон 1.3 мянга) нь үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа болон хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагааны салбарт тус тус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Хүснэгт 4.3. Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйсээр

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	369 960	35.0	196 950	35.8	173 010	34.1
Уул уурхай, олборлолт	46 696	4.4	36 004	6.5	10 692	2.1
Боловсруулах үйлдвэрлэл	64 897	6.1	36 215	6.6	28 682	5.7
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	14 497	1.4	10 640	1.9	3 857	0.8
Усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	6 681	0.6	3 875	0.7	2 806	0.6
Барилга	59 204	5.6	46 697	8.5	12 507	2.5
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	131 340	12.4	53 057	9.6	78 283	15.4
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	56 091	5.3	44 990	8.2	11 101	2.2
Зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	30 235	2.9	7 711	1.4	22 524	4.5
Мэдээлэл, холбоо	14 740	1.4	8 609	1.6	6 131	1.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	17 376	1.6	6 012	1.1	11 364	2.2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	1 208	0.1	340	0.1	868	0.2
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	11 341	1.1	6 236	1.1	5 105	1.0
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	13 334	1.3	8 168	1.5	5 166	1.0
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	62 919	6.0	39 020	7.0	23 899	4.7
Боловсрол	86 269	8.2	24 050	4.4	62 219	12.3
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	37 529	3.6	7 507	1.4	30 022	5.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	7 357	0.7	3 477	0.6	3 880	0.8
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	19 783	1.9	8 366	1.5	11 417	2.3
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	1 318	0.1	840	0.2	478	0.1
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	3 666	0.3	1 546	0.3	2 120	0.4
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1 056 441		550 310		506 131	

Тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын 131.3 мянга буюу 12.4 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарын ажиллагчид байна. Боловсрол /86.3 мянга буюу 8.2 хувь/, боловсруулах үйлдвэрлэл /64.9 мянга буюу 6.1 хувь/, төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал /62.9 мянга буюу 6.0 хувь/, барилга /59.2 мянга буюу 5.6 хувь/, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа /56.1 мянга буюу 5.3 хувь/, уул уурхай, олборлолт /46.7 мянга буюу 4.4 хувь/ зэрэг салбарын ажиллагчдын эзлэх хувь өндөр байгаа бол бусад салбарт нийт ажиллагчдын ердөө 0.1-3.6 хувь нь ажилласан байна.

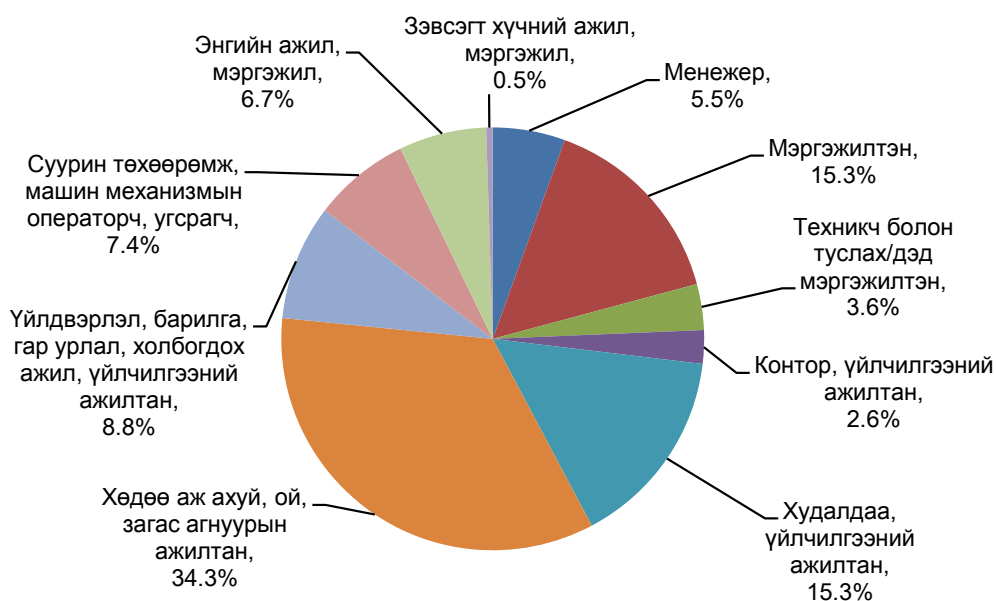
Зураг 4.2 Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, дүнд эзлэх хувиар

4.3. АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛЛААР

Зураг 4.3-т тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын тоог ажил мэргэжлийн ангиллаар гаргаж харуулав. Тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын 362.8 мянга буюу 34.3 хувь нь хөдөө, аж ахуй, ой, загас агнуурын ажил хийж байгаа нь нийт ажиллагчдын дүнд хамгийн их хувийг, худалдаа, үйлчилгээний ажилтан болон мэргэжилтэн тус бүр 15.3 хувийг, үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан 8.8 хувийг, суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч 7.4 хувийг, энгийн ажил, мэргэжил 6.7 хувийг, менежер 5.5 хувийг, бусад ажил мэргэжил 6.7 хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.3 Ажиллагчдын бүтэц, ажил мэргэжлийн ангиллаар, хувиар

Суурин төхөөрөмж, машин, механизмын операторч, угсрагчаар ажиллаж буй хүн амын 93.5 хувь, зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжлийн ажил хийж буй хүн амын 89.5 хувь, үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил хийж буй хүн амын 72.5 хувь, менежерийн ажил хийж буй хүн амын 58.1 хувь, энгийн ажил, мэргэжлийн ажил хийж буй хүн амын 56.7 хувь нь эрэгтэйчүүд байна. Контор, үйлчилгээний ажил хийж буй хүн амын 72.5 хувь, худалдаа, үйлчилгээний ажил хийж буй хүн амын 65.6 хувь, мэргэжилтнээр ажиллаж буй хүн амын 64.1 хувь, техникч болон туслах/дэд мэргэжилтнээр ажиллаж буй хүн амын 53.4 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна.

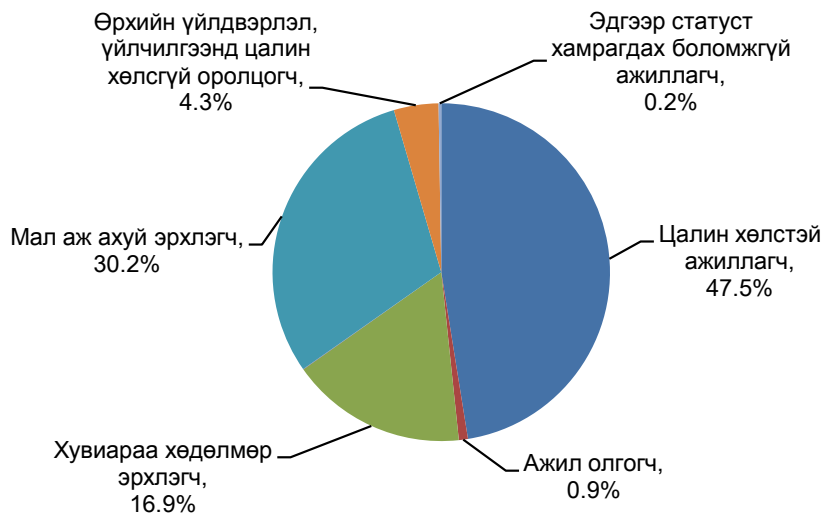
Зураг 4.4 Ажиллагчдын тоо, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр, хувиар

4.4. АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР

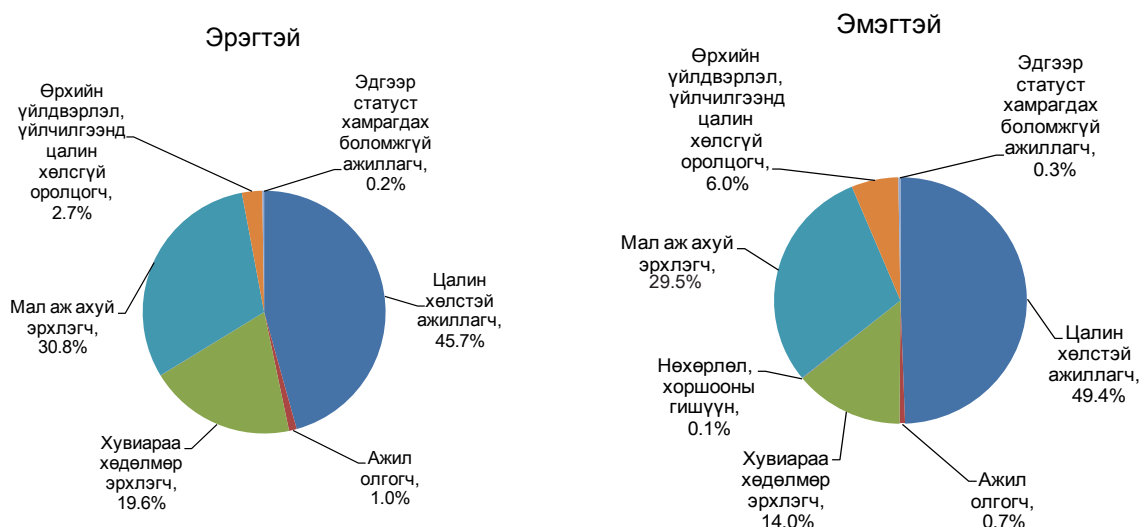
Хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлыг 2009 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн мөрдөгдөж буй ҮСХ-ны дарга, НХХ/хуучнаар/-ийн сайдын хамтарсан тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистик үзүүлэлтүүдийг тооцох аргачлал”-д заасны дагуу цалин хөлстэй ажиллагч, ажил олгогч, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, нөхөрлөл, хоршооны гишүүн, мал аж ахуй эрхлэгч, өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч зэрэг нийт 7 ангилалаар гаргав. Ажиллагчдын 47.5 хувь нь цалин хөлстэй ажиллагч, 30.2 хувь нь мал аж ахуй эрхлэгч, 16.9 хувь нь хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, 4.3 хувь нь өрхийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч, 0.9 хувь нь ажил олгогч, 0.2 хувь нь эдгээр статуст хамрагдах боломжгүй ажиллагчид хамаарч байна.

Зураг 4.5 Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын бүтэц, хувиар

Эмэгтэй ажиллагчдын дунд өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч 6.0 хувийг эзэлж байхад эрэгтэй ажиллагчдын дунд энэ статуст хамаарах ажиллагчид 2.7 хувийг эзэлж байгаа нь 3.3 пунктээр ялгаатай байна. Мөн цалин хөлстэй ажиллагч гэсэн статуст хамаарах эмэгтэй ажиллагчдын эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийнхээс 3.7 пунктээр илүү байна. Харин ажил олгогч, мал аж ахуй эрхлэгч, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч гэсэн ангилалд хамаарах эрэгтэй ажиллагчдын эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс тус бүр 0.3, 1.2, 5.6 пунктээр илүү байна.

Зураг 4.6 Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хүйсээр

4.5. АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО, БАЙГУУЛЛАГЫН ХАРИУЦЛАГЫН ХЭЛБЭРЭЭР

Нийт ажиллагчдын 253.7 мянга буюу 34.4 хувь нь хувийн аж ахуйн нэгжид, 225.4 мянга буюу 30.6 хувь нь хувь хүн, иргэн хэлбэрээр, 191.9 мянга буюу 26.0 хувь нь төсөвт байгууллагад, 40.9 мянга буюу 5.5 хувь нь төрийн өмчит үйлдвэрийн газарт, 19.0 мянга буюу 2.6 хувь нь төрийн бус байгууллагад, 6.4 мянга буюу 0.9 хувь нь орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газарт ажиллаж байна.

Хүснэгт 4.4 Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, хот, хөдөөгөөр

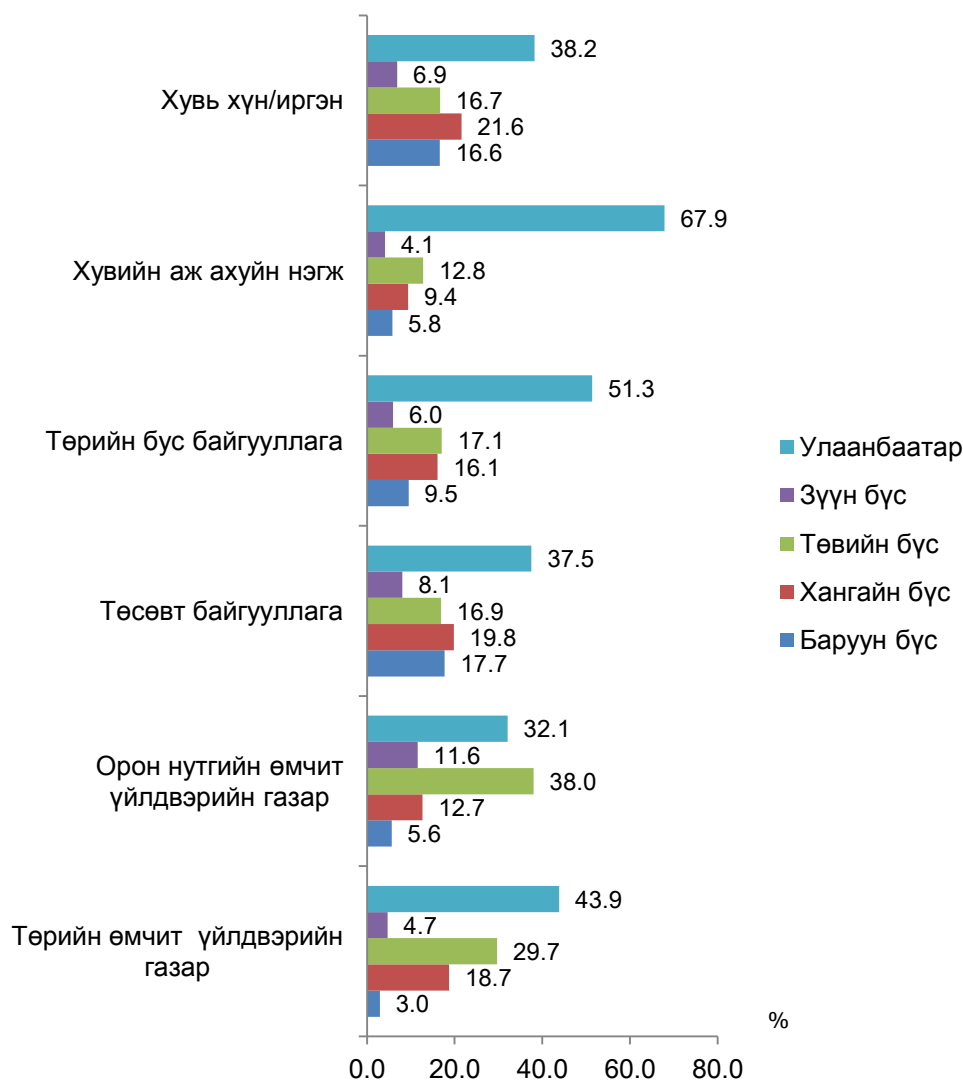
	Бүгд		Байршил			
			Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар	40 855	5.5	32 058	6.0	8 797	4.4
Орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар	6 370	0.9	4 357	0.8	2 013	1.0
Төсөвт байгууллага	191 933	26.0	124 637	23.3	67 296	33.4
Төрийн бус байгууллага	19 035	2.6	15 944	3.0	3 091	1.5
Хувийн аж ахуйн нэгж	253 725	34.4	215 729	40.2	37 996	18.9
Хувь хүн/ иргэн	225 403	30.6	143 175	26.7	82 228	40.8
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Тоо	737 321*		535 900		201 421	

* - Нийт 1056.4 мянган ажиллагчид байгаа ба эдгээрийн 319.1 мянга нь мал аж ахуй эрхлэгчид байна. Үлдсэн 737.3 мянган ажиллагчид эдгээр аж ахуйн нэгж, байгууллагад харьяалагдаж байна.

Хөдөө орон нутгийн ажиллагчдын 40.8 хувь нь хувь хүн, иргэн хэлбэрээр, хот, суурин газрын ажиллагчдын 40.2 хувь нь хувийн аж ахуйн нэгжид ажиллаж байна.

Хувийн аж ахуйн нэгжид ажиллагчдын 67.9 хувь, төрийн бус байгууллагад ажиллагчдын 51.3 хувь, төрийн өмчит үйлдвэрийн газар ажиллагчдын 43.9 хувь нь Улаанбаатар хотод амьдарч байна.

Зураг 4.7 Ажиллагчид, байгууллагын хариушлагын хэлбэр, бүсээр, хувиар

4.6. ДАВХАР ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Үндсэн ажлын хажуугаар давхар хөдөлмөр эрхэлж буй хүн амын талаарх мэдээлийг энэхүү судалгаагаар судалсан юм. Давхар хөдөлмөр эрхэлж байгаа болон сүүлийн долоо хоногт давхар хөдөлмөр эрхлээгүй боловч тогтмол хийх давхар ажилтай нийт 23.8 мянган хүн байна. Сүүлийн 7 хоногт давхар хөдөлмөр эрхэлсэн хүн ам нь хөдөлмөр эрхэлж буй нийт хүн амын 2.3 хувийг эзэлж байна. Эрхэлж буй үндсэн ажлын үргэлжлэх хугацаа /цаг/ урт, цаг агаарын хүнд нөхцөл, эдийн засгийн өнөөгийн бүтэц зэргээс шалтгаалж, давхар хөдөлмөр эрхлэх бололцоо хязгаарлагдмал байж болзошгүй байна.

Давхар хөдөлмөр эрхлэгчдийн дийлэнх буюу 31.5 хувийг хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан, 18.3 хувийг мэргэжилтэн, 11.4 хувийг худалдаа, үйлчилгээний ажилтан, 38.8 хувийг бусад мэргэжлийн хүмүүс эзэлж байна. Нийт

хөдөлмөр эрхлэгчдийн дунд давхар хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын эзлэх хувь 2.3 хувь байгаа нь 2011 он (2.4 хувь)-той харьцуулахад 0.1 хувиар буурсан дүн гарчээ.

Хүснэгт 4.5 Сүүлийн 7 хоногт давхар хөдөлмөр эрхэлсэн хүн ам, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр

	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Менежер	1 674	7.0	1 156	8.2	518	5.4
Мэргэжилтэн	4 361	18.3	1 907	13.4	2 454	25.6
Техникч болон туслах/ дэд мэргэжилтэн	983	4.1	413	2.9	570	5.9
Контор, үйлчилгээний ажилтан	490	2.1	223	1.6	267	2.8
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	2 704	11.4	866	6.1	1 838	19.1
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	7 518	31.5	4 897	34.4	2 621	27.3
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	2 431	10.2	1 755	12.3	676	7.0
Суурин төхөөрөмж, механизмын операторч, угсрагч	1 139	4.8	1 139	8.0	0	0.0
Зэвсэгт хүчний ажил мэргэжил	46	0.2	46	0.3	0	0.0
Энгийн ажил, мэргэжил	2 486	10.4	1 820	12.8	666	6.9
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	23 832		14 222		9 610	

4.7. БҮРЭН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Ажиллах хүчний судалгаагаар хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар иж бүрэн мэдээлэлтэй болохын тулд бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт байгаа эсэх, түүнд ямар хүмүүс өртөж байгаа байдлыг судлахын тулд 15 ба түүнээс дээш насны тухайн үед хөдөлмөр эрхэлж байгаа буюу сүүлийн 7 хоногт нэг ба түүнээс дээш цаг цалин, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхэлсэн хүмүүсээс одоо хийж буй ажлаасаа гадна нэмэлт ажил хийх, хүсэл, боломж байсан эсэх, хэрэв байсан бол хэдий хугацаанд, нэмэгдэл ажлыг ямар арга замаар хайсан талаар мэдээлэл цуглуулсан.

4.7.1. Тухайн үед бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлсэн 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн ам

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой гэж хариулсан хүн амыг хүйсээр, мөн хот, хөдөө, бүсээр гаргаж Хүснэгт 4.6-д харуулав. Судалгаагаар 15 ба түүнээс дээш насны 36.1 мянган хүн /22.3 мянга нь эрэгтэй, 13.8 мянга нь эмэгтэй/ өөрсдийгөө бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлж байна гэж үзжээ. Үүнээс харахад өөрсдийгөө бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлж байна гэж харьцангуй цөөхөн хүн үзэж байгаа бөгөөд энэ

үзүүлэлт 2011 оныхоос 2160 хүнээр нэмэгдсэн байгаа ба нийт ажиллагчдын дунд нэмэлт ажил хайсан хүний эзлэх хувь ердөө 3.4 хувь /эрэгтэйчүүдийн 4.0 хувь, эмэгтэйчүүдийн 2.7 хувь/ байна. Түүнчлэн бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлыг хот, хөдөөгөөр авч үзэхэд хөдөө орон нутагт ажиллаж буй хүмүүс хотынхоос, харин бүсээр авч үзвэл Улаанбаатар болон хангайн, баруун бүсэд ажиллаж, амьдарч буй хүмүүс бусад бүсийнхийг бодвол илүүтэйгээр нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой гэсэн дүн гарч байна.

Хүснэгт 4.6 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүний тоо, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр

	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	15 477	42.9	9 605	43.1	5 872	42.5
Хөдөө	20 602	57.1	12 663	56.9	7 939	57.5
Баруун	17 223	47.7	10 460	47.0	6 763	49.0
Хангай	7 854	21.8	4 735	21.3	3 119	22.6
Төв	2 453	6.8	1 711	7.7	742	5.3
Зүүн	3 810	10.6	2 214	9.9	1 596	11.6
Улаанбаатар	4 739	13.1	3 148	14.1	1 591	11.5
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	36 079		22 268		13 811	

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой боловч эрхлээгүй байгаа шалтгааныг тодруулахад 65.4 хувь нь өөр ажил олж чадахгүй байсан, 18.0 хувь нь ажил олдохгүй гэж бодоод хайгаагүй, 4.6 хувь нь нэмэлт ажил хийхийг хүсээгүй, 4.1 хувь нь улирлын байдлаас шалтгаалсан /цаг агаар муу байсан/, 5.2 хувь нь бусад шалтгаанаар нэмэлт хөдөлмөр эрхлээгүй байна (Зураг 4.8).

Зураг 4.8 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой ч эрхлээгүй шалтгаан, хувиар

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой байсан нийт хүн амын ажил хайсан эсэхийг сонирхвол 56.9 хувь нь нэмэлт ажил хайгаагүй, 15.4 хувь нь найз, нөхөд ба хамаатнуудаасаа тусламж хүссэн, 7.9 хувь нь нь мэдээллийн хэрэгслээр хайсан бол 4.4 хувь хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад бүртгүүлсэн байна. Жишээ нь: Нэмэгдэл хөдөлмөр эрхлэх боломжтой арван хүний зургаа нь нэмэлт ажил хайгаагүй байна.

Хүснэгт 4.7 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн, ажил хайсан хэлбэр, байршлаар

	Бүгд		Байршлаар			
			Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад бүртгүүлсэн	1 577	4.4	762	4.9	815	4.0
Мэдээллийн хэрэгслээр хайсан	2 861	7.9	2 037	13.2	824	4.0
Ажил олгогчдод өргөдөл өгсөн	2 177	6.0	310	2.0	1 867	9.1
Ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандсан	584	1.6	479	3.1	105	0.5
Үйлдвэр аж ахуйн нэгж, байгууллагаар явсан	1 253	3.5	422	2.8	831	4.0
Найз нөхөд ба хамаатнуудаасаа тусламж хүссэн	5 554	15.4	2 528	16.3	3 026	14.7
Хувийн бизнесээ эхлэхэд газар, тоног, төхөөрөмж, санхүүгийн эх үүсвэр хайсан	336	0.9	0	0.0	336	1.6
Нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих	158	0.4	36	0.2	122	0.6
"Хөдөлмөр өдөрлөг"-өөс сонирхсон бүртгүүлсэн	116	0.3	0	0.0	116	0.6
Нэмэлт ажил хайгаагүй	20 484	56.9	8 625	55.7	11 859	57.5
Бусад	979	2.7	278	1.8	701	3.4
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	36 079		15 477		20 602	

Ажил хайсан хэлбэрийг хот, хөдөөгөөр авч үзвэл найз нөхөд хамаатан саднаасаа тусламж хүссэн нь хот, хөдөөд аль алинд нь өндөр байгаа бөгөөд нэмэгдэл ажил хайхын тулд хот суурин газрынхан мэдээллийн хэрэгслийг голлон ашигладаг бол хөдөө орон нутгийнхан ажил олгогчдод өргөдөл өгөх хувь нь өндөр байна (Хүснэгт 4.7).

Хүснэгт 4.8-д нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой байсан хугацааг байршил, бүс нутгаар харуулав.

Хүснэгт 4.8 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн амын бүтэц, боломжтой байсан хугацаа, хот, хөдөө, бүсээр

Бололцоотой хугацаа	Бүгд	Байршил, бүсээр						
		Байршил		Бүс				
		Хот	Хөдөө	Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар
1 сараас бага	8.9	14.4	4.7	7.1	4.3	15.0	1.9	24.9
1-2 сар	10.9	9.8	11.6	14.2	5.1	4.8	10.1	12.3
3-6 сар	22.6	20.4	24.2	27.8	8.1	19.2	17.1	33.8
7-11 сар	6.1	7.5	5.2	7.8	2.2	9.7	1.9	8.3
1-2 жил	10.1	10.1	10.1	8.8	9.2	14.5	16.0	9.0
3 ба түүнээс дээш жил	41.4	37.8	44.2	34.3	71.1	36.8	53.0	11.7
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

4.7.2 . Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан шалтгаан

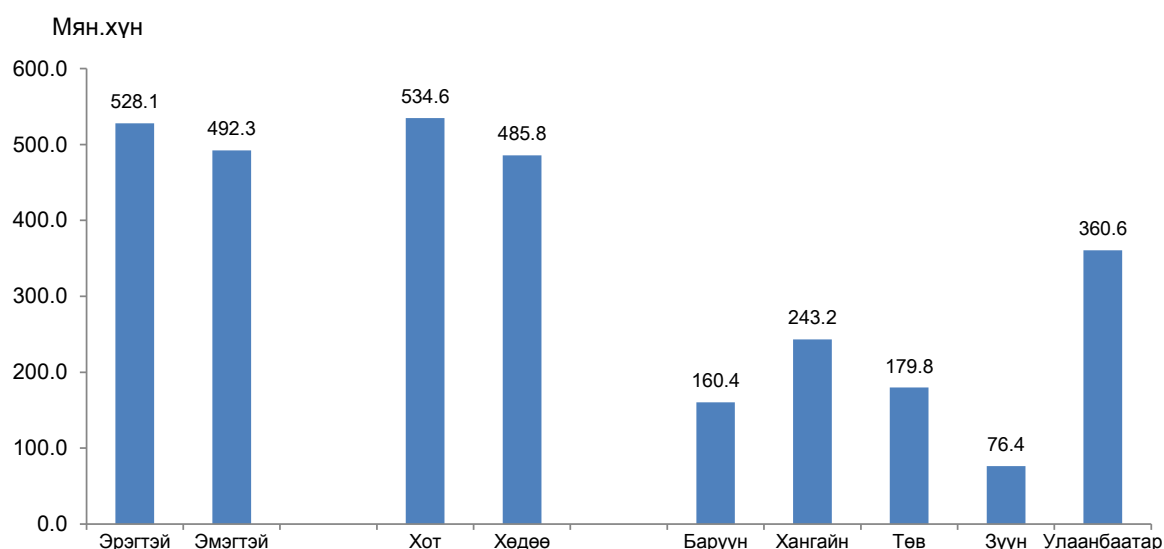
15 ба түүнээс дээш насны нийт ажиллагчдын 1020.4 мянга буюу 96.6 хувь нь нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан байна.

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй хүн амын 528.1 мянга буюу 51.8 хувь нь эрэгтэйчүүд, 492.3 мянга буюу 48.2 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 4.9-өөс харахад хотод нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй гэж 534.6 мянган хүн, хөдөөд 485.8 мянган хүн хариулсан нь 48.8 мянган хүнээр ялгаатай байна.

Улаанбаатар хот болон Хангай, Төвийн бүсэд ажиллагчдаас харьцангуй олон хүн нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй гэж үзсэн байна.

Зураг 4.9 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан 15 ба түүнээс дээш насны ажиллагчдын тоо, хүйс, хот, хөдөө, бүсээр

Хүснэгт 4.9-д нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан ажиллагчдыг шалтгаанаар харуулав. Улсын хэмжээнд нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан хүн амын 89.0 хувь нь хийх ажил хангалттай гэж үзсэн байхад үлдсэн нь гэрийнхээ ажлыг хийдэг, жирэмсэн, хүүхдээ асарсан, суралцагч, төлбөргүй сургалтанд хамрагдсан, амралт, улирлаас хамааран ажиллаагүй, түр өвчтэй байсан болон бусад шалтгаантай байсан байна.

Хүснэгт 4.9 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан ажиллагчид, шалтгаанаар

	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хийх ажил хангалттай	908 134	89.0	494 360	93.6	413 774	84.0
Гэрийнхээ ажлыг хийдэг	72 391	7.1	17 471	3.3	54 920	11.2
Суралцагч/төлбөргүй сургалтанд хамрагдсан	16 811	1.6	7 140	1.4	9 671	2.0
Түүр өвчтэй байсан	3 029	0.3	1 500	0.2	1 529	0.3
Амралт/Улирлаас хамааран ажиллаагүй	6 596	0.6	3 980	0.8	2 616	0.5
Жирэмсэн/хүүхдээ асарсан	7 722	0.8	374	0.1	7 348	1.5
Бусад	5 679	0.6	3 216	0.6	2 463	0.5
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1 020 362		528 041		492 321	

БҮЛЭГ V

АЖИЛГҮЙДЭЛ

5.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

2009 оны 6 дугаар сард шинэчлэгдэн батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал” –ын дагуу: “Ажилгүй иргэн” гэж тухайн хугацаанд ажилгүй байсан, ажил хийхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайж байгаа хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнийг хэлнэ.

- а/ “ажилгүй байсан” гэж сүүлийн долоо хоногт Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр болон ажил гүйцэтгэх гэрээгээр ямар нэг ажил гүйцэтгээгүй, хувиараа ажил, үйлчилгээ эрхэлж орлого олоогүй байхыг;
- б/ “ажил хийхэд бэлэн” гэж Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах болон ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулахаас татгалзахгүй байхыг;
- в/ “ажил идэвхтэй хайж байгаа” гэж ажилд зуучлах төрийн болон хувийн байгууллагад бүртгүүлж, нэгээс доошгүй удаа ажлын байрны талаар мэдээлэл авсан эсхүл ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандах, нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих зэрэг ажил олох оролдлого идэвхтэй хийснийг тус тус ойлгоно.

5.2. АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО

Судалгааны дүнгээр сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой, ажил хайсан ажилгүй иргэдийн тоо 94705 байгаагийн 50313 буюу 53.1 хувь нь эрэгтэйчүүд, 44392 буюу 46.9 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

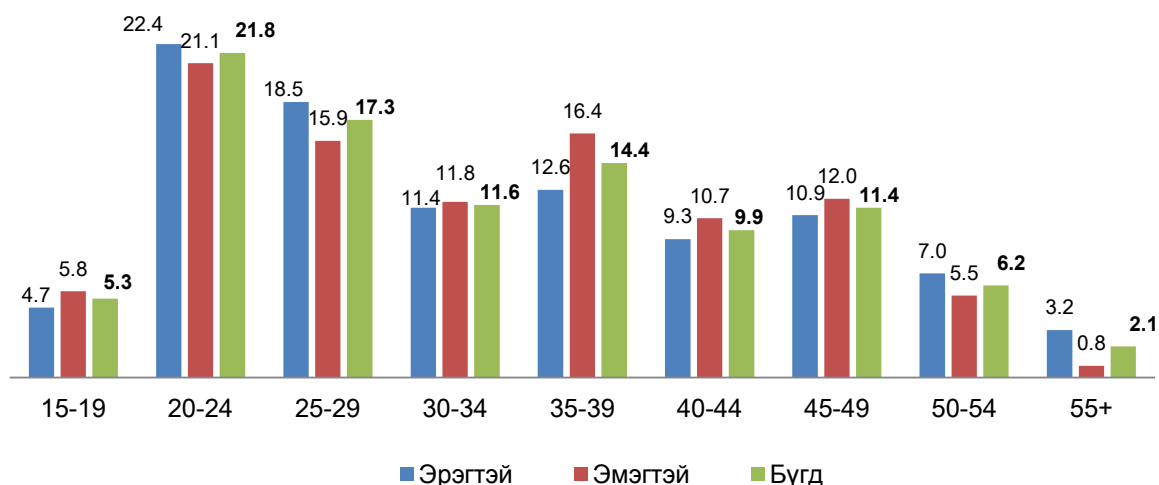
Хүснэгт 5.1. Ажилгүй иргэдийн тоо, ажилгүйдлийн түвшин, хот, хөдөө, бүс нутаг, хүйсээр

Байршил, бүс нутаг	Ажилгүй иргэдийн тоо						Ажилгүйдлийн түвшин, %		
	Бүгд		Хүйсээр				Бүгд	Хүйсээр	
			Эрэгтэй		Эмэгтэй			Эрэгтэй	Эмэгтэй
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%			
Хот	59 385	62.7	31 512	62.6	27 873	62.8	9.7	9.9	9.6
Хөдөө	35 320	37.3	18 801	37.4	16 519	37.2	6.5	6.6	6.4
Төв	15 134	16.0	8 473	16.8	6 661	15.0	7.7	8.0	7.3
Зүүн	9 671	10.2	5 069	10.1	4 602	10.4	10.8	11.3	10.2
Баруун	19 290	20.4	9 291	18.5	9 999	22.5	9.8	9.1	10.6
Хангай	22 582	23.8	12 159	24.2	10 423	23.5	8.3	8.5	7.9
Улаанбаатар	28 028	29.6	15 321	30.5	12 707	28.6	7.1	7.5	6.8
Дүн	94 705	100.0	50 313	100.0	44 392	100.0	8.2	8.4	8.1

Ажилгүй иргэдийн тоог бүс нутгаар авч үзвэл ажилгүй таван хүний хоёр нь хангайн болон баруун бүсэд, харин нийт ажилгүй иргэдийн арван хүний нэг нь зүүн бүсэд амьдарч байна. Нийт ажилгүй иргэдийн 28028 буюу 29.6 хувь нь Улаанбаатар хотод амьдарч байна. Харин Улаанбаатар хотын хувьд ажилгүй иргэдийн дунд эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс 9.3 (эрэгтэйчүүд 54.7 хувь, эмэгтэйчүүд 45.3 хувь) пунктээр дээгүүр байна. Бүс нутгийн хувьд зөвхөн баруун бүсэд ажилгүй иргэдийн дунд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувиас 3.7 пунктээр их байна. Харин бусад бүс нутагт эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс 4.8-12.0 пунктээр илүү байна. Өөрөөр хэлбэл эрэгтэйчүүд ажилгүйдэлд илүү их өртөж байгаа нь харагдаж байна.

Зураг 5.1-т харуулснаар нийт ажилгүй иргэдийн 56.0 хувийг 15-34 насны залуус, 35.7 хувийг 35-49 насныхан эзэлж байна. Нийт ажилгүй иргэдийн 21.8 хувь нь 20-24 насныхан байгаа бөгөөд, ажилгүй иргэдийн тоо нас ахих тусам буурч, 50-54 насанд 6.2 хувь буюу 5974 болсон байна. Эндээс харахад залуу хүмүүс, ялангуяа ажиллах хүчний эгнээнд шинээр элсэн орж буй хүмүүс ажилгүйдэлд илүүтэй өртөж байна. Ажилгүй эрэгтэй, эмэгтэй хүн амын насны бүтэц ерөнхийдөө ижил байгаа хэдий ч 20-29 насны ажилгүй эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь тухайн насны эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувиас 1.3-2.6 пунктээр илүү байгаа бол 30-49 насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна.

Зураг 5.1. Ажилгүй иргэдийн насны бүтэц, хүйсээр, хувиар

5.3. АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН

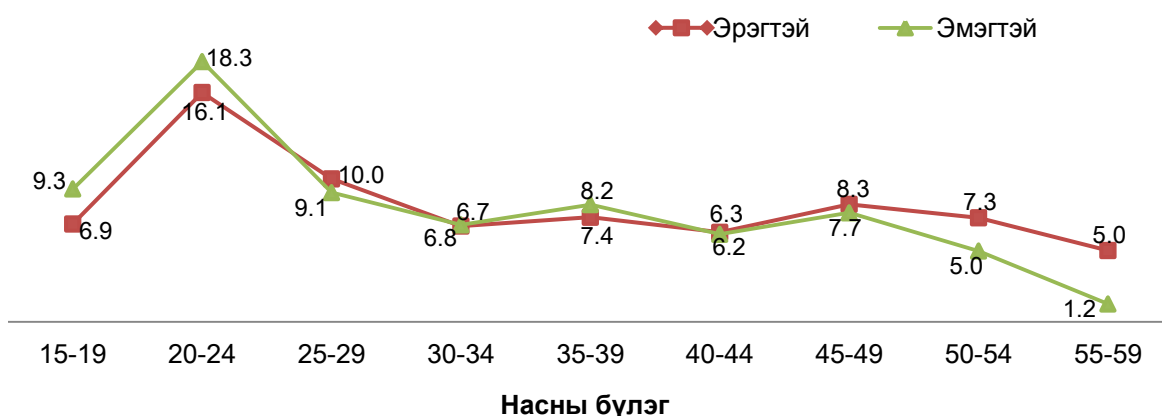
Судалгааны дүнгээр ажил эрхлээгүй нийт хүн амаар тооцсон ажилгүйдлийн улсын дундаж түвшин 8.2 хувь байгаа бол ажилгүйдлийн түвшинг хүйсээр ялган үзвэл эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 8.4 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 8.1 хувьтай байна (Хүснэгт 5.1). Хот, суурин газрын хүн амын ажилгүйдлийн түвшин 9.7 хувь буюу улсын дунджаас 1.5 пунктээр дээгүүр, харин хөдөө орон нутагт

ажилгүйдлийн түвшин бага буюу 6.5 хувь болж, улсын дунджаас 1.7 пунктээр, хот суурин газрынхаас 3.2 пунктээр тус тус доогуур байна. Ер нь эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин улсын дунджаас доогуур, харин эрэгтэйчүүдийнх улсын дунджаас дээгүүр байгаа хандлага хот суурин, хөдөө орон нутагт адилхан харагдаж байна.

Ажилгүйдлийн түвшин зүүн бүсэд 10.8 хувь, баруун бүсэд 9.8 хувь, хангайн бүсэд 8.3 хувь буюу улсын дунджаас 0.1-2.6 пунктээр дээгүүр байгаа бол Улаанбаатар болон төвийн бүсийн хувьд улсын дунджаас 0.5-1.1 пунктээр доогуур байна.

Ажилгүйдлийн түвшинг насны бүлгээр авч үзвэл 20-24 (17.0 хувь), 25-29 (9.6 хувь), насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин улсын дунджаас 1.4-8.8 пунктээр дээгүүр байна. Ажил эрхлээгүй 15-29 насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин бусад насны бүлгийн ажилгүй иргэдийн түвшингээс өндөр байгаа нь дараах зургаас (Зураг 5.2) харагдаж байна.

Зураг 5.2. Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр, хувиар

Ажилгүйдлийн түвшинг насны бүлэг, хүйсээр нь авч үзэхэд 25-29, 45-49 насны эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин тухайн насны эмэгтэйчүүдийнхээс арай өндөр, 15-24 болон 35-39 насны эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр, харин 50-иас дээш насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс харьцангуй өндөр байна.

5.4. АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

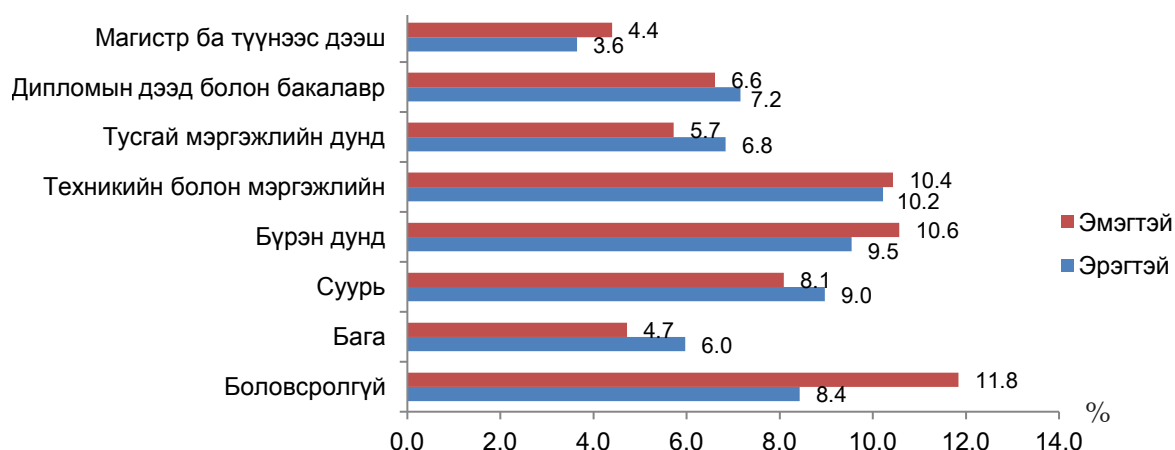
Судалгааны дүнгээр нийт ажилгүй иргэдийн таван хүн тутмын нэг нь суурь боловсролтой, таван хүн тутмын хоёр нь бүрэн дунд боловсролтой, нэг нь дээд боловсролтой байна. Гэтэл ажилгүй иргэдийн дунд боловсролгүй болон бага боловсролтой хүний эзлэх хувь нилээд бага буюу 9.2 хувь байна.

Хүснэгт 5.2. Ажилгүй иргэдийн боловсролын түвшин, хүйсээр, дунд эзлэх хувиар

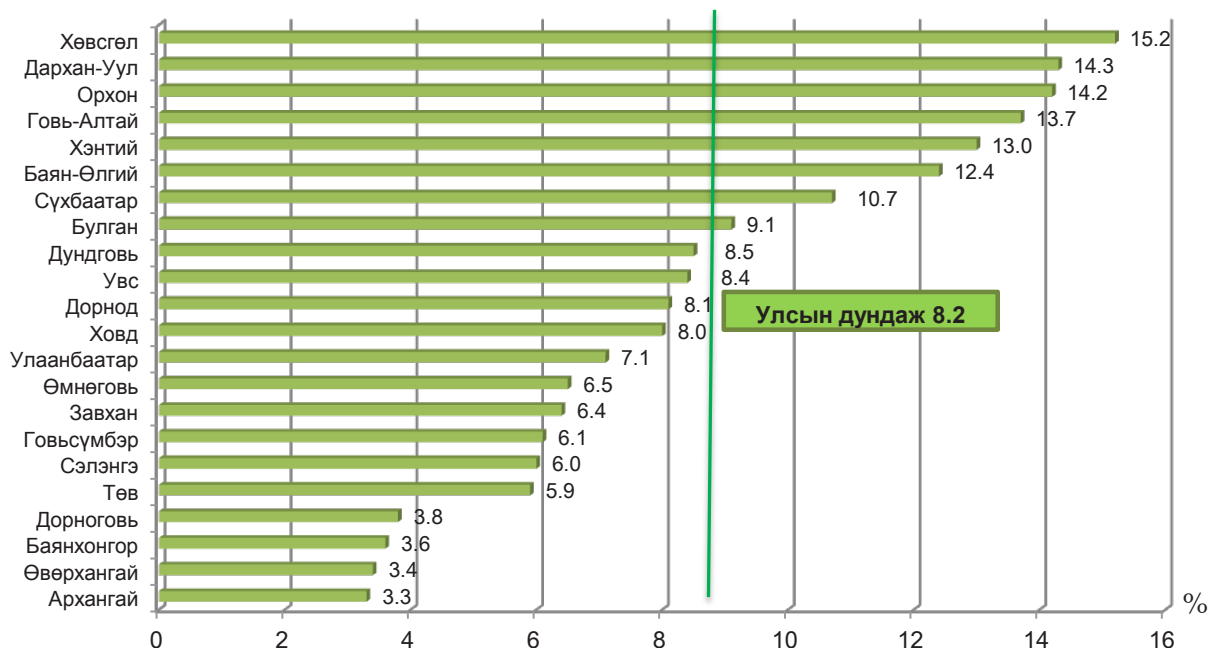
Боловсролын түвшин	Бүгд	Хүйсээр	
		Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	3.9	3.9	3.9
Бага	5.3	6.6	3.8
Суурь	23.0	25.8	19.9
Бүрэн дунд	33.3	32.9	33.7
Техникийн болон мэргэжлийн	9.0	9.3	8.7
Тусгай мэргэжлийн дунд	4.7	3.7	5.8
Дипломын дээд болон бакалавр	19.7	17.0	22.8
Магистр ба түүнээс дээш	1.1	0.8	1.4
Дүн, %	100.0	100.0	100.0
Тоо	94 705	50 313	44 392

Ажилгүй иргэдийн дотор боловсролгүй болон бага боловсролтой хүний эзлэх хувийн жин бага байгаа нь тэд олдсон ажлыг голохгүй хийдэгтэй холбоотой байж болох юм. Суурь, тусгай мэргэжлийн дунд болон бага боловсролтой эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс 0.9-1.3 пунктээр өндөр байхад, бүрэн дунд болон боловсролгүй эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин тухайн боловсролын түвшинтэй эрэгтэйчүүдийнхээс 1.0-3.4 пунктээр өндөр байна. Харин техникийн болон мэргэжлийн мөн дээд, түүнээс дээш боловсролтой эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хувьд ажилгүйдлийн түвшин ойролцоо байна.

Зураг 5.3. Ажилгүй иргэдийн, боловсролын түвшин, хүйсээр, хувиар

Зураг 5.4. Ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр, хувиар

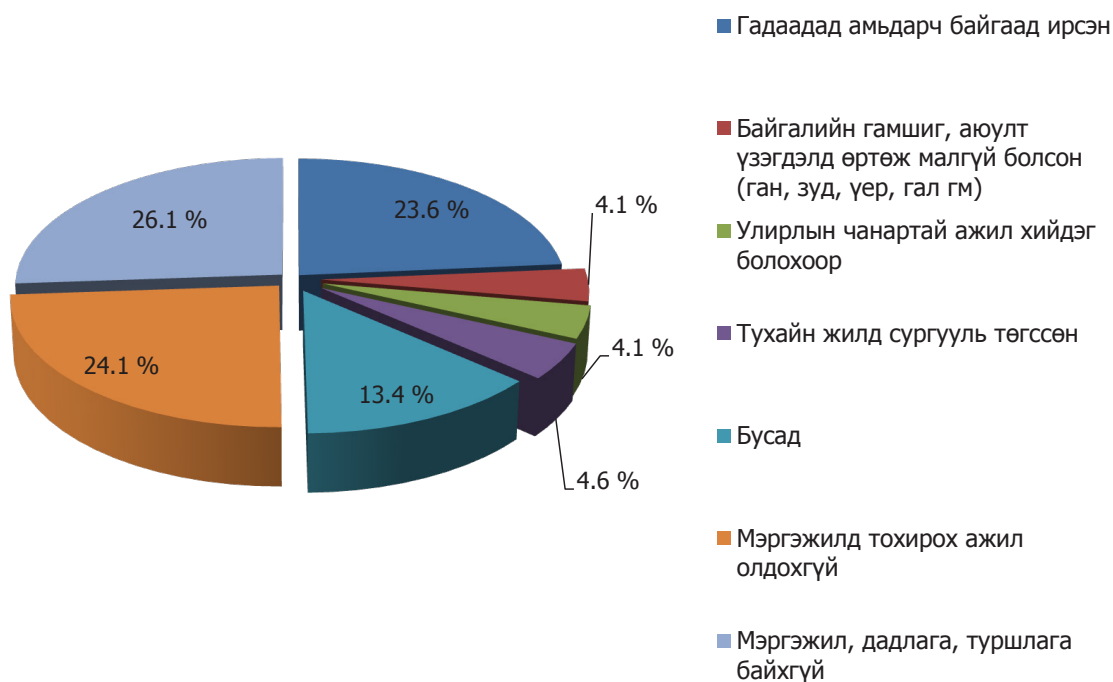

Ажилгүйдлийн түвшин Увс, Дундговь, Булган, Сүхбаатар, Баян-Өлгий, Хэнтий, Говь-Алтай, Орхон, Дархан-Уул, Хөвсгөл аймагт улсын дунджаас 0.2-7.0 пунктээр дээгүүр, бусад аймаг болон Улаанбаатар хотод 0.1-4.9 пунктээр доогуур байна.

5.5 АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ШАЛТГААН

Ажилгүй иргэдийг ажилгүй байгаа шалтгаанаар нь авч үзвэл 24.7 мянга буюу 26.1 хувь нь мэргэжил, дадлага, туршлага байхгүй, 22.9 мянга буюу 24.1 хувь нь мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй, 4.3 мянга буюу 4.6 хувь нь тухайн жилд сургууль төгссөн, 3.9 мянга буюу 4.1 хувь нь тус бүр улирлын чанартай ажил хийдэг болохоор мөн байгалийн гамшиг, аюулт үзэгдэлд өртөж малгүй болсон гэж хариулсан нь хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа ажилгүй иргэдийн дийлэнх хувийг эзэлж байна (Зураг 5.5).

Зураг 5.5. Ажилгүй иргэд, хөдөлмөр эрхлээгүй шалтгаанаар, хувиар

Ер нь судалгаагаар ажилгүй байгаа иргэдээс ажилгүй байгаа 22 төрлийн шалтгааныг тодруулж асуусан ч бусад шалтгаанаар ажилгүй байгаа иргэдийн эзлэх хувь бага байна. Ажилгүй эрхлээгүй байгаа хүн амын хоёр хүн тутмын нэг нь мэргэжил, дадлага, туршлага байхгүй болон мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй байгаа гэж хариулсан нь хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийг хангасан эрэлт, хэрэгцээтэй мэргэжилтэн бэлдэх нь чухал байгааг харуулж байна.

БҮЛЭГ VI

АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

6.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсад албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлт нь хүн амын орлогын эх үүсвэр бүрдүүлэлтийн нэлээд хэсгийг хангадаг. Иймд ОУХБ-ын зөвлөмж болгосноор албан бус секторын талаарх тоо мэдээг статистикийн тогтолцооны нэг хэсэг болгож тогтмол цуглуулах нь зүйтэй гэж үзэж байгаа юм. Ингэснээр албан бус секторын цар хүрээ, хэмжээ, төлөв байдлын талаар байнгын мэдээлэлтэй болж, гарч буй өөрчлөлтөнд хяналт тавих боломжтой болно.

Хөдөлмөрийн Статистикчдийн Олон Улсын 15-р Бага Хурлаар батлагдсан “Албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн талаарх тогтоол”-д албан бус сектор дахь үйл ажиллагаанд ямар үйл ажиллагааг хамруулах тухай шалгууруудыг тодорхойлон гаргаж өгсөн бөгөөд тухайн улс орны албан бус секторыг бодитойгоор тодорхойлох болон улс орнуудын үндэсний хууль тогтоомжуудын ялгаатай байдлаас шалтгаалан албан бус секторын тодорхойлолт нь адил байх шаардлагагүй, шалгууруудыг янз бүрийн байдлаар хэрэглэж болно гэж заасан байдаг.

6.2 ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ, АРГА ЗҮЙ

Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалын дагуу “Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч”-д албан ёсны бүртгэл, нийгмийн хамгаалалд бүрэн хамрагдаагүй, аж ахуй эрхлэх зохион байгуулалтын хэлбэрт ороогүй, хөдөө аж ахуйн бус бөгөөд хуулиар хориглоогүй ажил, үйлчилгээ эрхэлж буй иргэдийг хамруулна. Мөн Монгол Улсын Их Хурлын “Төрөөс албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар баримтлах бодлого батлах тухай” 2006 оны 1 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 1.3-д “Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт гэдэгт албан ёсны бүртгэл, мэдээлэл, нийгмийн хамгаалалд бүрэн хамрагдаагүй, хөдөө аж ахуйн бус, аж ахуй эрхлэх аливаа нэгэн зохион байгуулалтын хэлбэрт ороогүй, хуулиар хориглоогүй ажил, үйлчилгээг хувь хүн, өрх, хамтлаг эрхлэхийг хамруулна” гэж заасан байдаг.

Албан ёсны хөдөлмөр эрхлэлтийн бүртгэлд бүрэн хамрагдаагүй иргэн гэж хөдөлмөр эрхлэлтийн статистик болон захиргааны бүртгэл, албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн орлогын албан татварын талаарх мэдээлэлд хамрагдаагүй иргэнийг хэлнэ.

Нийгмийн хамгаалалд бүрэн хамрагдаагүй гэдэгт “Нийгмийн даатгалын тухай” Монгол Улсын хуулийн холбогдох заалтын дагуу тэтгэвэр, тэтгэмж, эрүүл мэнд, ажилгүйдэл, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний даатгалд хамрагдаагүй хүн ам багтана.

Хөдөө аж ахуйн бус ажил, үйлчилгээ гэдэгт газар тариалан, ойн аж ахуй, мал аж ахуй, шавьж үржүүлгийн ажил, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний анхан шатны боловсруулалт, хадгалалт, үйлдвэрлэлт, тээвэрлэлт, хөдөө аж ахуйн машин, техникийн ашиглалт, засвар үйлчилгээнээс бусад ажил үйлчилгээг хамруулна.

Хөгжиж буй орнуудын хувьд хөдөө аж ахуйн салбар дахь албан бус секторын үйл ажиллагааг тодорхойлоход бэрхшээлтэй байдаг тул ОУХБ нь хөдөө аж ахуй (ХАА)-н салбарыг албан бус секторын хүрээнээс гаргаж, зөвхөн ХАА-н бус чиглэлийн үйл ажиллагааг тус секторт хамруулан тооцохоор тогтсон. Монгол Улсын нийт ажиллагчдын 30.0 гаруй хувийг шингээсэн ХАА-н салбар нь эдийн засгийн хамгийн том салбаруудын нэг бөгөөд ХАА-н салбар дахь үйл ажиллагаанд өрхийн жижиг аж ахуйн хэлбэр зонхилсон байдаг тус салбарыг албан бус секторт хамруулан тооцдоггүй юм. Ийм ч учраас ОУХБ-ын тодорхойлолтын дагуу ХАА-н бус салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлтийг ХАА-н салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлтээс зааглаж, улмаар ХАА-н бус салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлтийг албан болон албан бус салбар гэж ангилан үздэг.

6.3 ХАА БОЛОН ХАА-Н БУС САЛБАР ДАХЬ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Судалгаагаар нийт ажиллагчдын 369.9 мянга буюу 35.0 хувь нь хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллаж байгаа бөгөөд эдгээр хүмүүсийг албан бус секторын хүрээнд авч үзэхгүй. Гэсэн хэдий ч ХАА-н бус салбарт ажиллагчдын нэгэн адилаар ХАА-н салбарт ажиллагчдын талаарх мэдээллийг оруулж байна.

Хүснэгт 6.1. ХАА болон ХАА-н бус салбарт тухайн үед ажилласан, 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр

Байршил/ Бүс	Улсын хэмжээнд			Салбараар	
	Бүгд	Хүйсээр		ХАА	ХАА-н бус
		Эрэгтэй	Эмэгтэй		
А/ Ажиллагчдын тоо, мян.хүн					
Хот	550 077	286 195	263 882	27 550	522 527
Хөдөө	506 364	264 115	242 249	342 410	163 954
Төв	182 253	97 167	85 086	74 859	107 394
Зүүн	80 204	39 719	40 485	43 665	36 539
Баруун	177 596	93 041	84 555	99 016	78 580
Хангай	251 101	130 205	120 896	141 549	109 552
УБ	365 287	190 178	175 109	10 871	354 416
Дүн	1 056 441	550 310	506 131	369 960	686 481
Б/ Хувиар					
Хот	100.0	52.0	48.0	5.0	95.0
Хөдөө	100.0	52.2	47.8	67.6	32.4
Төв	100.0	53.3	46.7	41.1	58.9
Зүүн	100.0	49.5	50.5	54.4	45.6
Баруун	100.0	52.4	47.6	55.8	44.2
Хангайн	100.0	51.9	48.1	56.4	43.6
УБ	100.0	52.1	47.9	3.0	97.0
Дүн	100.0	52.1	47.9	35.0	65.0

Хүснэгтээс харахад ХАА-н бус салбарт ажиллагчдын тоо 686.5 мянга /65.0 хувь/ байгаагийн таван хүн тутмын нэг нь хөдөө орон нутагт, дөрөв нь хот, суурин газарт ажиллаж байна. ХАА-н бус салбарт ажиллагчдын 51.6 хувь нь Улаанбаатар хотод байгаа нь албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид нийслэл хотод олон байгааг харуулж байна.

6.4. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО

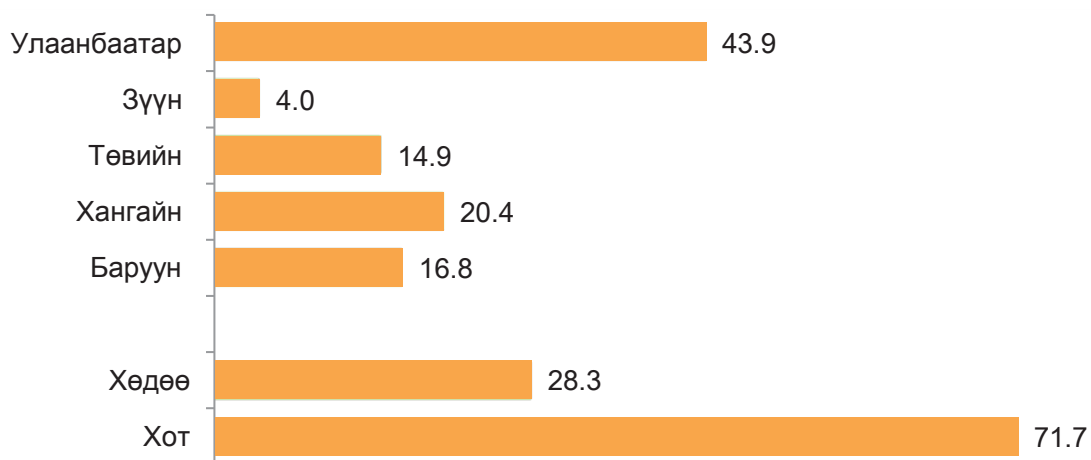
Байнгын орон тооны ажилчингүй, эсвэл 1-4 ажилтантай улсын өмчийн бус, томоохон хувийн хэвшлийн аж ахуйд харьяалагддаггүй хөдөө аж ахуйн бус чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйг албан бус секторт хамруулж болох юм. Судалгааны дүнгээр 2012 онд улсын хэмжээнд албан бус секторт ажиллагчдын тоо 174.5 мянга байгаагийн 98.2 мянга буюу 56.3 хувь нь эрэгтэй, 76.3 мянга буюу 43.7 хувь нь эмэгтэй байна. Албан бус секторт орлогыг нь тодорхойлох боломжгүй хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийг хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар нь үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэгч гэж авч үзэж байгаа ба 94.5 хувь нь үндсэн үйл ажиллагаагаараа, 5.5 хувь нь давхар буюу хоёрдогч үйл ажиллагаагаараа хувиараа хөдөлмөр эрхэлсэн байна.

Хүснэгт 6.2. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, хүйс, хот, хөдөө, бүсээр

Бүгд	Байршил, бүсээр								
	Байршлаар			Бүсээр					
	Хот	Хөдөө		Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар	
Бүгд	174 477	125 124	49 353	29 279	35 688	25 945	7 024	76 541	
Бүгд	Анхдагч	164 874	120 835	44 039	25 077	33 725	24 556	6 576	74 940
	Хоёрдогч	9 603	4 289	5 314	4 202	1 963	1 389	448	1 601
Эрэгтэй	Бүгд	98 175	69 231	28 944	16 239	20 761	13 947	3 013	44 215
	Анхдагч	92 373	66 769	25 604	13 877	19 417	13 375	2 619	43 085
	Хоёрдогч	5 802	2 462	3 340	2 362	1 344	572	394	1 130
Эмэгтэй	Бүгд	76 302	55 893	20 409	13 040	14 927	11 998	4 011	32 326
	Анхдагч	72 501	54 066	18 435	11 200	14 308	11 181	3 957	31 855
	Хоёрдогч	3 801	1 827	1 974	1 840	619	817	54	471

Зураг 6.1-ээс харахад албан бус секторт ажиллагчдын 71.7 хувь нь хот, суурин газарт, 28.3 хувь нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Харин албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийг бүсээр авч үзэхэд 43.9 хувь нь Улаанбаатар хотод, 20.4 хувь нь хангайн бүсэд, 16.8 хувь нь баруун бүсэд, 14.9 хувь нь төвийн бүсэд, 4.0 хувь нь зүүн бүсэд байна.

Зураг 6.1. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, хот, хөдөө, бүсээр, хувиар

Албан бус секторт ажиллагчдыг аймгаар нь авч үзвэл Говьсүмбэр аймагт 0.1 хувь, Өмнөговь аймагт 0.8 хувь, Булган, Дорнод, Дундговь, Сүхбаатар, Хэнтий, Архангай, Говь-Алтай аймагт 1.1-1.8 хувь, Дорноговь, Ховд, Завхан, Төв, Баянхонгор аймагт 2.2-3.0 хувь, Баян-Өлгий, Сэлэнгэ аймагт 3.3-3.5 хувь, Дархан-Уул, Орхон, Хөвсгөл, Өвөрхангай, Увс аймагт 4.2-6.5 хувь нь ажиллаж байна.

Хүснэгт 6.3. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, аймаг, нийслэл, бүс, хүйсээр

Аймаг, нийслэлээр	Нийт			Үүнээс:	
	Бүгд	Хүйсээр		Үндсэн	Давхар
		Эрэгтэй	Эмэгтэй		
Улсын дүн	174 477	98 175	76 302	164 874	9 603
Улаанбаатар	76 541	44 215	32 326	74 940	1 601
Баруун бүс	29 279	16 239	13 040	25 077	4 202
Баян-Өлгий	5 672	3 698	1 974	5 275	397
Говь-Алтай	3 183	1 528	1 655	3 079	104
Завхан	4 869	2 215	2 654	4 755	114
Увс	11 273	6 333	4 940	7 781	3 492
Ховд	4 282	2 465	1 817	4 187	95
Хангайн бүс	35 688	20 761	14 927	33 725	1 963
Архангай	2 967	1 634	1 333	2 967	0
Баянхонгор	5 242	3 121	2 121	4 751	491
Булган	1 851	1 166	685	1 599	252
Орхон	7 321	3 527	3 794	6 796	525
Өвөрхангай	10 281	6 262	4 019	9 586	695
Хөвсгөл	8 026	5 051	2 975	8 026	0
Төвийн бүс	25 945	13 947	11 998	24 556	1 389
Говьсүмбэр	171	85	86	171	0
Дархан-Уул	7 288	3 290	3 998	6 846	442
Дорноговь	3 790	2 107	1 683	3 679	111
Дундговь	2 099	1 229	870	1 789	310
Өмнөговь	1 422	574	848	1 422	0
Сэлэнгэ	6 134	3 577	2 557	6 075	59
Төв	5 041	3 085	1 956	4 574	467
Зүүн бүс	7 024	3 013	4 011	6 576	448
Дорнод	2 023	740	1 283	2 023	0
Сүхбаатар	2 470	972	1 498	2 313	157
Хэнтий	2 531	1 301	1 230	2 240	291

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийг үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэлтээр нь аймгаар авч үзэхэд Увс аймгийн ажиллагчид нийт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 6.5 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд үүний дотор үндсэн 4.7 хувь, давхар 36.4 хувь байна. Харин Говьсүмбэр аймгийн хувьд хамгийн бага буюу нийт 171 хүн албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлж байгаа бөгөөд эдгээр ажиллагчид бүгд үндсэн хөдөлмөр эрхлэлтээрээ албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлдэг байна. Мөн Архангай, Дорнод, Өмнөговь, Хөвсгөл аймагт давхар хөдөлмөр эрхлэлтээрээ албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлдэг хүн байхгүй байна.

6.5. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

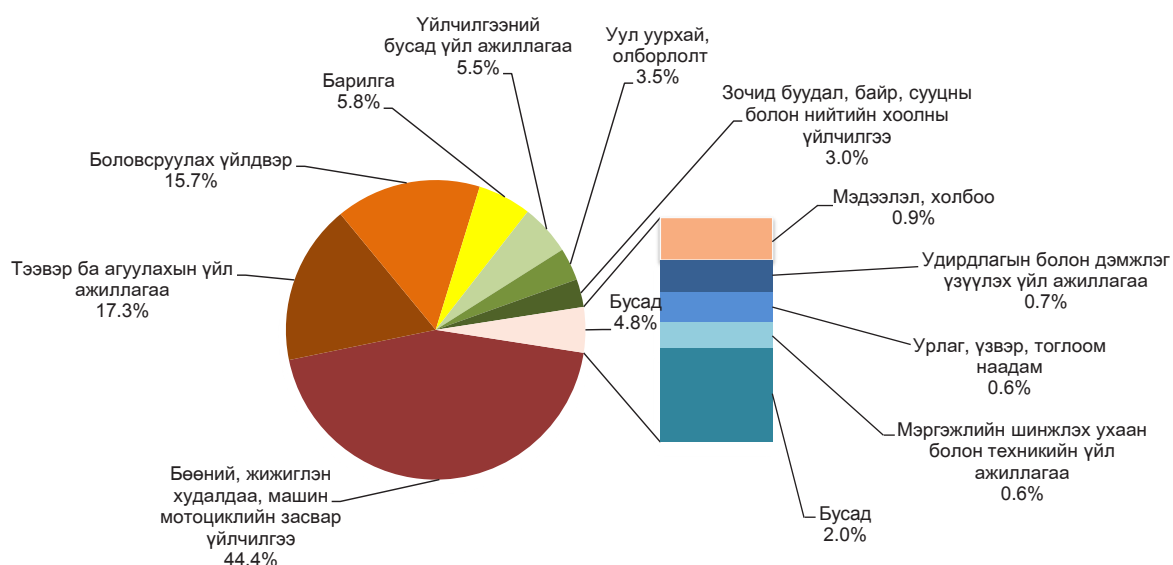
Албан бус секторт ажиллагчдын тоог, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар гаргаж Хүснэгт 6.4-т үзүүлээ.

Хүснэгт 6.4. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хүйсээр

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Уул уурхай, олборлолт	6 134	3.5	4 669	4.8	1 465	1.9
Боловсруулах үйлдвэр	27 436	15.7	14 981	15.3	12 455	16.3
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж болон Усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	767	0.4	456	0.5	311	0.4
Барилга	10 090	5.8	7 716	7.9	2 374	3.1
Бөөний, жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	77 399	44.4	32 636	33.2	44 763	58.7
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	29 988	17.2	28 409	28.8	1 579	2.1
Зочид буудал, байр, сууцны болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	5 261	3.0	1 802	1.8	3 459	4.5
Мэдээлэл, холбоо	1 627	0.9	1 140	1.2	487	0.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	110	0.1	48	0	62	0.1
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	1 026	0.6	502	0.5	524	0.7
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	1 211	0.7	449	0.5	762	1.0
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	223	0.1	107	0.1	116	0.2
Боловсрол	870	0.5	244	0.2	626	0.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	916	0.5	167	0.2	749	1.0
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	1 132	0.7	672	0.7	460	0.6
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	9 595	5.5	3 687	3.8	5 908	7.7
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	692	0.4	490	0.5	202	0.3
Дүн %		100.0		100.0		100.0
Тоо	174 477		98 175		76 302	

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлсэн нийт хүн амын таван хүн тутмын хоёр нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт ажиллаж байна. Эдгээр ажиллагчдыг хүйсээр авч үзвэл таван хүний хоёр нь эрэгтэй, гурав нь эмэгтэй байна. Мөн тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчид нилээд өндөр хувийг эзэлж байна. Өөрөөр хэлбэл албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийн 30.0 мянга буюу 17.3 хувь нь энэ салбарт ажиллаж байна. Бөөний, жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ 44.4 хувь, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа 17.3 хувь, боловсруулах үйлдвэрт 15.7 хувь нь ажиллаж байна.

Зураг 6.2. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, хувиар

Албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлтийг үндсэн салбараар нь авч үзэхэд худалдааны салбарт 44.4 хувь, үйлчилгээний салбарт 30.2 хувь, үйлдвэрлэлийн салбарт 25.4 хувь нь ажиллаж байна.

Хүснэгт 6.5. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар

Салбар	Бүс					Бүгд
	Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар	
Үйлдвэрлэл	7 599	13 062	6 004	2 728	15 034	44 427
Худалдаа	12 515	14 468	11 303	2 637	36 476	77 399
Үйлчилгээ	9 165	8 158	8 638	1 659	25 031	52 651
Дүн	29 279	35 688	25 945	7 024	76 541	174 477

6.6. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ АЖИЛЛАГЧИД, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛЛААР

Хүснэгт 6.6–д албан бус секторт ажиллагчдын тоог ажил мэргэжлийн ангиллаар харууллаа.

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлсэн нийт хүн амын ихэнх буюу 79.1 мянга /45.3 хувь/-н хүн худалдаа, үйлчилгээний ажил эрхэлсэн бөгөөд энэ мэргэжлээр эмэгтэйчүүдийн ихэнх буюу 49.5 мянга /64.8 хувь/, эрэгтэйчүүдийн 29.6 мянга /30.2 хувь/ нь ажилласан байна.

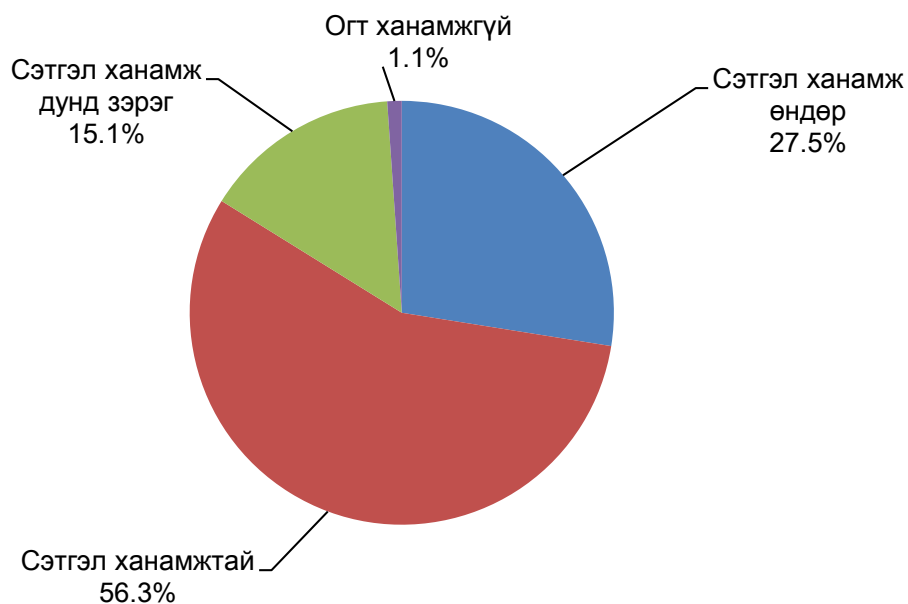
Албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийн 23.0 хувийг үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан эзэлж байгаагийн дийлэнх буюу 60.5 хувь нь эрэгтэйчүүд байна. Машин механизмын операторч, угсрагчаар 31.3 мянган хүн ажилласан нь албан бус секторт ажиллагчдын 17.9 хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд энэ мэргэжлээр эрэгтэйчүүдийн ихэнх буюу 30.0 мянга /30.5 хувь/ нь ажилласан байна.

Хүснэгт 6.6. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, хүйсээр, ажил мэргэжлийн ангиллаар

Ажил мэргэжлийн ангилал	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Менежер	3 562	2.0	2 167	2.2	1 395	1.8
Мэргэжилтэн	4 795	2.7	2 364	2.4	2 431	3.2
Техникч болон туслах, дэд мэргэжилтэн	2 174	1.2	1 299	1.3	875	1.1
Контор, үйлчилгээний ажилтан	644	0.4	141	0.1	503	0.7
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	79 062	45.3	29 593	30.2	49 469	64.8
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	903	0.5	464	0.5	439	0.6
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	39 876	23.0	24 140	24.6	15 736	20.6
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	31 308	17.9	29 939	30.5	1 369	1.8
Энгийн ажил, мэргэжил	12 153	7.0	8 068	8.2	4 085	5.4
Дүн %		100.0		100.0		100.0
Тоо	174 477		98 175		76 302	

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчдын 164.9 мянга буюу 94.5 хувь нь үндсэн үйл ажиллагаагаараа хувиараа хөдөлмөр эрхэлж байна. Эдгээр хүмүүсийг албан бус секторт эрхэлж буй үйл ажиллагаандаа хэр сэтгэл ханамжтай байдгийг дараах зургаар харууллаа.

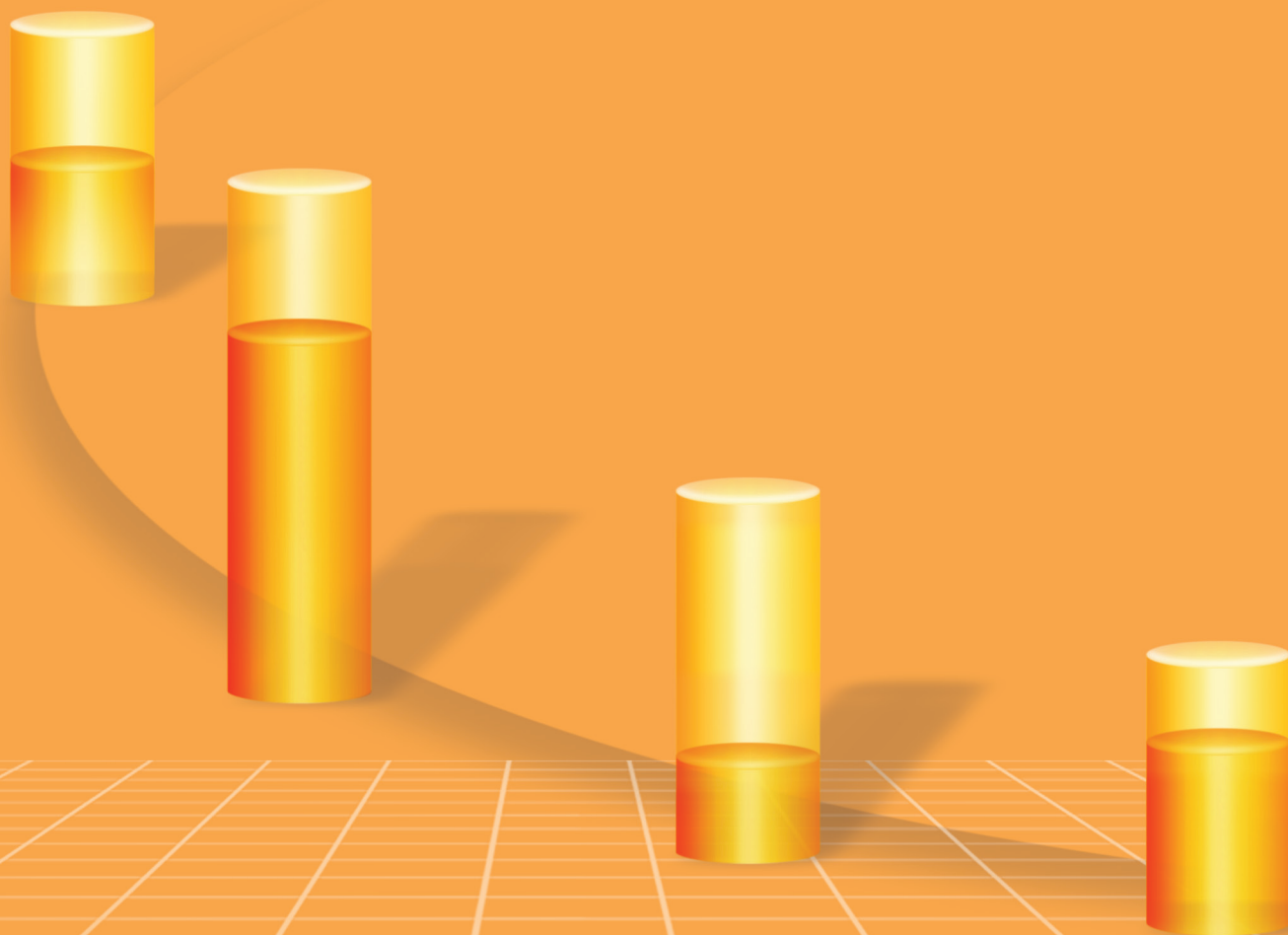
Зураг 6.3. Албан бус секторт ажиллагчдын сэтгэл ханамжийн байдал

Дээрх зурагт үзүүлснээр албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийн дийлэнх нь буюу таван хүн тутмын дөрөв нь өөрийн эрхэлж буй ажилдаа сэтгэл ханамжтай байдаг байна.

БҮЛЭГ VII

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ
УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ

7.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Тус судалгааны нэг зорилго нь хүн амын эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй байдлын талаарх мэдээллийг улирлаар цуглуулан үндэсний хэмжээнд болон хот, хөдөөгийн түвшинд судлан тогтоох явдал юм. Энэ зорилгын хүрээнд нийт түүврийн хэмжээг 4 улирлаар бүлэглэн тэнцүү хувааж, түүврийн сонголтыг 3 сар тутам буюу улирал бүрээр хангалттай хэмжээнд хийсэн болно. Нэг улиралд 3204 өрхийг түүвэрлэн хамруулж, нийт дөрвөн улирлын тоо мэдээг нэгтгэн үндсэн үзүүлэлтүүдийг тооцсон бөгөөд улирал тус бүрээр гаргасан үндсэн үзүүлэлтүүдийн тооцоог энэхүү бүлэгт танилцуулж байна. Судалгаанд нийт 12816 өрхийн 45445 гишүүдийг хамруулж, судалгааны мэдээллийг 2012 оны 1 дүгээр сараас 12 дугаар сарыг дуусталх хугацаанд 4 улирлаар цуглуулав.

7.2. 15 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИ

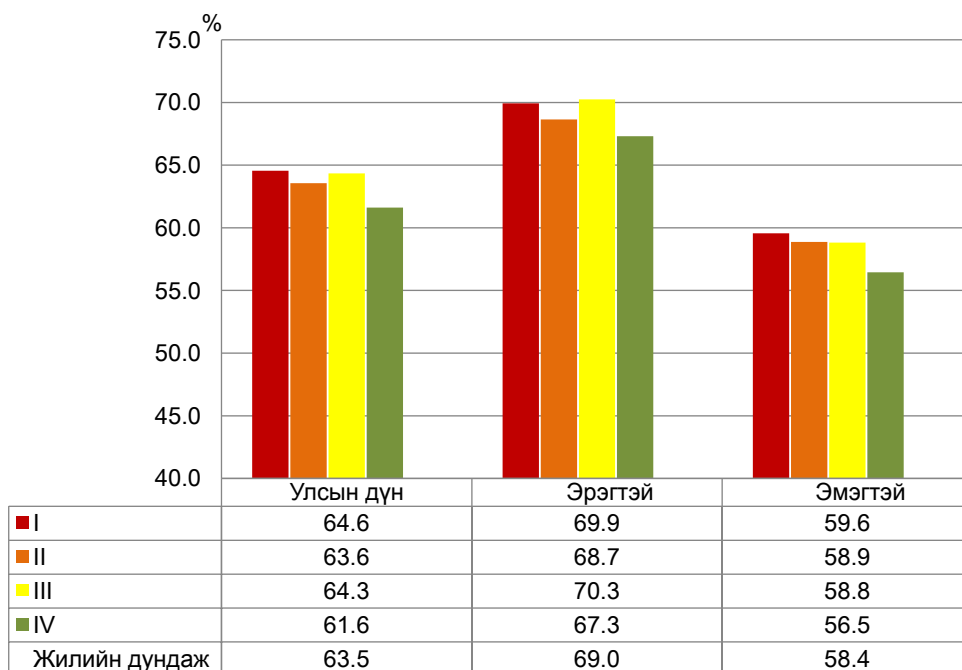
Судалгаагаар 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхийг улирлаар авч үзэхэд дөрвөн улирлын туршид хэлбэлзэл харьцангуй бага байна (Хүснэгт 7.1).

Хүснэгт 7.1 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхи, улирлаар, 2012 оны байдлаар

	Улирал				Жилийн дундаж
	I	II	III	IV	
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	1 152 749	1 155 283	1 190 545	1 106 010	1 151 146
Эрэгтэй	601 332	598 385	627 462	575 313	600 623
Эмэгтэй	551 417	556 898	563 083	530 697	550 523
Хот	590 803	606 558	630 755	609 732	609 462
Хөдөө	561 946	548 725	559 790	496 278	541 684
АХОТ	64.6	63.6	64.3	61.6	63.5
Эрэгтэй	69.9	68.7	70.3	67.3	69.0
Эмэгтэй	59.6	58.9	58.8	56.5	58.4
Хот	57.7	54.7	53.8	54.5	55.1
Хөдөө	73.7	77.4	82.6	73.5	76.7
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	632 902	662 254	659 875	688 859	660 972
Эрэгтэй	258 546	273 228	265 703	279 500	269 245
Эмэгтэй	374 356	389 026	394 172	409 359	391 727
Хот	432 864	501 578	541 749	510 041	496 558
Хөдөө	200 038	160 676	118 126	178 818	164 414

Дээрх хүснэгт болон Зураг 7.1-ээс харахад 1 болон 3 дугаар улиралд эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам их байсан нь АХОТ өндөр гарахад нөлөөлсөн байна.

Зураг 7.1 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, улирлаар, хувиар

Зураг 7.1-ээс харахад АХОТ судалгааны 1 дүгээр улиралд хамгийн өндөр буюу 64.6 хувь, 4 дүгээр улиралд хамгийн бага буюу 61.6 хувьтай байна.

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын тоон дахь хэлбэлзэл нь хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын тооны өөрчлөлттэй холбоогүй бөгөөд ажилгүй иргэдийн тоо буурсан нь хөдөлмөр эрхэлсэн хүний тоо нэмэгдэхэд хүргэжээ.

7.3. АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО

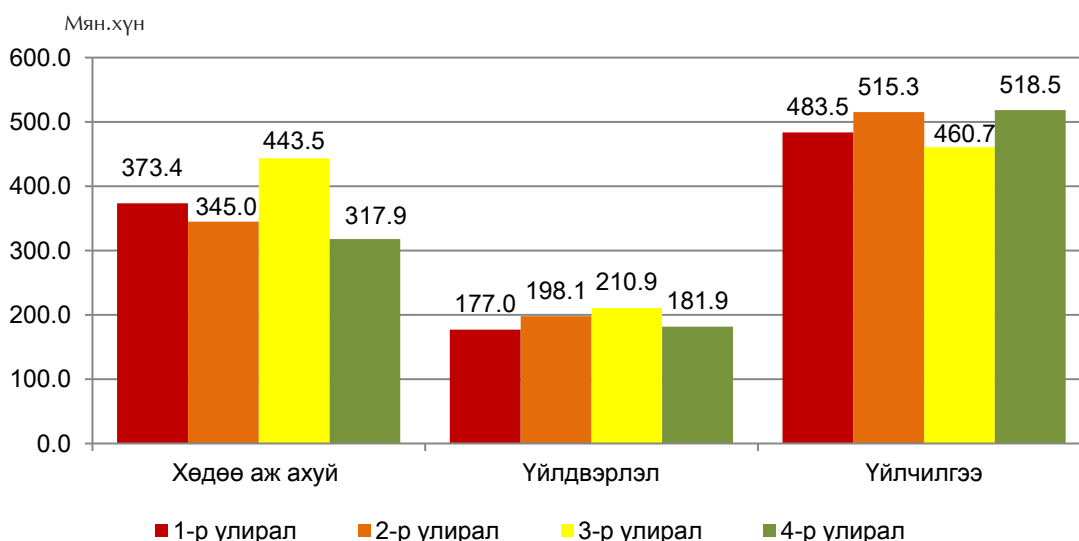
Хүснэгт 7.2-т ажиглагчдын тоо нь улирлаар хэлбэлзэж буйг харуулж байна. 2012 оны 1 дүгээр улиралд 1033.9 мянган хүн хөдөлмөр эрхэлсэн бол 2 дугаар улиралд 1058.3 мянга, 3 дугаар улиралд 1115.2 мянга болж өсч, 4 дүгээр улиралд буурч 1018.2 мянгад хүрсэн нь Монгол орны хувьд улирлын чанартай хөдөлмөр эрхэлдэгтэй холбоотой юм.

Хүснэгт 7.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын ажил эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, 2012 оны байдлаар

	Улирал				Жилийн дундаж
	I	II	III	IV	
Ажиллагчдын тоо	1 033 958	1 058 363	1 115 236	1 018 208	1 056 441
Эрэгтэй	537 721	547 568	589 455	526 496	550 310
Эмэгтэй	496 237	510 795	525 781	491 712	506 131
Хот	521 969	548 214	574 749	555 375	550 077
Хөдөө	511 989	510 149	540 487	462 833	506 364
Ажиллагчдын тоо, салбараар:					
Хөдөө аж ахуй	373 410	345 024	443 545	317 862	369 960
Үйлдвэрлэл	177 025	198 081	210 942	181 853	191 975
Үйлчилгээ	483 523	515 258	460 749	518 493	494 506
Ажиллагчдын тоо, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар:					
Цалин хөлстэй ажиллагч	484 024	512 583	491 856	517 485	501 487
Ажил олгогч	13 168	7 069	9 147	7 393	9 194
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	175 196	183 829	171 632	182 760	178 354
Өрхийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд цалин, хөлсгүй оролцогч	49 200	54 940	42 484	33 909	45 133
Мал аж ахуй эрхлэгч	309 174	295 998	396 101	275 210	319 121
Бусад	3 196	3 944	4 016	1 451	3 152

Манай улсын хүн амын хөдөлмөр эрхлэлт улирлаар нилээн хэлбэлзэлтэй байдаг хандлагыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар нь ангилан гаргасан дараах зургаас харж болно. Жилийн 3 дугаар улиралд манай орны хувьд хөдөө аж ахуйн салбар дахь эдийн засгийн үйл ажиллагаа (мал аж ахуй, газар тариалан, ойн аж ахуйн холбогдолтой) өргөжих таатай боломж бүрдэж, өвлийн улирлаас зун, намрын улирлын хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн хэлбэлзэл их байгааг харуулж байна. Харин 4 дүгээр улирлын ХАА-н салбарын ажиллагчдын тооны бууралтанд ажил, сургуулийнхаа амралтын хугацаанд хөдөө орон нутагт ирж мал аж ахуй, газар тариалан, ойн аж ахуйн холбогдолтой улирлын чанартай эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхэлж байсан залуус хичээл сургууль, ажил төрөлдөө эргэн орсон нь голлон нөлөөлсөн гэж үзэж байна.

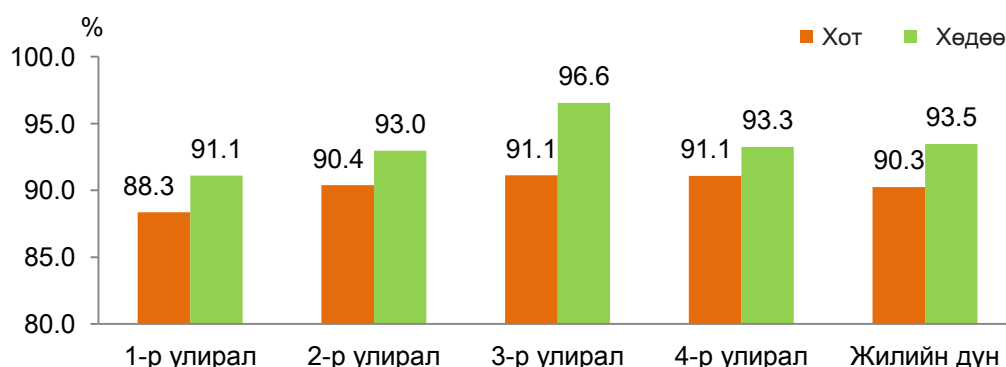
Зураг 7.2. Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, улирлаар

Харин үйлдвэрлэлийн салбар дахь ажиллагчдын тооны өөрчлөлт бага байна. Судалгааны 3 дугаар улиралд ерөнхийдөө хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн салбар өсөлттэй, үйлчилгээний салбар бууралттай байгаа нь мөн л манай орны онцлог мал аж ахуй, газар тариалан болон барилга, уул уурхайн салбарт ажиллагчид нэмэгддэгтэй холбоотой юм.

15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн улсын дундаж түвшин хөдөө орон нутагт хот суурин газрынхаас 3.2 пунктээр илүү байгаа нь хөдөө аж ахуйн салбарт олноороо ажиллаж байгаатай холбоотой юм. Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 3 дугаар улиралд хамгийн өндөр байна.

Зураг 7.3. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хот, хөдөөгөөр, улирлаар, хувиар

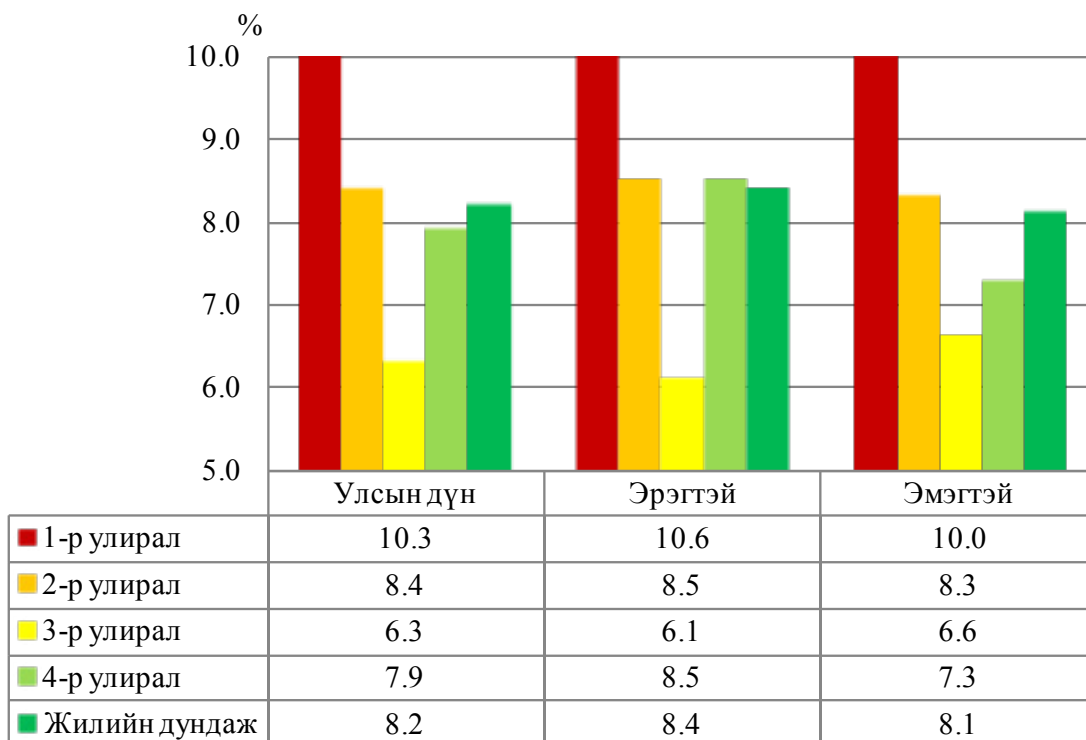

Дээрх зургаас харахад 3 дугаар улиралд хөдөө, орон нутагт хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хот, суурин газрынхаас нилээд өндөр байгаа бол өвлийн буюу 4 дүгээр улиралд хөдөө, орон нутаг болон хот, суурин газрын ялгаа багассан байна. Энэ нь дээр дурьдсанаар хөдөө, орон нутагт улирлын чанартай ажил болох уул уурхай, мал аж ахуй, ойн аж ахуй, газар тариалантай холбоотой хөдөлмөр эрхлэлт их байдагтай холбоотой юм.

7.4. АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО

Судалгаагаар ажилгүйдлийн төлөв байдлын талаар мэдээлэл цуглуулан, ажилгүйдлийн үзүүлэлтүүд, тэдгээрийн цар хүрээг улирлын хэлбэлзлээр гаргав.

Зураг 7.4. Ажилгүйдлийн түвшин, хүйс, улирлаар, хувиар

2012 оны 1 дүгээр улиралд ажилгүйдлийн түвшин хамгийн их буюу 10.3 хувь, 3 дугаар улиралд хамгийн бага буюу 6.3 хувь байна.

Хүснэгт 7.3. 15 ба түүнээс дээш насны ажилгүй иргэдийн тоо, хүйс, байршил, улирлаар, 2012 оны байдлаар

	Улирал				Жилийн дундаж
	I	II	III	IV	
Ажилгүй иргэд	118 791	96 920	75 309	87 802	94 705
Эрэгтэй	63 611	50 817	38 007	48 817	50 313
Эмэгтэй	55 180	46 103	37 302	38 985	44 392
Хот	68 834	58 344	56 006	54 357	59 385
Хөдөө	49 957	38 576	19 303	33 445	35 320
Ажилгүйдлийн түвшин, %	10.3	8.4	6.3	7.9	8.2
Эрэгтэй	10.6	8.5	6.1	8.5	8.4
Эмэгтэй	10.0	8.3	6.6	7.3	8.1
Хот	11.7	9.6	8.9	8.9	9.7
Хөдөө	8.9	7.0	3.4	6.7	6.5

Эрэгтэй, эмэгтэй хүн амын ажилгүйдлийн түвшин улирал бүрт ойролцоо байгаа бөгөөд 4 дүгээр улиралд эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс 1.2 пунктээр бага байна. Харин 3 дугаар улиралд эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс 0.5 пунктээр их байна. Мөн хот, хөдөөгөөр авч үзвэл 1 дүгээр улирлаас 2 дугаар улиралд ажилгүйдлийн түвшин бага байдаг бөгөөд ойролцоогоор 1.9-2.1 пунктээр доогуур байна. Харин 3 дугаар улиралд хөдөө орон нутагт ажилгүйдлийн түвшин хамгийн бага буюу 3.4 хувь байгаа нь хот, суурин газрынхаас 5.5 пунктээр бага байна. Энэ нь мал аж ахуйн үйлдвэрлэлтэй холбоотой хөдөлмөрийг хөдөө орон нутагт бүх улиралд голлон эрхэлж байгаатай холбоотой байж болох юм.

БҮЛЭГ VIII

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ
2010, 2011, 2012 ОНЫ
СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ҮР
ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

8.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсад 2002-2003 онд анх удаа “Ажиллах хүчний судалгаа (АХС)”-г олон улсын жишиг аргачлалын дагуу улирлаар явуулсан нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх улирлын хэлбэлзлийг тусгасан хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний хэмжээний суурь судалгаа болсон билээ. Энэхүү судалгаа нь хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар гаргасан нийтлэг тодорхойлолт, арга зүйг ашиглан хүн амын эдийн засгийн идэвх болон идэвхгүй байдлын талаарх үзүүлэлтүүдийн улирлын нөлөөллийг тусган тооцож гаргасан.

Судалгааны түүврийн хүрээг Монгол Улсын хүн ам, өрхийн 2011 оны жилийн эцсийн мэдээнд үндэслэн тогтоосон бөгөөд судалгаанд нийт 12816 өрхийн 45445 гишүүнийг хамруулж, судалгааны мэдээллийг цуглуулав.

8.2. ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН БАЙДАЛ

Судалгаагаар 2012 онд 15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 1151.1 мянга болж өмнөх оныхоос 2.3 хувиар нэмэгдэхэд ажиллагчид болон ажилгүй иргэдийн тоо өссөн нь нөлөөлжээ. 2010 оныхтой харьцуулахад эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 4.0 мянган хүн буюу 0.3 хувиар өссөн байна.

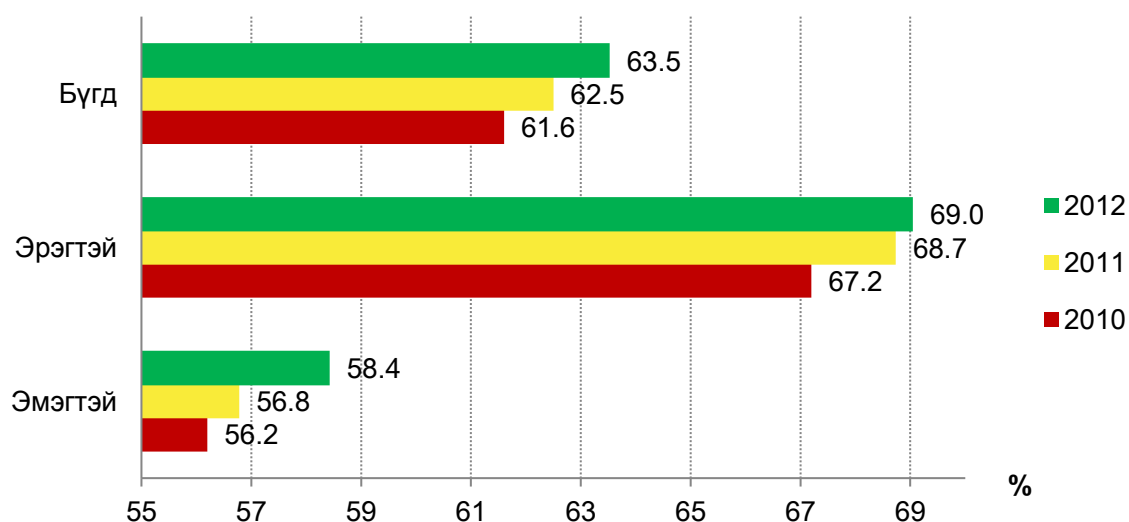
Хүснэгт 8.1 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхи, судалгааны оноор

	2010	2011	2012	2012 2010	%	2012 2011	%
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	1 147.1	1 124.7	1 151.1	100.3		102.3	
Ажиллагчид	1 033.7	1 037.7	1 056.4	102.2		101.8	
Ажилгүй иргэд	113.4	87.0	94.7	83.5		108.9	
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	716.2	673.7	661.0	92.3		98.1	

2012 оны байдлаар ажиллах хүчний оролцооны улсын дундаж түвшин 63.5 хувьд хүрч, 2011 оныхоос 1.0 пунктээр, 2010 оныхоос 1.9 пунктээр өссөн нь ажиллагчдын тоо 2011 оныхоос 1.8 хувь, 2010 оныхоос 2.2 хувиар өссөнтэй холбоотой юм.

Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2012 онд 69.0 хувь болж, 2011 оныхоос 0.3 пунктээр, 2010 оныхоос 1.8 пунктээр, харин эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин өмнөх оныхоос 1.6 пунктээр, 2010 оныхоос 2.2 пунктээр өссөн байна. Судалгаа явуулсан 2010-2012 оны үр дүнгээс харахад эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин дунджаар 10.0 пунктээр зөрүүтэй байгаа нь хадгалагдсаар байна.

Зураг 8.1 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр, хувиар, судалгааны оноор

8.3. АЖИЛЛАГЧИД

15 ба түүнээс дээш насны хөдөлмөр эрхэлсэн хүний тоог 2011 оны судалгааны үр дүнтэй харьцуулахад 2012 онд 1.8 хувиар өсч, 1056.4 мянгад хүрчээ (Хүснэгт 8.1).

Нийт хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амыг хүйсээр авч үзвэл эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 2011 оны судалгааны дүнтэй харьцуулахад 2012 онд 0.7 пунктээр буурч, эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 0.7 пунктээр өссөн байна.

Ажиллагчдын тоог хот, хөдөөгөөр 2010 онтой харьцуулж авч үзэхэд хот суурин газарт ажиллагчдын тоо 2012 онд 550.1 мянгад хүрч 0.6 хувь, хөдөө орон нутагт ажиллагчдын тоо 506.4 мянгад хүрч 4.1 хувиар өсчээ.

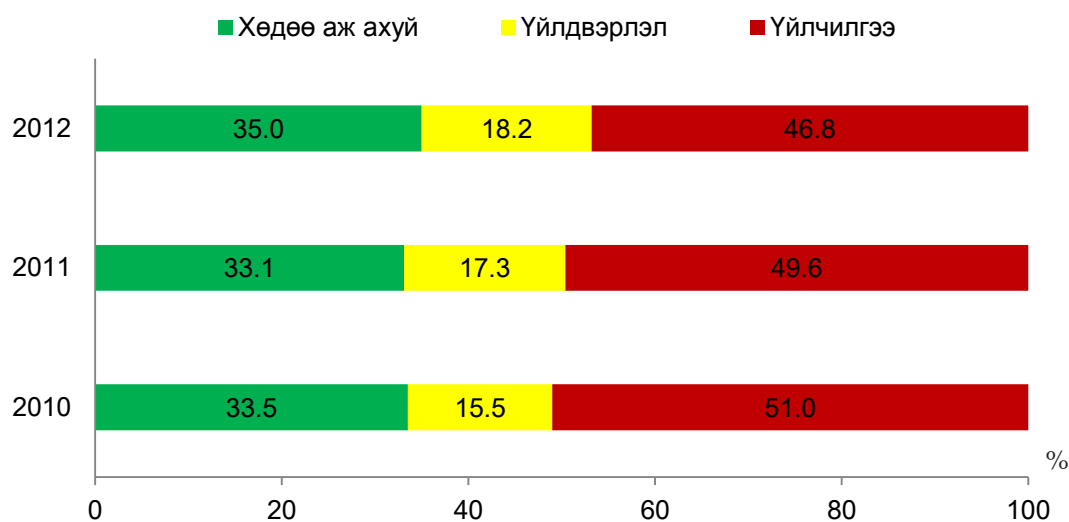
2011 онтой харьцуулахад мал аж ахуй эрхлэгч 2012 онд 17.9 хувь, цалин хөлстэй ажиллагч 11.4 хувиар өссөн байна. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч 22.9 хувь, өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин, хөлсгүй оролцогч 31.8 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 8.2 15 ба түүнээс дээш насны ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтээр

Ажиллагчдын тоо	2010	2011	2012	$\frac{2012}{2010}$	%	$\frac{2012}{2011}$	%
Бүгд	1 033 708	1 037 681	1 056 441	102.2		101.8	
Эрэгтэй	543 103	547 508	550 310	101.3		100.5	
Эмэгтэй	490 605	490 173	506 131	103.2		103.3	
Хот	547 060	568 355	550 077	100.6		96.8	
Хөдөө	486 648	469 326	506 364	104.1		107.9	
Эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар							
Хөдөө аж ахуй	346 574	342 770	369 960	106.7		107.9	
Үйлдвэрлэл	160 040	179 938	191 975	120.0		106.7	
Үйлчилгээ	527 094	514 973	494 506	93.8		96.0	
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар							
Цалин хөлстэй ажиллагч	439 121	450 329	501 487	114.2		111.4	
Ажил олгогч	12 419	12 924	9 194	74.0		71.1	
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	242 761	231 273	178 354	73.5		77.1	
Мал аж ахуй эрхлэгч	236 722	270 683	319 121	134.8		117.9	
Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч	99 607	66 179	45 133	45.3		68.2	
Бусад	3 078	6 293	3 152	102.4		50.1	

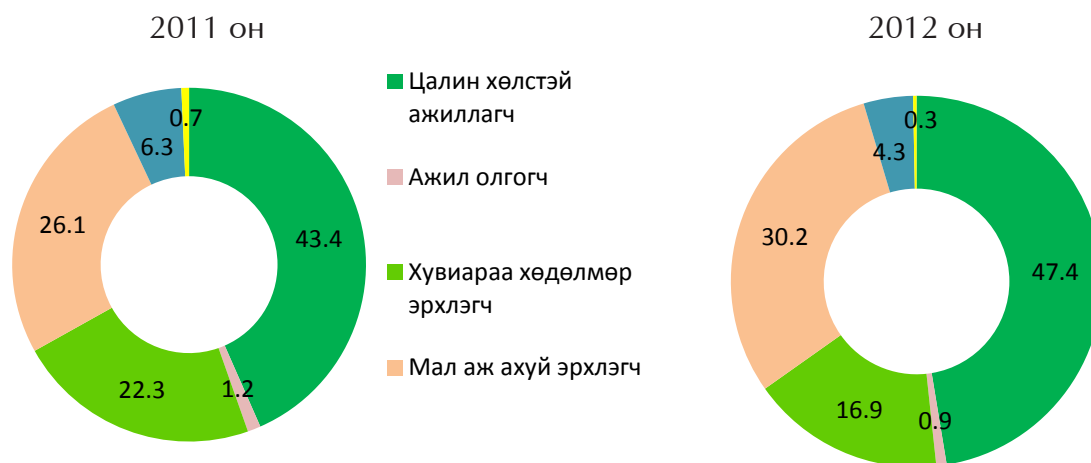
Ажиллагчдын тоог эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар авч үзэхэд 2012 онд үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллагчдын эзлэх хувь 2011 оныхоос 0.9 пункт, 2010 оныхоос 2.7 пункт, хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагчдын эзлэх хувь 2011 оныхоос 2.0 пункт, 2010 оныхоос 1.5 пунктээр тус тус өссөн байна. Үйлчилгээний салбарт ажиллагчдын хувийн жин жил ирэх тутам буурч байна (Зураг 8.3).

Зураг 8.2 Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчдын бүтэц, хувиар, судалгааны оноор

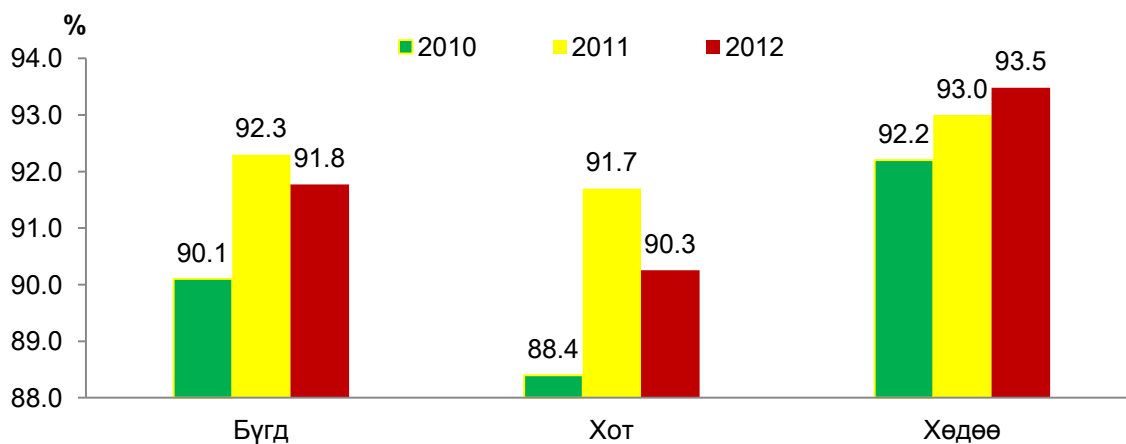
Ажиллах хүчний сүүлийн хоёр судалгааны дүнг харьцуулж үзэхэд 2012 оны байдлаар нийт ажиллагчдын дотор цалин хөлстэй ажиллагчдын эзлэх хувийн жин 47.4 хувь болж 4.0 пункт, мал аж ахуй эрхлэгчдийнх 30.2 хувь болж 4.1 пунктээр өссөн байна. Ажил олгогч, бусад, өрхийн бизнест цалин хөлсгүй оролцогч болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувийн жин 0.3-5.4 пунктээр буурсан байна (Зураг 8.3).

Зураг 8.3 Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын бүтэц, 2011, 2012 оны байдлаар

2012 оны судалгааны дүнгээр 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн улсын дундаж түвшин 91.8 хувь болж, өмнөх судалгааны дундаж түвшнээс 0.5 пунктээр буурчээ.

Зураг 8.4. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хот, хөдөөгөөр

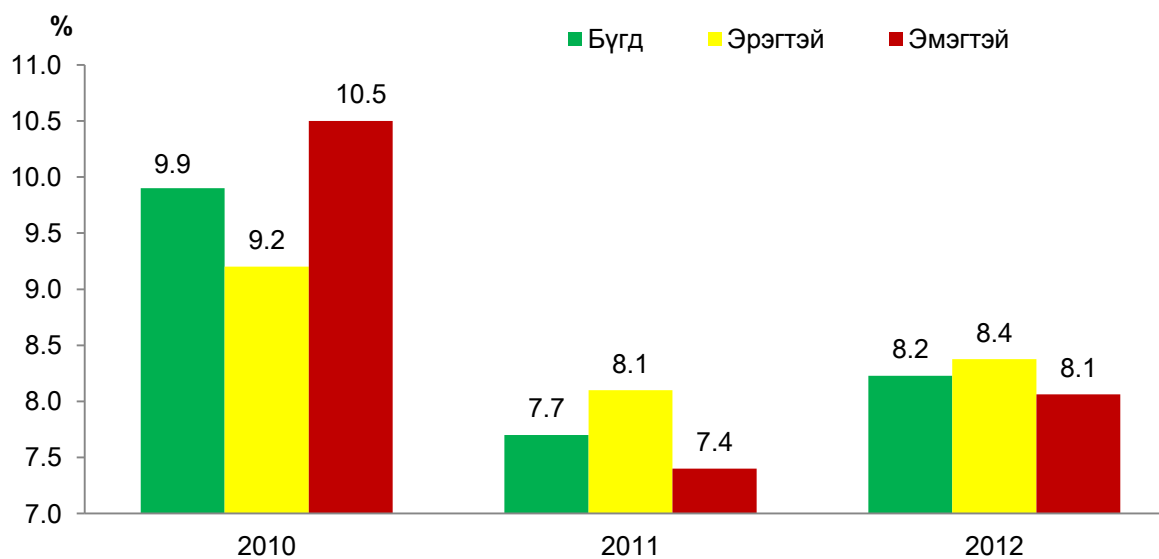

8.4. АЖИЛГҮЙ ИРГЭД

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажилгүйдлийг бууруулах ажлын хүрээнд олон төрлийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж байгаагийн үр дүнд сүүлийн жилүүдэд ажилгүйдлийн түвшин буурч байсан боловч 2012 оны судалгааны дүнгээр 8.2 хувь болж өмнөх оноос 0.5 пунктээр өссөн дүн гарлаа (Зураг 8.5). Энэ нь ажилгүй иргэдийн тоо өмнөх оныхоос 8.8 хувиар өссөнтэй холбоотой юм.

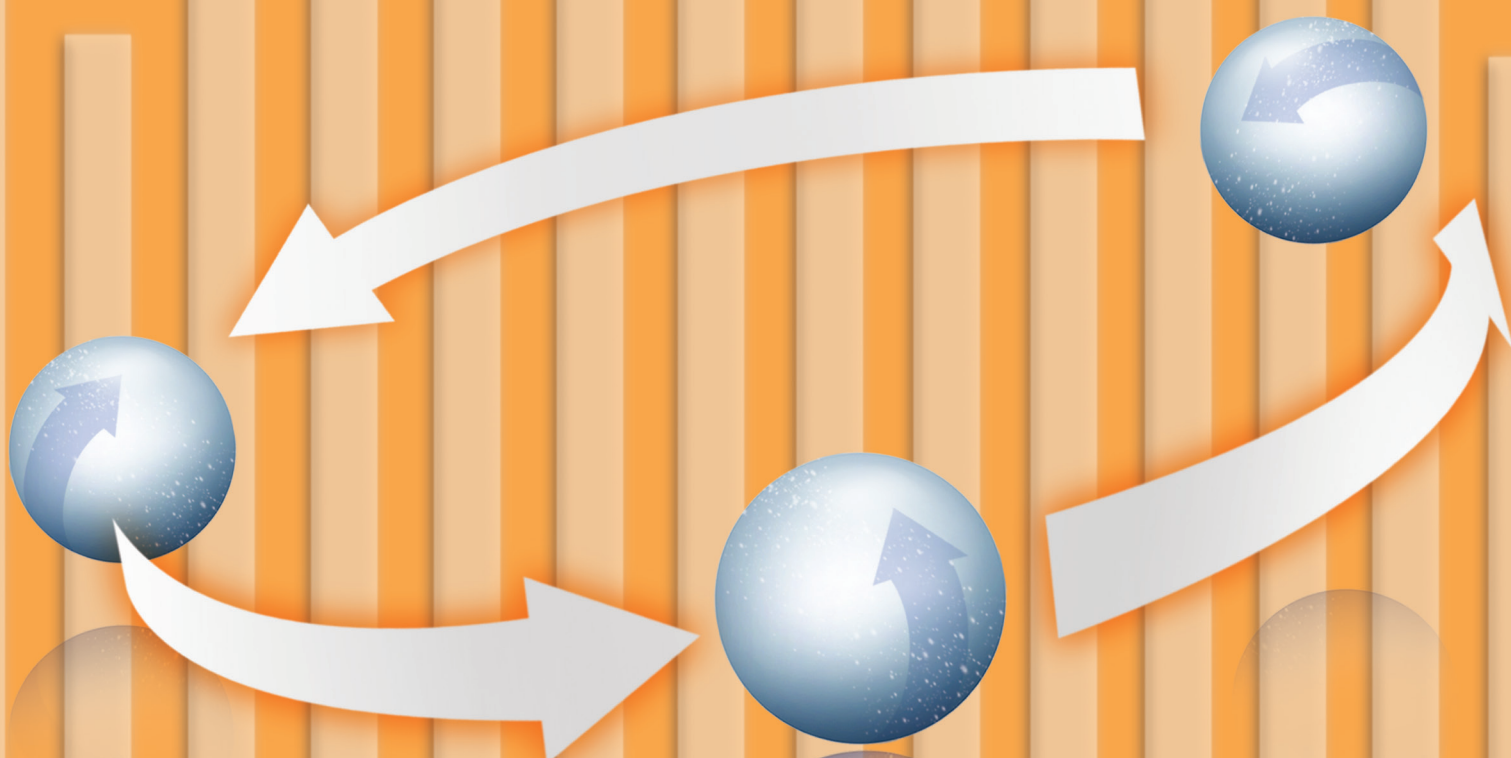
Мөн эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 8.1–8.4 хувьд хүрч, 2011 оныхоос 0.3-0.7 пунктээр өссөн байна.

Зураг 8.5. Ажилгүйдлийн түвшин, хүйсээр, хувиар, судалгааны оноор

БҮЛЭГ IX

ТҮҮВРИЙН АЛДАА

9.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Судалгааны түүвэрлэлтийн нэгж нь өрх юм. Нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын бусад хэрэгцээгээ хамтран хангадаг нэг буюу хэсэг бүлэг хүмүүсийг өрх гэнэ. Өрхийн ам бүлийн тоонд тухайн өрхөд 6 сараас дээш хугацаагаар эзгүй байгаа (хугацаат цэргийн албан хаагч, оюутан сурагчид, гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа болон цагдан хоригдож байгаа) иргэдийг өрхийн гишүүнд тооцохгүй.

9.2. ТҮҮВЭРЛЭЛТ

Ажиллах хүчний түүвэр судалгааны бүлэглэлтийг засаг захиргааны нэгж буюу бүх аймаг, Улаанбаатар хотын дүүргүүд байхаар хийсэн. Энэ нь бодлого боловсруулагчдад хөдөлмөрийн статистикийн түлхүүр үзүүлэлтүүд тухайлбал, ажилгүйдлийг аймаг, дүүргээр гаргаж өгөх боломжийг бүрдүүлэх юм. Улаанбаатар хотын хэмжээнд дүүргүүд түүврийн бүлэг болох бөгөөд хамгийн цөөн өрхтэй 2 дүүргийг нэг бүлэгт хамруулж нийт 8 бүлэг, аймаг тус бүрийг түүврийн нэг бүлэг болгож (21 аймаг) нийт 29 түүврийн бүлэг үүсгэсэн. Энд Улаанбаатар хотын дүүрэг, хорооны бүх хэсгүүд, аймгийн түвшинд сумын нийт багууд нь ТАШН болох юм. Ажиллах хүчний түүвэр судалгаанд 12816 өрх хамрагдсан бөгөөд улирал тутам 3204 өрх шинээр түүвэрлэгдсэн болно. Судалгааны түүвэрлэлтийн хүрээн нь Монгол Улсын нийт өрх бөгөөд үүнд Хүн ам, өрхийн 2011 оны жилийн эцсийн тайлан, мэдээний үр дүнг ашигласан.

Түүвэрт хэдийн хэмжээний нэгж (өрх) хамрагдах нь судалгааны санхүүжилт болон түүвэр судалгааны үр дүнгийн нарийвчлалаас ихээхэн хамаарна. Судалгаанд хамрагдсан 12816 өрхөөс авсан мэдээлэл нь Монгол Улсын нийт өрхийг төлөөлөхдөө судалгааны асуулгаар цуглуулсан мэдээллийн бодит байдлын алдааны магадлал нь үндэсний хэмжээнд 5 хувиас хэтрэхгүй ба түүвэрлэлтийн загварын нөлөөний утга нь 1.5-аас хэтрэхгүй байхаар түүвэрлэлт хийсэн.

Бүлэглэлт:

Улаанбаатар хотын хэмжээнд дүүрэг тус бүр түүврийн бүлэг болох бөгөөд өмнө дурьдсаны дагуу хамгийн цөөн өрх, хүн амтай 2 дүүргийг нэгтгэн нэг бүлэг болгон нийт 8 бүлэг үүсгэсэн. 21 аймаг тус бүрийг нэг бүлэг хэмээн тооцож 21 бүлэг үүсгэсэн юм. Нийтдээ $21+8=29$ бүлэг 2 шаттай түүвэр хийсэн.

Бүлэг 1: УБ хотын 1 дүгээр дүүргийн бүх хэсгүүд

Бүлэг 2: УБ хотын 2 дугаар дүүргийн бүх хэсгүүд

.....

Бүлэг 7: УБ хотын 7 дугаар дүүргийн бүх хэсгүүд

Бүлэг 8: УБ хотын 8, 9 дүгээр дүүргийн бүх хэсгүүд

Бүлэг 9: Архангай аймгийн бүх багууд

Бүлэг 10: Баян-Өлгий аймгийн бүх багууд

Бүлэг 29: Говьсүмбэр аймгийн бүх багууд

Түүвэрлэлтийг хийхдээ 2 шатат түүврийн аргыг хэрэглэсэн. Эхний шатанд ТАШН, хоёр дахь шатанд түүвэрлэгдсэн анхан шатны нэгж дэх өрхийг сонгосон. Түүвэрлэлтийн эхний шатанд судалгааны нэгж (баг, хорооны хэсэг) буюу түүврийн анхан шатны нэгж(ТАШН)-ийг түүвэрлэлтийн пропорциональ магадлал системчилсэн түүврийн аргаар бүлэг тус бүрт түүвэрлэлт хийсэн. Ийнхүү түүвэрлэлт хийхдээ албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн сонгогдох магадлалыг нэмэгдүүлэх зорилгоор дэд бүлэглэлтийг хийж өглөө. Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг ХАА-н бус өрхийн хувийн жингээр тодорхойлогч үзүүлэлт болгон сонгож авсан.

Бүлэг доторх судалгааны бүх нэгжийг аймаг, сум, баг, хорооны хэсгийн нэрийн дагуу жагсааж, судалгааны нэгж бүрт тоологдсон өрхийн тоог тавьж түүврийн хүрээг бэлтгэсэн.

Хэмжээнд нь пропорциональ магадлалт түүврийн аргаар анхан шатны нэгжийг сонгоход ТАШН дэх хүн амын тоо M_h - г хэмжээнийн тодорхойлогч болгон ашигласан. Бүлэглэлт тус бүрээс хэмжээнд нь пропорциональ магадлалт системчилсэн түүврийн арга(ХПМСТА)-ыг түүвэрлэлт хийхэд хэрэглэсэн болно.

Түүвэрлэлтийн үйл ажиллагааг дараах байдлаар үзүүлэв.

“ h ” бүлэг доторх “ i ” ТАШН-ийн түүвэрлэгдэх магадлал дараах томъёогоор илэрхийлэгдэнэ.

$$P_h^{(i)} = \frac{a_h M_h}{M_h}$$

Үүнд:

a_h - бүлэг тус бүрээс авсан ТАШН-ийн тоо

M_h - “ i ” ТАШН-д түүврийн хүрээнд тодорхойлогдсон хүн амын тоо

$M_h = \sum M_{hi}$ - бүлэг бүр дэх түүврийн хүрээгээр тогтоогдсон нийт хүн амын тоо

“ h ” бүлэг дэх ТАШН-үүдийг аймаг, сумын нэрийн дагуу жагсааж ТАШН-ийн түүвэрлэлтийг хийсэн ба тогтоогдсон хүн амын тоог хэмжээний үзүүлэлт M_h болгож авсан юм. “ M_h ” өсөн нэмэгдэх утгуудыг тооцоолж уг утгуудыг ТАШН тус бүрийн харалдаа тавьсан болно. Түүврийн интервал I_h -ийг дараах байдлаар тооцоолсон.

$I_h = \frac{M_h}{a_h}$ - хамгийн ойр бүхэл тоонд шилжүүлнэ.

“ R_h ” – санамсаргүй тоо нь 0-ээс I_h хүртэлх дурын тоо байх ба үүнийг Excel програмын санамсаргүй тооны функцийн тусламжтайгаар тодорхойлов. “ a_h ” тодорхойлогч тоонуудын дарааллыг өмнөх сонгогдсон тоон дээр I_{h1} –г нэмж олсон болно.

$R_h, (R_h + I_{h1}), (R_h + 2I_{h1}), (R_h + 3I_{h1}), \dots (R_h + (j - 1)I_{h1}), (R_h + (a_h - 1)I_{h1})$

Хоёр дахь шатанд сонгогдсон ТАШН бүрээс түүвэр олонлогийг бүрдүүлэх өрхүүдийг энгийн санамсаргүй түүврийн аргаар сонгосон. ТАШН-үүдээс ирүүлсэн өрхийн жагсаалтанд үндэслэн санамсаргүйгээр 12 өрхийг сонгож, судалгаанд хамруулсан.

Түүврийн жин

Судалгааны түүврийн жин доорх томъёоны дагуу тодорхойлогдоно.

1. Дэд түүвэрлэлт тус бүр дэх түүврийн анхан шатны жин тооцох томъёо

$$M_{srij} = \frac{P_s \times H_{srij}}{n_s \times p_{sri} \times h_{srij}}$$

2. Дэд түүвэрлэлтийг нэгтгэсэн түүврийн анхан шатны нэгжийн жин тооцох томъёо

$$M_{sij} = \frac{1}{2} \times \frac{P_s \times H_{srij}}{n_s \times p_{sri} \times h_{srij}}$$

3. t – p улирлын жин тооцох томъёо

$$M_{tsij} = \frac{1}{2} \times \frac{P_s \times H_{srij}}{n_{tsr} \times p_{sri} \times h_{srij}}$$

Энд P , p , n , H & h -ийн утгууд:

- P – тухайн бүлгийн хэмжээ буюу бүлгийн нийт хүн амын тоо
- p – тухайн анхан шатны нэгж дэх нийт хүн амын тоо
- n – тухайн дэд түүвэрлэлтээр тоологдох түүврийн анхан шатны нэгжийн тоо
- H – тухайн бүлгийн анхан шатны нэгжийн дэд түүвэрлэлт дэх нийт өрхийн тоо
- h – тухайн бүлгийн анхан шатны нэгжийн дэд түүвэрлэлт дэх түүвэрлэгдэх өрхийн тоо

Вариаци болон стандарт алдааны тооцоо

Судалгааны үр дүнгийн нарийвчлал, төлөөлөх чадварыг гаргах нь тооцооны зайлшгүй хэсэг юм.

Тухайн сонгож авсан “y” үзүүлэлтийн вариацийг тооцох томъёо:

$$var(y) = e \left[(1 - f_h) \left(\frac{a_h}{a_h - 1} \right) e \left(y_{hi}^2 - \frac{y_h^2}{a_h} \right) \right]$$

Энд:

- f_h – “h” бүлгийн түүврийн хувь
- a_h – “h” бүлгээс түүвэрлэсэн ТАШН-ийн тоо
- y_{hi} – “h” бүлгийн “i” тооллогын нэгжийн “y” үзүүлэлтийн утга

Судалгааны үр дүнгийн стандарт алдааны утга нь түүвэр хийснээс шалтгаалан ерөнхий олонлогийн бодит утга буюу параметрээс түүврийн утга хэр зэрэг хэлбэлзэж байгааг үзүүлнэ. Стандарт алдаа ($se(y)$)-г түүврийн үндсэн дээр $se(y) = var(y)^{1/2}$ гэсэн томъёогоор тооцно.

Харьцангуй стандарт алдаа буюу вариацийн коэффициент нь cv , түүврийн тооцооны утгын харьцангуй вариацийн утгыг илэрхийлэх ба өөрөө хэлбэл түүврийн алдаа нь тооцооны утгатайгаа харьцуулахад ямархуу далайцтай байна гэдгийг үзүүлнэ. Вариацийн коэффициентыг дараах аргаар тооцно.

$$cv(y) = se(y)/y$$

Дундаж, харьцаа гэх мэт үзүүлэлтийн тооцооны утгын далайц, хэмжих нэгж нь өөр өөр байдгаас хамааран тухайн судлагдаж байгаа үзүүлэлтийн талаар хийгдсэн янз бүрийн судалгааны үр дүнгийн стандарт алдаануудыг шууд харьцуулах боломж олгодог. Түүврийн хэмжээ болон түүврийн арга нь түүврийн алдаа хэр зэрэг их, бага байхыг тодорхойлох бөгөөд зарим үзүүлэлтийн хувьд түүврийн алдаа өндөр байх боломжтой бөгөөд эдгээр тоог ашиглахдаа анхааралтай байх хэрэгтэй.

9.3. ТҮҮВРИЙН АЛДАА

Түүвэр судалгаа хийгдэж байгаатай уялдан дараах 2 төрлийн алдаа гарч байдаг.

Үүнд:

- 1) Түүврийн алдаа;
- 2) түүвэрлэлтийн бус алдаа;

Түүвэрлэлтийн бус алдаа нь тоон мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, тархаах үйл явцын үед гардаг. Энэхүү алдаанд судалгааны бэлтгэл үе шат, мэдээлэл цуглуулах үед хийсэн судлаач, мэдээлэгчийн санамсаргүй болон санаатай хийсэн алдаа, боловсруулалтын шатанд гарсан алдааг хамруулж авч үздэг. Түүвэрлэлтийн бус алдаа нь гарсаар байдаг бөгөөд судалгааг явуулах бүхий л үе шатанд багасгах арга хэмжээг авдаг. Нөгөөтэйгүүр түүвэрлэлтийн бус алдааг статистикийн аргаар тооцоолох боломж хомс байдаг. Харин түүвэрлэлтийн алдааг статистикийн аргаар тооцоолдог.

Нийт олонлогоос түүвэрлэн авсан ажиглалт дээр тулгуурлан үр дүнг тооцогоос улбаалан түүвэрлэлтийн алдаа гардаг. Түүвэрлэлтийн алдаа тухайн судалгааг хийхэд ашигласан түүврийн төрөл болон түүврийн хэмжээнээс хамаарна. Энэхүү алдааг боломжит түвшинд байлгах үүднээс түүврийн загварыг болон түүврийн хэмжээг сонгосон.

Улсын хэмжээнд тодорхойлогдсон түүврийн анхан шатны нэгжээс судалгаа авч үр дүнг тооцсонтой холбоотойгоор судалгааны үр дүн бодит утгаас ямар хэмжээний хэлбэлзэлтэй байгааг түүвэрлэлтийн алдаа илэрхийлнэ. Түүврийн загвар болон түүврийн хэмжээнд тулгуурлан алдааг тооцсон бөгөөд зарим нэг үзүүлэлтийн алдааны хязгаар өндөр байх нь түүврийн загварыг сонгох үе шатанд харагдаж байсан.

Судалгааны түүвэрлэлтийн алдааг дараах үзүүлэлтийн тусламжтайгаар тооцоолсон бөгөөд түүврийн алдааг илэрхийлэх гол үзүүлэлт нь вариацийн коэффициент болно.

Ерөнхийн олонлогийн үзүүлэлтийн тооцооны утга

Стандарт алдаа

Вариацийн коэффициент

95 хувийн итгэмжлэгдэх интервал

Тооцоо хийхэд ашиглагдсан ажиглалтын тоо

Түүвэрлэлтийн алдааг судалгааны үндсэн үзүүлэлтүүдийн хувьд улсын түвшин, хот, хөдөө, хүйс, бүс нутаг, аймгийн хэмжээнд гэсэн ангиллаар тооцсон.

Ажиллах хүч

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Дунджаас хазайх хазайлт	95% итгэмжлэгдэх интервал		Вариацийн коэффициент (стандарт алдаа)
				Доод	Дээд	
НИЙТ	1 151 146	20 657	189.5	1 150 767	1 151 525	0.9
ХОТ, ХӨДӨӨ						
Хот	609 461	11 249	135.8	609 189	609 733	1.2
Хөдөө	541 685	9 408	149.8	541 385	541 984	1.6
ХҮЙС						
Эрэгтэй	600 623	10 783	106.5	600 410	600 836	1.0
Эмэгтэй	550 523	9 874	258.4	550 006	551 040	2.6
БҮС						
Баруун	196 886	3 799	76.0	196 734	197 038	2.0
Хангай	273 684	4 615	91.9	273 500	273 868	2.0
Төв	197 385	3 288	69.7	197 246	197 525	2.1
Зүүн	89 874	1 585	58.5	89 757	89 991	3.7
Улаанбаатар	393 316	7 370	83.3	393 149	393 482	1.1
АЙМАГ						
Архангай	49 577	817	42.4	49 492	49 662	5.2
Баян-Өлгий	51 456	1 050	38.0	51 380	51 532	3.6
Баянхонгор	38 636	714	31.2	38 574	38 698	4.4
Булган	29 580	512	21.2	29 537	29 622	4.1
Говь-Алтай	30 441	589	29.1	30 383	30 500	4.9
Дорноговь	23 628	426	20.3	23 587	23 669	4.8
Дорнод	27 645	550	33.1	27 579	27 711	6.0
Дундговь	23 419	415	22.7	23 374	23 464	5.5
Завхан	39 894	698	24.1	39 846	39 943	3.5
Өвөрхангай	54 266	900	44.8	54 176	54 355	5.0
Өмнөговь	21 449	347	26.3	21 396	21 501	7.6
Сүхбаатар	29 973	574	23.8	29 925	30 020	4.1
Сэлэнгэ	41 067	651	25.4	41 017	41 118	3.9
Төв	46 940	709	24.5	46 891	46 989	3.5
Увс	37 900	730	26.6	37 847	37 953	3.6
Ховд	37 194	754	41.6	37 110	37 277	5.5
Хөвсгөл	59 963	972	42.3	59 879	60 048	4.4
Хэнтий	32 256	461	36.7	32 183	32 330	8.0
Дархан-Уул	37 452	658	21.1	37 409	37 494	3.2
Улаанбаатар	393 316	7 370	83.3	393 149	393 482	1.1
Орхон	41 662	725	27.3	41 608	41 717	3.8
Говьсүмбэр	3 431	138	9.8	3 412	3 451	7.1

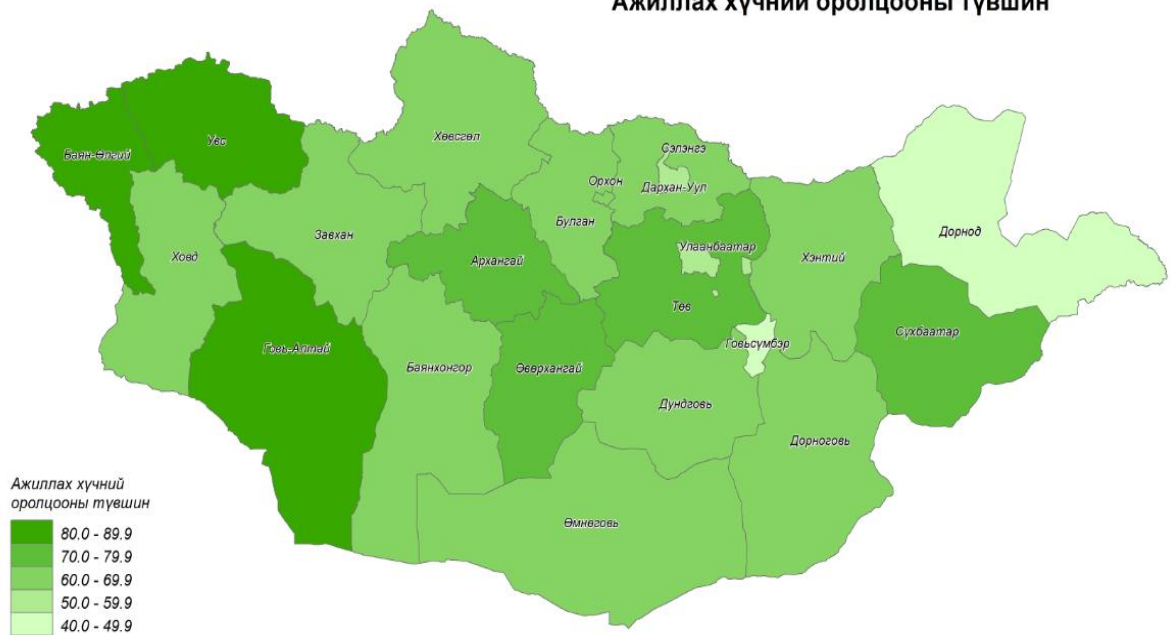
Ажиллагчид

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Дунджаас хазайх хазайлт	95% итгэмжлэгдэх интервал		Вариацийн коэффициент (стандарт алдаа)
				Доод	Дээд	
НИЙТ	1 056 441	18 949	171.1	1 056 099	1 056 783	0.9
ХОТ, ХӨДӨӨ						
Хот	550 076	10 148	126.1	549 824	550 328	1.2
Хөдөө	506 365	8 801	124.0	506 117	506 613	1.4
ХҮЙС						
Эрэгтэй	550 310	9 880	98.7	550 112	550 507	1.0
Эмэгтэй	506 131	9 069	96.9	505 937	506 325	1.1
БҮС						
Баруун	177 596	3 430	69.0	177 458	177 734	2.0
Хангай	251 102	4 235	91.5	250 919	251 285	2.2
Төв	182 252	3 034	62.8	182 126	182 378	2.1
Зүүн	80 204	1 418	49.2	80 105	80 302	3.5
Улаанбаатар	365 287	6 832	80.9	365 125	365 449	1.2
АЙМАГ						
Архангай	47 965	789	34.4	47 897	48 034	4.4
Баян-Өлгий	45 068	919	36.1	44 995	45 140	3.9
Баянхонгор	37 245	688	29.6	37 186	37 304	4.3
Булган	26 902	463	25.6	26 850	26 953	5.5
Говь-Алтай	26 258	510	25.2	26 208	26 308	4.9
Дорноговь	22 735	410	21.1	22 693	22 778	5.1
Дорнод	25 397	504	27.3	25 343	25 452	5.4
Дундговь	21 435	381	17.1	21 400	21 469	4.5
Завхан	37 347	639	26.3	37 295	37 400	4.1
Өвөрхангай	52 429	848	43.6	52 341	52 516	5.1
Өмнөговь	20 045	326	25.3	19 994	20 095	7.8
Сүхбаатар	26 756	513	21.5	26 713	26 799	4.2
Сэлэнгэ	38 587	611	25.1	38 537	38 637	4.1
Төв	44 148	666	21.4	44 105	44 191	3.2
Увс	34 723	668	21.8	34 680	34 767	3.3
Ховд	34 200	694	30.5	34 139	34 261	4.4
Хөвсгөл	50 833	827	44.9	50 744	50 923	5.4
Хэнтий	28 051	401	31.4	27 988	28 113	7.8
Дархан-Уул	32 079	563	22.8	32 033	32 124	4.0
Улаанбаатар	365 287	6 832	81.0	365 125	365 449	1.2
Орхон	35 728	620	33.1	35 662	35 794	5.3
Говьсүмбэр	3 223	130	11.9	3 200	3 247	9.2

Ажилгүй иргэд

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Дунджаас хазайх хазайлт	95% итгэмжлэгдэх интервал		Вариацийн коэффициент (стандарт алдаа)
				Доод	Дээд	
НИЙТ	94 705	1 708	51.1	94 603	94 807	3.0
ХОТ, ХӨДӨӨ						
Хот	59 385	1 101	38.6	59 308	59 462	3.5
Хөдөө	35 320	607	32.1	35 256	35 384	5.3
ХҮЙС						
Эрэгтэй	50 313	903	27.5	50 258	50 368	3.0
Эмэгтэй	44 392	805	23.8	44 344	44 439	3.0
БҮС						
Баруун	19 290	369	26.8	19 236	19 343	7.3
Хангай	22 583	380	23.2	22 536	22 629	6.1
Төв	15 133	254	17.9	15 098	15 169	7.0
Зүүн	9 671	167	14.7	9 641	9 700	8.8
Улаанбаатар	28 029	538	22.2	27 984	28 073	4.1
АЙМАГ						
Архангай	1 612	28	4.7	1 602	1 621	16.8
Баян-Өлгий	6 389	131	9.5	6 370	6 408	7.3
Баянхонгор	1 391	26	5.7	1 379	1 402	21.9
Булган	2 678	49	10.8	2 657	2 700	22.0
Говь-Алтай	4 183	79	9.0	4 165	4 201	11.4
Дорноговь	893	16	3.3	886	899	20.6
Дорнод	2 248	46	9.8	2 229	2 268	21.3
Дундговь	1 985	34	5.3	1 974	1 995	15.6
Завхан	2 547	59	15.7	2 516	2 579	26.6
Өвөрхангай	1 837	52	12.6	1 812	1 862	24.2
Өмнөговь	1 404	21	11.2	1 382	1 426	53.3
Сүхбаатар	3 217	61	9.1	3 199	3 235	14.9
Сэлэнгэ	2 480	40	2.4	2 475	2 485	6.0
Төв	2 791	43	5.4	2 781	2 802	12.6
Увс	3 177	62	9.3	3 158	3 195	15.0
Ховд	2 994	60	14.9	2 964	3 023	24.8
Хөвсгөл	9 130	145	9.4	9 111	9 149	6.5
Хэнтий	4 206	60	5.1	4 196	4 216	8.5
Дархан-Уул	5 373	95	8.0	5 357	5 389	8.4
Улаанбаатар	28 029	538	22.1	27 984	28 073	4.1
Орхон	5 934	105	7.9	5 919	5 950	7.5
Говьсүмбэр	208	8	1.8	204	212	22.5

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин

Ажилгүйдлийн түвшин

